

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Studijní program – Genderová studia

Bc. Alexander Lorca

"Rozmazávání genderu": Vyjednávání nebinárních a genderově nekonformních identit v České republice

Diplomová práce

Vedoucí práce: **Mgr. Kateřina Kolářová, Ph. D**

Praha 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a s použitím pramenů a literatury řádně citovaných a uvedených v seznamu literatury. Práci jsem nevyužil k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím s tím, že tato diplomová práce může být zveřejněna v elektronické knihovně FHS UK a může být využita i jako studijní text.

V Praze dne 4. 1. 2023

Bc. Alexander Lorca

Poděkování

Můj velký dík patří vedoucí práce Mgr. Kateřině Kolářové Ph.D., která mi po celou dobu mého psaní práce poskytovala užitečné rady, komentáře, ale rovněž mi byla oporou ve slabých momentech, a dodávala mi motivaci ve psaní pokračovat. Za celoživotní podporu a inspiraci děkuji své matce Marii. Rovněž chci poděkovat svým nejlepším přátelům* a známým*, kteří* mě po celou dobu tvorby práce podporovali*y. Veliký dík patří zajisté komunikačnímu partnerstvu, bez kterého by tato práce nevznikla. Děkuji jim za jejich otevřenost a vůbec za chuť se mnou na této práci spolupracovat.

Obsah

Abstrakt	4
Klíčová slova.....	4
Abstract	5
Keywords	5
Úvod.....	6
Pozicionalita	7
Genderování jazyka (zájmena/skloňování)	9
„They“ – slovo roku 2019	11
Ne/binární gender	13
Moc jazyka genderu	20
Reprezentace trans* identity/nebinarity* a (nová) média	25
Překračování genderové binarity v historickém kontextu	31
Metodologické rámování: Konstruktivistické paradigma a výzkumné otázky	38
Metody ve výzkumu a sběr dat.....	39
Výběr komunikačního partnerstva a etika výzkumu	40
Škatulka, rebelie či svoboda	43
V práci, ve škole a v MHD.....	52
„Rozmazávání genderu“: Taktiky vyjednávání nebinarity.....	58
„Coming out jako nebinární* člověk“	66
Závěr: Donekonečna nesrozumitelní*nesrozumitelné.....	74
Seznam literatury.....	79

Abstrakt

Diplomová práce „Tvoření nebinárních genderových identit v České republice“ se pohybuje ve studijním oboru queer studií. Věnuje se tvorbě, artikulaci, vyjednávání a pojmání nebinárních*, agender či genderově nekonformních identit (GNC). Důležitým aspektem přitom je, že práce analyzuje chápání těchto genderových sebeidentifikací pomocí polostrukturovaných rozhovorů s osobami, které se samy identifikují jako nebinární*, agender či genderově nekonformní. Práce tak dává hlas lidem, jejichž genderová identita není společensky uznávána. Je důležité lépe porozumět a zachytit v čem a jak je vyjednávání a tvoření nebinarity komplikované. Hlavními výzkumnými otázkami jsou: Jakým způsobem nebinární* lidé či genderově nekonformní lidé z ČR formulují svoji identitu? Jakým způsobem realizují svoji identitu? Co je nebinárním/genderově nekonformním lidem z ČR příjemné ve společnosti i v soukromí? A jaký vliv mají genderově nekonformní/nebinární identity na jejich vztahy s lidmi? Práce se s využitím kvalitativní obsahové analýzy pokouší proniknout do významů, které nebinární/agender a GNC lidé popisují při artikulaci svých identit a rozkrývá/pojmenovává mocenský nátlak, kterému čelí v každodenním životě. Při analýze se například vynořují témata významu sociálních sítí a online prostředí při realizaci nebinárních genderů nebo taktika vědomého rozmazávání své genderové sebe prezentace a další.

Klíčová slova

Agender, Cisgender, Gender, Gender-fluidní, Genderqueer, Nebinární, Queer, Trans*.

Abstract

The master's thesis "Creating Non-Binary Gender Identities in the Czech Republic" operates within the field of Queer Studies. It focuses on the creation, articulation, negotiation and understanding of non-binary*, agender and gender nonconforming (GNC) Identities. An important aspect of the thesis is that it analyzes the understanding of these gender self-identifications through semi-structured interview with people who themselves identify as non-binary*, agender or gender nonconforming. Through this, the thesis lends a voice to people whose gender identity is not accepted by society. It is important to better understand and capture the complexities of negotiating and creating non-binariness. The main research questions are: How do non-binary* or gender nonconforming people from the Czech Republic formulate their identity? How do they enact their identity? What do non-binary/gender-nonconforming people from the Czech Republic prefer in public and in privacy? How do their GNC/non-binary identities affect their relationships? Using qualitative content analysis, the thesis attempts to penetrate into the meanings that non-binary/agender and GNC people describe in articulating their identities and uncover/name the oppressive forces they face in everyday life. Among other things, the analysis also addresses issues such as the importance of social networks and online environments for the enacting of non-binary genders or the strategy of consciously blurring one's gender self-presentation.

Keywords

Agender, Cisgender, Gender, Gender-fluid, Genderqueer, Non-binary, Queer, Trans*.

Úvod

Tato diplomové práce se věnuje nebinárním* (nb), agender a genderově nekonformním (GNC) lidem žijícím v České republice. K výběru tohoto tématu přispělo to, že jsem se mnoho let pohyboval v oblasti LGBTQIAP+¹ aktivismu, již od bakalářského studia se zajímám o queer teorii, ale především nedostatek zájmu společenských věd v českém kontextu. Domnívám se, že právě na poli genderových studijních oborů je důležité intenzivněji otevírat tematiku nebinarity a genderové nekonformity. Je důležité, aby se v rámci genderových studií dekonstruovala genderová binarita, protože poznání a vědění nebinárních*, agenderových a genderově nekonformních identit povede k lepšímu pochopení fungování genderových společenských procesů. Výzkumné otázky mé diplomové práce jsou: *Jakým způsobem nebinární či genderově nekonformní lidé* z ČR formulují svoji identitu?* Jinak formulováno: *Jakým způsobem nebinární* lidé „dělají gender“?* Dále se práce ptá po tom, co je nebinárním a genderově nekonformním lidem z České republiky příjemné ve společnosti i v soukromí. A také jaký má jejich nebinární* či genderově nekonformní identita vliv na jejich vztahy s lidmi. Podle Judith Butler (2016, s. 23) jsou lidé, jejichž gender není společensky uznávaný, vyloučení ze samotného konceptu lidství. Moje práce chce přiblížit způsoby, jakými nebinární, agender a genderově nekonformní lidé čelí tomuto vylučování, či jaké taktiky využívají pro svou sebe prezentaci, aby mohli* existovat ve společnosti a kultuře vystavených na binárních genderových opozicích a jenž jejich identity popírají.

V teoretické části práce poukazují na aktuálnost tématu, což se odráží například v častějších coming outech veřejně známých osobností. Poté se věnuji samotnému de/konstruování genderové binarity a pohlaví. Přibližuji momenty, díky kterým dochází k systematickému „vymazávání“ nebinárních* a dalších genderově nekonformních identit díky procesům, jako jsou např. gender reveal párty². Zabývám se jazykem a lingvistickými procesy, protože jazyk vnímám jako zásadní aspekt, který napomáhá k vymazávání či ukotvování společenských procesů, ale rovněž může být i způsobem pro změnu. Pro příklad uvádím např. organizaci *Freya*³, která se snaží být ve využívání jazyka inkluzivní. Rovněž zmiňuji práci médií a toho, jakou roli hrají např. v „produkci neznalosti“, kterou popsal nebinární teoretik CN Lester (2017, s. 4). Věnuji se také diskusi nad některými

¹ Lesbické, gay, bisexuální, trans*, queer, intersex, asexuální a pansexuální

² Oslava ku představení genderu dosud nenarozeného dítěte, která je pořádána jeho* rodiči. V diplomové práci bude později více přiblíženo.

³ Organizace, která se věnuje lidem postižením a seniorům*seniorkám, a pomáhá jim naplno žít.

často se objevujícími nepravdami, např. že „existence trans lidí je módní výstřelek či novota“. Poukazují proto na historické procesy konstruování sexuálních a genderových identit za pomoci autorstva jako je L. Rupp, CN Lester, J. Katz a další.

Záměrně jsem nechtěl v teoretické části práce docházet k nějakým zásadnějším definicím „nebinarity“, „genderové nekonformity (GNC)⁴“ či „agender⁵ identity“. K tomu se dostávám až v analytické části práce, kde analyzuji konkrétní výroky mého komunikačního partnerstva. Zabývám se konkrétní situací těchto lidí v České republice. Kromě vlastního výzkumu při kontextualizaci vycházím např. z výzkumu a publikace organizace *Trans*parent*⁶. Přibližuji to, co znamená např. být „nebinární“ nebo „agender“ přímo od osob, které se tak identifikují. Poté se zaměřuji na analýzu situací a míst, ve kterých se mé komunikační partnerstvo cítí dobře či nedobře. Rovněž zkoumám taktiky, které volí ke své sebereprezentaci a seberealizaci. Analyzuji momenty, kdy je nebinárním, genderově nekonformním a agender osobám dobře mezi lidmi a v každodenních situacích. V rámci všech uvedených analyzovaných aspektů se snažím o přiblížení života nebinárních* lidí, kteří* se den co den pohybují v genderovém systému, který jejich existenci nebere v potaz.

Přál bych si, aby tato diplomová práce alespoň minimálně napomohla ke zlepšení situace nebinárních*, genderově nekonformních a agender osob v České republice. Tato diplomová práce by snad mohla pomoci ke zlepšení situace/umenšení genderového násilí třeba jen tím, že z ní někdy někdo jiný bude čerpat a naváže na poznatky, které práce nabízí.

Pozicionalita

Považuji za důležité uvést pozicionalitu již zde, v úvodu teoretické části a při nastínění cesty k volbě tématu DP. Ve své bakalářské práci (*Analýza zobrazení fenoménu "coming out" v rámci festivalu Prague Pride*) jsem se také věnoval queer teorii a politice queer identit (Brestovanský, 2017). Věděl jsem, že se i ve své diplomové práci budu chtít věnovat queer teorii, proto jsem si zvolil téma, které pro mě bylo sice velmi osobní, ale jinému tématu jsem se věnovat nechtěl. Mimo jiné taky proto, že jsem se otázkám,

⁴ GNC (Gender Non-Conforming) v češtině genderově nekonformní je termín někdy užívaný jako zastřešující pojem pro všechny identifikace stojící mimo genderovou binarity či jako genderová sebeidentifikace osoby.

⁵ Agender identita je obvykle chápána jako genderová sebeidentifikace, která stojí zcela mimo tradiční ženské a mužské genderově duální pojetí identit. Později bude v práci více přiblížena.

⁶Trans*parent z. s. usiluje o prosazování práv a pozitivních společenských změn ve prospěch transgender nebinárních a intersex osob.

týkajících se nebinarity, nebinárního jazyka apod., věnoval ve svém aktivismu. Chci zmínit, že má osobní identita mohla hrát roli jak při výběru tématu práce, tak ve všech možných fázích její tvorby. V průběhu života jsem se identifikoval s různými/odlišnými queer identitami. Nyní se sám vnímám jako gay/queer člověk.

Některé mé výchozí pozice se mohly promítnout do designu diplomové práce. Jsem např. spoluzakladatelem spolku *TakyTrans*⁷, ve kterém jsme se věnovali*y osvětě v rámci nebinárních a genderově nekonformních identit. Rovněž jsem působil v organizacích, které se věnují právům queer a nebinárních lidí jako jsou *Trans*parent* či *Prague Pride*. V rámci festivalu *Prague Pride 2020* jsem pomáhal organizovat debatu „Ne/binární čeština“, které jsem se sám účastnil.

Myslím si, že značný vliv na mou diplomovou práci mohlo mít i to, že sdílím zkušenosti a patřím do podobné sociální skupiny jako mé komunikační partnerstvo. Jak uvádí Reinharz (1992, s. 34), odhalení výzkumníkovy* pozice v průběhu výzkumu maximalizuje zapojení její*jeho samotné*samotného v rámci výzkumu, ale zároveň to zvyšuje jeho/její* zranitelnost. Reinharz (1992, s. 34) uvádí příklad socioložky Terry Arendell, která studovala matky po rozvodu. To, že je ona sama rozvedenou matkou podporovalo smysluplné rozhovory mezi badatelkou a komunikačními partnerkami. I já jsem se v rozhovorech s komunikačním partnerstvem velmi často nacházel. Skutečnost, že jsem potencionální komunikační partnerstvo oslovoval skrze funkci *stories*⁸ na svém Instagramu, kde jsem byl zhruba posledních 6 let velmi sdílný a otevřený ohledně své genderové a sexuální identity, očekával jsem, že komunikační partnerstvo zná „mou cestu genderem“ a bude se se mnou cítit jak bezpečně, ale rovněž otevřeně. I když jsem většinu komunikačního partnerstva neznal osobně až do chvíle rozhovoru, věděl jsem, že mě (dlouho) sledovali*y právě na Instagramu.

Osobně jsem spíše toho názoru, že má identita, která měla různý vývoj, byla a je spíše výhodou pro můj výzkum a rozhovory s komunikačním partnerstvem. Snažil jsem se u rozhovorů být opatrný, držet se zpátky a nezasahovat do nich svými poznatky či názory. V některých momentech jsem mohl možná příliš „přítakávat“ neboli prostě jen nepřímou (kýváním hlavy) dávat najevo, že chápu a soucítím. To mohlo vést k tomu, že komunikační

⁷ Spolek byl aktivní především v letech 2019-2020. V roce 2022 je již neaktivní.

⁸ Funkce „Stories“ neboli příběhy, je funkce, kterou má již dnes více sociálních sítí (Instagram, Facebook apod.). Jedná se o součást profilu, kdy si uživatel*uživatka přidá příspěvek, který se lidem, jež ho*ji* sledují zobrazí na 24. hodin. Poté se příspěvek sám automaticky smaže.

partneři*partnerky nějakou informaci zkrátily* či nerozvedly*y, protože mohli*y mít dojem, že už ji znám. Mohli*y pak přepokládat, že danou informaci, kterou by jinak formulovaly*i už není třeba vyslovit. Avšak těmto momentům jsem se snažil vyvarovat a uvědomovat si je po celou dobu rozhovorů s komunikačním partnerstvem.

Zároveň si myslím, že věty typu „Ano, tuto situaci dobře znám, také jsem ji zažil“, či „na to si dobře pamatuji“, které jsem občasně pronesl, komunikační partnerstvo spíše uklidňovaly, protože věděly*y, že se baví s někým, kdo ví, o čem je řeč. Tento pocit byl mnohdy něčím, co mě osobně chybělo tehdy, kdy jsem poskytoval rozhovor pro jiné diplomové práce k problematice nebinárních/queer/trans zkušeností a životů. Stálo mě vždy spoustu času a energie vysvětlit badatelstvu některé základní situace a informace, abychom vůbec mohly*i přejít do hlubších debat. Myslím si, že díky tomu, že komunikační partnerstvo bylo obeznámeno s mou queer identitou (např. z Instagramu) se tento pocit nejistoty zmenšil.

Genderování jazyka (zájmena/skloňování)

Ve své diplomové práci i v životě chápu jazyk jako konstrukt, který je vytvořený v určitou dobu na určitém místě, určitými lidmi, společenstvími a společenskými institucemi, proto jej tvaruji a uzpůsobuji tak, aby byl inkluzivní směrem k nebinárním a genderově nekonformním lidem. Způsoby, které k tomu využívám jsou proto různé – někdy místo tradičního „byla“ a „byl“ používám tvar „byle“, jindy „bylX, či tvar „byl*y“ jako singulár, občas také pracuji s „*“ či „/“. Vycházím ze zkušeností získaných z aktivismu, z rozhovorů s komunikačním partnerstvem či z debaty s názvem *Kvíření českého jazyka*, která se konala na jaře roku 2021. Rovněž vycházím z textu českého queer lingvisty Víta Kolka. Kolek vychází z výzkumu (2022, s. 271-272) Tobyho Wehle, který se ve své diplomové práci *Breaking the Silence: Translating Non-binary Identities in Literary Texts from English to Czech* věnuje (2020, s. 8) nebinární češtině a na výzkumu spolupracuje se spolkem TakyTrans. Kolek v souvislosti s výzkumem Wehle (2022, s. 271-272) uvádí nejčastější strategie nebinárních osob v českém jazyce: a) používání zájmen v souladu s genderem, který byl dané osobě přidělen při narození, b) používání opačných zájmen, než těch, která byla člověku přiřazena po narození, c) obcházení momentů, kdy v jazyce dochází ke genderování, d) využívání středního gramatického rodu, e) přepínání mezi ženským a mužským rodem, f) použití množného čísla na místo

jednotného čísla, g) používání zcela nových gramatických struktur a zájmen, h) používání různých grafických úprav genderových výrazů.

Já se v textu vyhýbám tvaru „bylo“ (tj. singuláru neutra), který bývá často využíván k dehumanizaci trans* osob. Domnívám se, že ať už o sobě v českém jazyce mluví nebinární či genderově nekonformní člověk jakýmkoliv z výše uvedených způsobů (přiklání se k binárním zájmenům, střídá rody nebo má své další vlastní způsoby, jak obejít jazykovou binaritu) je to v konečném důsledku přínosné pro narušení silné jazykové genderové binarity. Kreativně hledají nové způsoby vyjádření za hranicemi genderové binarity i čeští nebinární a queer aktivistky. Jak řekla Jana Valdrová, zásadní je nebát se být v jazyce kreativní (Kvíření českého jazyka). Využívání zájmena „ono“ je v českém jazyce, jak jsem již výše uvedl, problematické. Pokud však nějaký nebinární člověk používá v debatách o své osobě zájmeno „ono“, pak to musíme respektovat (Kvíření českého jazyka). Tuto formu preferuje také např. české nebinární aktivisto Dodo, které se věnuje osvětě o nebinaritě a autismu skrze sociální síť. Jamie E. Rose v téže debatě uvedla, že ona sama vždy používá při odkazování na nebinární lidi v psané formě variantu „bylyi“, tedy obě „YI“ po sobě a bez hvězdičky. Přičemž Rose argumentovala, že „to je forma, která se osobně jí líbí esteticky a nabízí výhody i kvůli skloňování“ (Kvíření českého jazyka).

Je tedy zjevné, že způsoby kvíření jazyka jsou v českém jazyce různé, a nebinární* lidé si hledají všemožné způsoby a strategie, jak rozrušování genderové binarity v českém jazyce dosáhnout. Proto i já ve své diplomové práci budu u zahraničních nebinárních osob, u kterých není v českém jazyce známá preference zájmen, zájmena volit nahodile. Činím tak i proto, abych zdůraznil tvárnost jazyka a demonstroval skutečnost, že jazyk je vytvářený na základě společenského úzu a konsenzu. Rád bych tímto činem vyzval další gender/queer teoreticky*teoretiky či další osoby věnující se queer teorii, aby se nebáli*y ve svých textech jazyk formovat a využívat inkluzivním způsobem, který bude zahrnovat nebinární*queer osoby a bude co nejméně patriarchálně zbarven.

Zároveň si uvědomuji, že a jak moc jsem sám při psaní své práce limitován jazykem. V některých momentech, mám sám pochybnosti o tom, zda jazyk mohu využít tak, jak jej využívám. Užívání jazyka ve spojitostmi s queer identitami se v češtině zatím formuje, a tak někdy pracuji s anglickými termíny např. „agender“. V tomto bodě bych ještě rád zmínil využívání *hvězdičky* – „*“. Používání symbolu „*“ více rozebírám v pozdější části práce např. v souvislosti s textem od Avery Tompkins. Ve své práci „*“ využívám, když

chci daný termín/slovo a jeho významy/zažité signifikace nějakým způsobem rozšířit/otevřít. Např. slovo „trans*“ se začíná obecně využívat jako výraz, který pojímá trans osoby, binární i nebinární, a celkově je nyní méně exkluzivní. Někteří trans* lidé se např. identifikují jako „nebinární“, ale ne jako „trans“, protože tento termín spíše vnímají jako termín vyžadující určitou genderově binární identifikaci. Někteří trans* lidé se identifikují i jako trans/ či trans* a současně jako nebinární. Ve své práci občas používám i termín „nebinární*“ či „genderově nekonformní*“; to dělám tehdy, pokud chci zdůraznit inkluzivní užití/význam daného pojmu.

Pod pojmem nebinární se mohou identifikovat i agender či genderově nekonformní osoby. Proto se při tvorbě textu snažím přemýšlet tak, abych byl citlivý ke všem mým komunikačním partnerkám*partnerům, ale rovněž ke všem lidem, kterým se tato diplomová práce dostane do rukou.

„They“ – slovo roku 2019

Mnoho slavných osobností (např. Demi Lovato, Ruby Rose, Sam Smith) prostřednictvím sociálních sítí v posledních letech oznámilo, že se identifikují jako nebinární. Současně s tím oznámil*y některé*někteří z nich oznámily*i, že budou nově používat zájmena „they/them“. Některé*někteří z nich si rovněž změnily i svá zájmena v biografii na svých sociálních sítích. Mnoho lidí se k nim přidávalo a dnes má již opravdu velké množství uživatel*ek*uživatelů sociálních sítí (např. *Instagramu* či *Twitteru*) v bio uvedeno svá preferovaná zájmena (nejen zájmena they). Nečiní tak pouze trans*a nebinární lidé, ale také cisgender lidé, což může přispívat k tomu, že si více cis lidí může uvědomit fluiditu genderu.

Mnozí lidé na sociálních sítích uvádějí i více zájmen, např. – she/her, they/them. Demi Lovato zde původně uvedla pouze they/them. Dnes popisky v bio na sociální síti fungují jako způsob, jak o sobě dává člověk vědět ostatním, jaká zájmena používá a rovněž v nich lidé mohou nějakým způsobem prezentovat generovou mnohost (více zájmen) a koneckonců i fluiditu, přepsat a aktualizovat popisek je snadné. O podobných zkušenostech hovořilo i moje komunikační partnerstvo.

Zájmeno „they“ se používá v anglicky mluvících zemích jako genderově neutrální osobní zájmeno. Merriam-Webster Dictionary vyhodnotil zájmeno „they“ jako slovo roku 2019, protože jeho použitelnost stoupla o 313 % (Merriam-Webster Dictionary, 2019).

„They“ tedy nabízí možnost, jak uniknout ostré jazykové binaritě. Jak uvádí Merriam-Webster Dictionary, zájmeno „they“ má nyní zcela nové využití, jakožto zájmeno pro osobu, která se neidentifikuje jednoznačně ani jako „žena“, ani jako pouze „muž“. Merriam-Webster Dictionary uvádí tento příklad: „*This is my friend Jay, I met them at work*“. Do češtiny by tato věta mohla být přeložena např. jako „*To je můj kámoš Jay, potkal jsem je v práci*“. Jak tvrdí nebinární akademix, hudebník, a aktivistka CN Lester (2017, s. 9) zájmeno „they“ je v angličtině používáno jako singulár již stovky let a „příklady zájmena they jako singuláru najdeme ve tvorbě Austen, Swift i Shakespeara“ (Lester, 2017, s. 9). Přesto, trans* osoby, které využívají zájmeno „they/oni“ jako genderově neutrální alternativu k binárním opozicím „on“ a „ona“, jsou v médiích často špatně označeny, protože si editorstvo neví s překladem rady.

Na podzim v roce 2019 provedle coming out jako nebinární osoba populární zpěvák*zpěvačka Sam Smith a na svých sociálních sítích zveřejnil, že se identifikuje jako nebinární a přeje si být oslovován zájmeny „they/them“. Na twitterovém i instagramovém profilu Sam Smith se objevil příspěvek⁹, který informuje o tom, že Sam se identifikuje jako nebinární osoba a svá zájmena mění na they/them. Sam v něm uvádí, „že byl*byla po celý svůj život ve válce se svou genderovou identitou, a tak se rozhodli udělat další krok“ (Twitter samsmith, 2019). Také vyzývá k tomu, aby se lidé nebáli*y ptát se je na otázky a upozorňuje, že chápe, když se lidé budou v oslovování plést. Ke dni 9. března 2020 měl tento příspěvek na instagramovém profilu Sam Smith 641 460 reakcí („lajků“). Jinde Smith uvádí, že když „slyšel*slyšela termíny jako „nebinární“ a „genderqueer“ okamžitě se v nich našel*našla a začal*začala se tak identifikovat“ (Bergado, 2019).

Gabe Bergado ve svém článku z 13. září 2019 s názvem *Sam Smith Shares Their Pronouns Are They/Them After "Lifetime of Being at War" With Their Gender* konstatuje, že Sam Smith uvedli, „nevím přesně, co to znamená být nebinární osobou, doufám ale, že na to jednou přijdu“ (Bergado, 2019). Umělec*umělkyně Sam Smith ve svém instagramovém „coming outovém“ příspěvku také uvedli odkazy na známá jména (lidí a organizací) trans aktivismu – Munroe Bergdorf, ALOK, GLAAD a další. Tato jména byla pro Sam Smith klíčová při zvyšování povědomí o nebinárních a trans komunitách a pomohly jim najít určitou jasnost (Bergado, 2019).

⁹ V průběhu roku 2021 Smith tento příspěvek smazal ze sociální sítě Instagram a příspěvek zůstal jen na síti Twitter.

Tento příklad uvádím proto, že poukazuje na aktuálnost tématu a reflektuje, jaký vliv má prohlášení veřejně známé osoby, která oznamuje, že nově používá zájmena they/them na sociální síti – o této situaci rovněž hovořilo několik mých komunikačních partnerů*partnerek při rozhovorech. Přestože se v práci věnuji českému kontextu (komunikační partnerstvo jsou osoby žijící v České republice) jsou tyto coming outy zahraničních celebrit událostmi, které mají vliv a dopad na lidi všude na světě, kteří*které mají přístup k sociálním sítím.

Média v České republice reagovala na coming out Sam Smith způsobem, který se mi zdá spíše pohrdavý např. proto, že ke Smith stále referovala v mužském rodě. Především k nim však média referovala jako k „bezpohlavnímu jedinci“. Deník *Super.cz* uvádí, že se „Smith konečně našel a požádal své přátele a rodinu, aby ho neoslovovali v mužském rodě, ale jako ONI (jedinci, kteří se označují za bezpohlavní, si v angličtině onikají)“ (Bílková, 2019). Úspěch zájmena „they“ jako slova roku podle slovníku Merriam-Webster u nás zaznamenaly především queer/nb kruhy. Například však server *Lidovky.cz*, který dělal vlastní anketu „slovo roku 2019“, nebinaritu nijak nerefletoval. Slovem roku 2019 se podle tohoto serveru stalo slovo „motýle“, což je výrok českého politika Andreje Babiše (Křížová, Surmanová, 2019).

Ne/binární gender

V této kapitole chci pojednat o problematice genderových binárních opozic jako takových. Rovněž chci nastínit způsoby interakcí mezi termíny gender, pohlaví, institucionální heterosexuality, binarita či kultura. Pokusím se přiblížit, jak komplikované je „nebinární“ genderové identity definovat. Termín „nebinární“ uvádím v uvozovkách, protože některé osoby, jež by např. zcela naplňovali*y skutečnosti, které pod označením „nebinární“ čtu, vnímám a chápu já, by právě toto označení „nebinární osoba“ vůbec nemusely*i pro svou sebeidentifikaci používat.

Nejprve se budu věnovat termínům „ne/binární“ či „binární opozice“. Termín „binární opozice“ vychází ze strukturalismu švýcarského jazykovědce Ferdinanda de Saussura. Binární opozice (Putri, Sarwoto, 2016) vytváří prostředek, díky kterému mají jednotky jazyka hodnotu a každá jednotka je definována spolu s jiným termínem jako existující v binárním kódu. Anita Putri a Paulus Sarwoto, kteří se věnují postkoloniálním studiím, kritické teorii a kulturním studiím uvádějí (Putri, Sarwoto, 2016), že binární opozice lidem poskytují systém, který jim umožňuje uchopit abstraktní a zdánlivě chaotické pojmy

pomocí komplementárních dvojic (např. příčina-následek, tělo-duše či pravda-lež). Uvádějí, že se „jedná o jeden ze systémů, který vede lidskou mysl k pochopení a odvození významu pojmu a myšlenky“ (Putri, Sarwoto, 2016, s. 83-84). Přičemž tvrdí, že tento vztah není protichůdný, ale je strukturalistický a komplementární (Putri, Sarwoto, 2016).

Dalším příkladem binární opozice jsou termíny „nízká“ a „vysoká kultura“. Na tomto příkladu lze demonstrovat propojování těchto termínů s genderovými konstrukcemi „žena“ a „muž“. S ženami byla historicky spojována nízká kultura, která byla dlouho pojímána jako méně hodnotná. S muži byla spojována kultura vysoká, která byla ideologicky chápána jako ta vyšší a ušlechtilejší. Dalším příkladem pro demonstrování konstruování „binarit“ jsou archetypální vzory, jejichž rozbořením a kritikou se zabývá např. Annis Pratt.

Annis Pratt (1982, s. 6-7) kritizuje esencialistické schéma animus-anima švýcarského lékaře a psychiatra Carla Gustava Junga. Jung sice adekvátně pojednával o archetypech v kulturním slova smyslu, jakožto o prapůvodních předobrazech ustavených v lidském nevědomí, které se liší napříč kulturami, ale zároveň esencialisticky popisoval binární opozice pravzoru ženství (anima) a pravzoru mužství (animus). Annis Pratt tvrdí (1982, s. 8), že v myšlení Jungova schématu byly ženy objekty mužských projekcí nebo podřízené subjekty mužů. „Animus“ reprezentuje vědění či rozum zatímco „anima“ nevědění, citlivost či erotičnost. Dodnes je Jungovo pojetí „anima“ a „animy“ nekriticky zobrazováno a diskutováno v mnoha psychologických článcích. O problematice animus-anima pojednává např. na serveru o „ženské psychice“ *WomanOnly* Taťána Kročková (2022). Kročková zde vychází z Jungových teorií a uvádí, že „animus a anima označují část naší vlastní duše opačného pohlaví, která doplňuje to, co nám chybí“. Tento příklad uvádím jednak proto, abych poukázal na způsoby, jakými v kultuře a společnosti bylo a je pracováno s binárními opozicemi, ale rovněž proto, abych poukázal na jejich mocenské a ideologické konstruování. Podle Pratt (1982, s. 6-7) jsou konstrukce „animus“ a „anima“ Jungem popsány jako dva odlišné a hierarchické pojmy. Kročková (2022) vychází z Jungovy teorie, kterou chápe tak, že v lidských bytostech se mají nacházet oba tyto konstrukty a navzájem si doplňovat to, co druhému chybí. Vzájemným se doplňováním je však také stvrzována pevnost těchto konstrukcí.

Gerlinda Šmausová uvádí (2002, s. 15), že ačkoliv dělení lidstva na „muže“ a „ženy“ splňuje praktickou pořádkovou funkci, jedná se o hrubé zjednodušení, protože ontický, substanciální rod neexistuje. Pokud tedy termínu „gender“ rozumíme jako kulturnímu, sociálnímu a psychologickému konstruktovi, který je kulturně a společensky utvářen, pak se

nejčastěji váže na binární genderové identity – „muž“ a „žena“. Je tedy zřejmé, že dělení genderových kategorií do binárních opozičních postavení je zjednodušující právě kvůli oné pořádkové funkci (tj. disciplinaci, „zfunkčnění“), aby tak organizace společnosti fungovala v co nejjednodušších pojmenovávajících a klasifikujících systémech. Šmausová vysvětluje, že „ontická představa [genderu] zde přežívá i v samém konstrukt genderové identity, a sice v oné naivní představě, že muži hrají vždy jen tzv. mužskou, ženy vždy jen ženskou roli“ (Šmausová, 2002, s. 15).

Britský literární teoretik a kritik Terry Eagleton (2001, s. 13-14) popisuje „ideu kultury“ jako konstrukci fungující k udržení společenské hierarchie. Kultura sama je však současně i sociálním konstruktem a politickým nástrojem. Terry Eagleton uvádí (2001, s. 15), že kultura nás činí způsobilými* pro politické občanství; je vtělením našeho společného lidství a rovněž je nutně vtělena do státu jako takového. Toto chápání kultury je důležité, neboť jak dále uvedu, „být nebinární“ v České republice znamená nacházet se mimo „kulturu“, resp. kulturní srozumitelnost, která je součástí politického občanství v ČR.

Pokud jde o kategorii „pohlaví“, Judith Butler říká (2016, s. 16), že kategorie pohlaví je od samého počátku normativní – Michel Foucault jej dokonce označuje za tzv. regulační ideál – a regulační normy „pohlaví“ působí na způsob performativu, čímž vytvářejí materialitu těl a materializují pohlaví dotyčného těla, materializují rozdíl v pohlaví za účelem upevnění imperativu, jímž je heterosexuality. Institucionální heterosexuality podle Butler (1999, s. 30) vyžaduje a současně i produkuje jednoznačnost každého z genderových termínů, které tvoří limit genderové možnosti v rámci opozičního, binárního genderového systému. Podle Butler slouží systém nucené heterosexuality především k naturalizaci pohlaví a sexuálního pudu a tato funkce je rovněž jeho hlavní ideologickou zbraní (Barša, 2002, s. 272). Butler dále tvrdí (2016, s. 17), že „pohlaví je jednou z norem, díky nimž „člověk“ vůbec začíná být životaschopný, a je normou, která opravňuje tělo k životu v oblasti kulturní srozumitelnosti“ (cultural intelligibility). Butler rovněž implikuje (2016, s. 17), že bez kulturní srozumitelnosti není jedinec* vlastně schopný žít a existovat, a že je důležité pracovat s kategorií „genderu“ odděleně od kategorie „pohlaví“ i přes jejich běžnou kulturní propojenost.

Judith Butler vysvětluje, že „materializace daného pohlaví se zásadně týká regulace identifikačních praktik, a to tak, že identifikace s abjekcí pohlaví bude soustavně popírána“ (Butler, 2016, s. 21). Butler (2016, s. 23) dochází k tomu, že se gender jeví jako sociální

konstrukce pohlaví a uvádí „pohlaví nejen že je vstřebáno genderem, ale že se pohlaví stává fikcí, možná jakousi fantazií, protože ‚já‘ jež je podrobena genderu, procesu nabývání genderu [gendering], ani nepředchází, ani po něm nenásleduje, nýbrž vynořuje se pouze v rámci genderových vztahů samotných a jako jejich matrice.“ Je zjevné, jak úzce se přemýšlení o nás samotných a utváření identity či subjektivity váže a poutá s genderovou sebeidentifikací. Pokud je tedy něčí genderová sebeidentifikace společensky neuznávaná, je společensky neuznávané i to nejzákladnější „já“ dotyčné*dotyčného osoby*člověka.

Podle Butler (2016, s. 23) se v tomto bodě rozehrává válka o samotné *lidství*. Judith Butler uvádí (2016, s. 23), že nejzřetelněji to vidíme na příkladě abektivně vyloučených osob, které se nejeví jako patřičně genderově diferencované; jde o samotné lidství. Jinými slovy, z konceptu lidství vypadávají nebinární* a genderově nekonformní osoby, jejichž gender není společensky vnímaný/čitelný jako jeden ze dvou binárních genderů „muž“ a „žena“. Konstrukce genderu podle Butler (2016, s. 23) probíhá prostřednictvím vylučování tak, že „lidské“ nejenže je vytvářeno v kontrastu k „nelidskému“, ale děje se tak skrze soubor různých odvržení a vymazání, jimž je přísně vzato upřena možnost kulturní artikulace. Tj. osoby, jejichž genderové sebeurčení neodpovídá genderové binaritě, či se společensky neprojevují a nevypadají dostatečně „binárně“, mohou být velice snadno dehumanizovány. Nebinární, agender či další genderově nekonformní lidé jsou pak společností ostrakizováni a demonizováni, protože se nevejdou do konceptu lidství jako takového. Obecně se pak setkávají více se šikanou, která je navíc stvrzována legislativně a jeví se jako „společensky akceptovatelná“, neboť společnost pouze odsuzuje něco, co již tak považuje za nelidské. Nebinární, agender a genderově nekonformní* lidé vypadávají ze společenského nastavení v samém zárodku patriarchální kultury a silně binárního genderového řádu – jejich dehumanizace se z tohoto pohledu jeví tedy jako přirozený důsledek relevantních společenských norem.

Díky vylučování a nemožnosti kulturní artikulace není ani jiná identifikace než „patřičně genderově diferencovaná“ (Butler, 2016, s. 23) vlastně možná. Je zásadní, že po narození se dítě do té doby odkazované pomocí zájmena „to“, pojmenovává zájmeny „ona“ nebo „on“ – a tak se stávají dívkou či chlapcem, ale ničím jiným. Ono stávání se dívkou či chlapcem zde nekončí, posléze je tato interpelace, jak Butler upozorňuje, neustále opakována společenskými institucemi a autoritami (Butler, 2016, s. 23).

Užívání anglického zájmena „they“ a touhu či potřebu mezi nebinárními a genderově nekonformními lidmi po nových zájmenech a tvarech můžeme vnímat jako odpor vůči

těmto regulačním procesům. Avšak je důležité uvědomovat si, že ideologické struktury, které jsou v kultuře vystavěné v podobě binárních opozic, nás nejen omezují, ale rovněž i utvářejí. A proto mě v mé diplomové práci zajímá vyjednávání mezi samotným aktérstvím a dominantními strukturami, jimž společnost v důsledku působící ideologie přiznává popis reality.

Podle Judith Butler (1999, s. 188) je při analýze povinné heterosexuality zásadní zpochybnit a přehodnotit konstrukci „pohlaví“, protože má binární a hierarchickou podstatu. Dále Butler uvádí (1999, s. 188), že ke konstrukci „pohlaví“ se váže i konstrukce neměnnosti genderové identity, která má svou vlastní vnitřní hloubku a projevuje se v různých formách. V rámci kulturní nesrozumitelnosti dochází tedy k tomu, že nebinární*, agender a GNC lidé nemohou být „srozumitelnými*“ jak z hlediska konstrukcí „pohlaví“ a „genderu“, tak ani z hlediska konstrukce povinné heterosexuality. Eve Kosofsky Sedgwick, která se věnovala queer studiím, kulturním studiím a literární teorii, popisuje „sexuální identitu“ a upozorňuje (2006, s. 7) na chybu, ke které často dochází při popisu binárních opozic „ženského“ a „mužského“ pohlaví. Kosofsky Sedgwick tvrdí (2006, s. 7), že tato binarita bývá často popisována zjednodušujícím kalkulem, při kterém je vztah v této binární opozici popsán obdobně jako vztah jednička-nula, směřů nahoru-dolů anebo vztah křída-sýr. Tedy aspektů, které jsou zcela opačné nebo úplně odlišné. Přičemž Kosofsky Sedgwick upozorňuje (2006, s. 7) na to, že biologické, psychologické i kognitivní vlastnosti mužů se s těmi ženskými překrývají výrazněji více, než se od nich liší. Podle Butler, institucionalizovaná heterosexuality nutně vyžaduje existenci „pohlavní“ a „genderové“ binarity. Lidé, jejichž identity se explicitně vzpírají binárnímu historickému řádu ve své podstatě, usilují o dekonstrukci všech uvedených konstrukcí. Mnoho osob z mého komunikačního partnerstva zmínilo, že dostávají otázky na svou „sexualitu“ či „genitálie“, když stojí pouze o to, nebýt genderově čteny*i jako „muž“ či „žena“. Otázky na sexuální orientaci či pohlaví genderově nebinárních* lidí jsou ideologickým odrazem kultury. V této souvislosti bych rád okrajově zmínil aspekt „passingu“.

Vědkyně, aktivistka a trans žena Jae Alexis Lee uvádí (2017), že termín „passing“ odkazuje k momentu, kdy je genderová identita trans lidí dekodována jejich okolím jako ta identita, se kterou se identifikují. Lee rovněž uvádí (2017), že při „passingu“ již trans lidé nejsou identifikováni*y jako „trans“. Koncept „passingu“ je velké téma v trans* komunitách. Přední česká trans aktivistka Lenka Králová ze spolku *Trans*parent* na otázku serveru *Refresher.cz* (Ježková, 2022), zda se jí již „passing daří na 100 %“

odpovídá, že ne stoprocentně, ale cizími lidmi bývá již oslovována jako mladá paní. Dále Králová uvádí: „Chtěla bych ale zdůraznit, že tranzice není honba za dokonalým vzhledem a že trans lidé si ve společnosti zaslouží respekt, ať už se jim passingu podaří dosáhnout, nebo ne“ (Ježková, 2022).

Z výroků Lenky Králové lze „passing“ chápat jako něco, o co se většina trans lidí alespoň pokouší a na argumentu, že již bývá oslovována v ženském rodě, deklaruje, že jí se passing povedl. V kontextu se skutečnostmi, že v kultuře, kde je genderová binární konstrukce dominantním ideologickým konceptem, který se váže na konstrukci povinné heterosexuality lze toto chápání „passingu“ označit jako podřizování se ideologickým kulturním normám. Koncept „passingu“ lze podle této logiky rovněž vztáhnout pouze k trans lidem, kteří* které se identifikují způsobem, kterým mohou a chtějí vizuálně svůj gender kódovat tak, aby je okolí dokázalo dekódovat – tedy jako „ženy“ nebo jako „muži“. Co je ale „passing“ pro osoby, které stojí mimo genderovou binaritu? Nebinární, agender či GNC lidé jsou osobami, které společnost nemůže rozkódovat dle předem daných struktur a vzorců, neboť takové struktury a vzorce jednoduše neexistují. V rámci kultury mohou být nebinární, agender či GNC* lidé čtení*čteny pouze z perspektivy binárních opozic. „Passing“ je proto konceptem, který genderovou binaritu očekává, potřebuje a sám ji legitimizuje. I proto mě v rámci mého výzkumu zajímá, jakým způsobem vyjednávají „srozumitelnost“ lidé žijící za hranicemi binárního genderu.

Ve své práci se záměrně medicínskému a sexuologickému diskursu věnuji pouze okrajově. Mimo jiné proto, že mnoho bakalářských a diplomových prací, které se věnují tématu trans* a nebinarity* z medicínských diskursů vychází nebo s nimi, ať už kriticky či nekriticky, výrazně pracuje. Veliký prostor medicínskému diskursu a terminologii věnují např. práce *Role sociálního pracovníka při práci s transgender komunitou* (Bílková, 2018), *Sociální a psychický vývoj transsexuálních osob v období školní docházky* (Malúšek, 2019) či *Obraz LGBT+ tematiky v knihách pro mládež* (Jordánová, 2022). Myslím si, že pokud bude mnoho bakalářských a diplomových prací, které se věnují trans* problematice, vycházet z medicínských a sexuologických terminologií a diskursů, pak bude těmto terminologiím a diskursům neustále dáována relevance a s ní spojená moc. Analýza těchto expertních diskursů je důležitá a cenná, avšak já jsem zvolil jinou cestu.

Nyní bych rád zmínil tiskovou konferenci VFN, která se konala na podzim roku 2022, na které vystoupili zástupci sexuologické obce prof. Petr Weiss a MUDr. Ivo Procházka, kteří dnes a denně s trans* klientstvem aktivně pracují. Trans*parent (2022) uvádí, že

Weiss a Procházka na konferenci uvedli, že genderový nesoulad v případě nebinárních osob značí moderní trend a rovněž znevažovali snahy o zrušení podmínky nucené kastrace trans* osob v ČR pro změnu úředního pohlaví. Spolek Trans*parent ve svém komentáři ke konferenci uvádí, „panu prof. Weissovi jako lékaři podle našeho názoru nepřísluší tímto neetickým způsobem komentovat či ilustrovat danou tematiku v rozporu s mezinárodními standardy v příslušné oblasti lékařské péče“ (Trans*parent, 2022). Pro ilustraci přikládám fotografii z této konference, kterou přednášející prezentovali v rámci své prezentace.

Zdroj: Trans*parent.cz

Na tomto obrázku vidíme hrubě neetický a nerespektující přístup české sexuologické obce. Obrázek zároveň reflektuje strach vycházející z nutnosti povinné heterosexuality, který je ve společnosti hluboce zakořeněný v důsledku kulturní ideologie. Jak již bylo uvedeno, instituce povinné heterosexuality vyžaduje existenci povinné binarity „pohlaví“ a binarity „genderu“, který na „pohlaví“ navazuje. Osoby na fotce na první pohled genderově rozkódujeme jako „ženu“ a „muže“, avšak při pohledu na jejich „tělesné pohlaví“ má fotografie za účel demonstrovat, že obě osoby mají penis. Toto chápání rovněž narušuje proces „passingu“. Zdá se, že strach pramení z toho, že osoba, která bude v rámci „passingu“ čtena jako žena, má penis. Tento strach přímo odráží strach ze ztráty moci lidmi, kteří jsou v důsledku institucionalizované heterosexuality zvýhodňováni*y. Jedná se však o celospolečenský strach, který ohrožuje mocenské postavení osob, které své postavení nejvíce čerpají z existence povinné heterosexuality a genderové a pohlavní binarity.

Americký právník, spisovatel a trans aktivista Dean Spade v knize *Normal Life* (2015, s. 7) píše o tom, jak funguje moc, ale také, jak funguje trans resistance. Spade konstatuje (2015, s. 7), že v kontextu neoliberální politiky není snadné artikulovat „trans odpor vůči moci“, protože se volba o začlenění se do neoliberální společnosti jeví jako nejzřejmější možnost. Jde o to (Spade, 2015), že většina trans* osob se v důsledku neoliberální politiky často spíše snaží začlenit se do společnosti než projevovat trans resistenci. Spade uvádí: „Je nám nabízena pouze omezená forma viditelnosti, a to do té míry, do jaké tato viditelnost může podporovat stávající normy o tom, na čích životech záleží, a na čích nikoliv“ (Spade, 2015, s. 18-19). Dále Spade konstatuje (2015, s. 18-19), že v rámci této „nemožnosti“ artikulace trans resistance vidí potenciál pro formulaci postojů a strategií ke splnění požadavků, které by přesahovaly omezení neoliberální politiky. Využití dehumanizujícího obrázku v prezentaci na oficiální konferenci VFN svědčí však spíše o konzervativním přístupu českého sexuologického diskursu. Rovněž ale tento akt představuje charakteristické působení neoliberální politiky, ve které je sice kladen důraz na „svobodu volby“ člověka, ale pokud tato svoboda „kulturně ohrožuje“ mocensky zvýhodňované osoby, je nutno ji odsoudit a postavit mimo systém – toho lze docílit např. šířením strachu na sexuologické konferenci.

Moc jazyka genderu

Judith Butler v *Gender Trouble* diskutuje práce francouzské autorky a filozofky Monique Wittig. Butler uvádí (1999, s.28), že Wittig poskytuje alternativní kritiku genderové binarity, když tvrdí, že osoby nelze v jazyce označovat bez rodového znaku. Wittig toto ukazuje ve francouzštině. Gender pak nejenže osoby označuje, ale „kvalifikuje“ je a, jak Butler uvádí, „vytváří konceptuální epistém, ve kterém je binární gender univerzalizován“ (Butler, 1999, s. 28). Wittig (1980, s. 21-32) větou „lesby nejsou ženy“, totiž demonstrovala, že termín „žena“ je nutně spojený s heterosexuálním a patriarchálním systémem.

V této kapitole chci upozornit na to, jak moc je aspekt jazyka zásadní pro nebinární, trans* a GNC osoby. Jazyk bývá pravděpodobně tím nejčastěji řešeným tématem ve spojitosti s nebinárními lidmi vůbec.¹⁰ Toto téma rovněž otevíraly*i mé komunikační partnerky*partneři při rozhovorech, ať už se jednalo o užívání genderově neutrálních

¹⁰ viz. Prague Pride 2020 – událost *Ne/binární čeština*, debata Institutu úzkosti 2021 – *Kvíření českého jazyka* apod.

zájmen či o volbu genderově neutrálních osobních jmen nebo příjmení. Český jazyk lze v tomto směru chápat jako velmi binární jazyk, protože nás často nutí odkazovat k jednomu či druhému binárnímu genderu. Mnoho z mých komunikačních partnerů*partnerek o tomto aspektu hovořilo stěžovalo si na jazykovou binaritu češtiny. Skutečnost, že jazyk pracuje s genderem ve dvou binárních a pevně daných opozicích bývá některými nebinárními lidmi vnímán jako důvod, proč je důležité hledat nové tvary slov a zájmen.

V českém kontextu je jednou z nejvýraznějších osob, která se věnuje tématu genderově neutrálního jazyka jazykovědkyně specializující se na lingvistiku genderových/sexuálních identit a autorka mnoha publikací (např. spoluautorka knihy *Gender ve škole*), Jana Valdřová. Jana Valdřová se rovněž věnuje tématice genderově neutrálních jmen a mnoha genderově nekonformním lidem v České republice pomáhá při výběru vhodného neutrálního jména.

Jelikož se český akademický mainstream příliš nezabývá nebinárními genderovými identitami, tuto mezeru zaujímají často bakalářské a diplomové práce studentstva. V roce 2020 publikovala na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity svou bakalářkou práci věnovanou nebinárním osobám Kateřina Stachová. Jedním z jejích závěrečných zjištění je, že nejčastěji vnímaným projevem identity nebinárních osob je použití jazyka. Stachová (2020, s. 71) uvádí, že nejpříjemnější pozitivní reakcí, kterou nebinární lidé dostávají od svého okolí je podpora ve formě respektování zvolených/preferovaných zájmen. Stachová rovněž tvrdí (2020, s. 71), že u nebinárních a genderově nekonformních osob bývá genderová dysforie spojena s tělesností, sexem a intimitou, a jazykovými projevy.

Jak jsem již uvedl, český jazyk byl hodnocen mým komunikačním partnerstvem jako (především oproti angličtině) hodně binární. Pro rozšíření diskuse uvedu příklad jazyka, který pro trans*, nb*, GNC apod. lidi představuje mnohé komplikace – islandština. Příklad demonstruje kulturní konstruovanost genderu a jazykové genderové binarity. Rovněž explicitně ukazuje propojenost jazyka, politiky a národní identity. S aspektem jazyka jsou kromě preferovaných zájmen rovněž výrazně spojena osobní jména. Jyl Josephson a Þorgerdur Einarsdóttir, kteří se zabývají vztahem trans* osob a islandštiny, tvrdí (2016, s. 376), že otázka jmen je na Islandu výrazně politickou otázkou, protože islandská národní identita je propojena s islandským jazykem, který je hluboce ovlivněn (cis) genderovou binaritou i v jednoduchých formách projevu. Genderová binarita je pak prosazována Výborem pro osobní jména (Mannanafnanefnd), který dohlíží na jmenování v souladu se

zákonem o osobních jménech. Nebinární aktivista Pat z islandské organizace *Trans Island* používá jak „ženské“ tak „mužské“ tvary zájmen, a jak „ženské“ tak „mužské“ jméno. Pat jež same vnímá gender jako fluidní, říká; „chtělX bych používat obě jména [ženské i mužské] a vyjádřit svou genderovou identitu v závislosti na tom, jak se cítím, když se každé ráno probudím. Chci používat právě to jméno, které mi v určitém okamžiku vyhovuje, právě proto, že jména jsou tak extrémně genderovaná“ (Josephson, Einarsdóttir, 2016, s. 383). Argument, že se Pat cítí každé ráno jinak, bývá mimo jiné hojně využívaným argumentem konzervativců jako kritika nebinárních a genderově nekonformních a genderově fluidních lidí. Vidíme však, že Pat tímto souslovím skutečně popisuje svou realitu a to, jak se cítí.

Myslím si, že využívání symbolu „*“ stále stoupá. V březnu roku 2022 jsem byl na konferenci organizace *Freya*, která se věnovala tématu zavádění práce se sexualitou pro zaměstnanstvo sociálních služeb pracujících se seniorkami*seniory a osobami s tělesným, mentálním a kombinovaným postižením. Ve všech svých textech a prezentacích uváděli * (viz. příklad níže) a pracovali tak s jazykem inkluzivně s ohledem na nebinární a genderově nekonformní identity. Také si vzpomínám, že když jsme před pandemií onemocnění *Covid 19* plánovali* s Agátou Hrdličkovou a dalším studentem nejen z genderových studií FHS; *Festival humanity a solidarity*, který měl být na téma trans, nebinárních a genderově nekonformních osob, mnoho studujících navrhovalo, ať se tento ročník jmenuje *Být trans**, a nikoliv pouze *Být trans*.

Následující obrázek je výstřížkem z inkluzivního pexesa od organizace *Freya*. Toto pexeso jsme získali*y darem jako návštěvnictvo konference. Tento popisek je rovněž uveden na webových stránkách *freya.live/cs*. Organizace *Freya* používá „*“ pokud se vztahuje k osobám v jednotném čísle. Na rozdíl od organizace *Freya* já uvádím tvar množného čísla spíše takto; „oni chtěli*y“ nebo „oni chtěly*i“ – ideálně v pravidelných alternacích. Domnívám se, že tak spíše narušuji genderovou binaritu českého jazyka. Rovněž tak narušuji vnímání „i“ jako zastřešujícího, i když se jedná o mužský tvar.

- Nejprve vytvořte prostor a dostatek času, aby si klient*klientka mohl*a prohlédnout všechny kartičky pexesa.
- U každého obrázku pexesa se můžete zeptat, zda situaci znají, někdy ji viděli nebo zažili, nebo zda by ji zažít oni sami chtěli.
- Poté je požádejte o seřazení kartiček pexesa podle toho, jak jdou jednotlivé situace života za sebou.
- Pokud potřebuje klient*klientka v začátku podporu, můžete seřazování situací nejprve zkusit společně.

Jak tvrdí profesor sociologie, antropologie, a genderových a queer studií Avery Tompkins (2014, s. 27), osoby, které obvykle hájí využívání hvězdičky argumentují tím, že „*“ signalizuje větší inkluzivitu nových genderových identit a výrazů, a také lépe reprezentuje širší komunitu jednotlivců. „Trans“ + „*“ má tedy zahrnovat nejen identity, jako jsou transgender, transsexuál, binární trans muž a binární trans žena, ale také nebinární identity, jako je genderqueer, neutrois, intersex, agender, two-spirit, cross-dresser a gender fluid. Myslím si, že obdobné chápání terminologie panuje v současné době i v aktivistických trans/nebinárních/queer kruzích v České republice.

Spolek *Trans*parent* na svém webu uvádí: „hvězdičku za označením trans* píšeme ke znázornění škály genderových identit – termín trans* tedy zahrnuje trans i nebinární lidi“ (Trans*parent). Rovněž je na webu Trans*parent uvedeno, že nebinární lidé jsou ti, kdo nezapadají, do kategorie muž a žena nebo mají fluidní¹¹ gender. A jako nejčastější příklady pojmenování nebinárních identit uvádí termíny bigender, gender-fluid, agender, pangender či androgynní osoby. Zvláště potom ve svém výčtu vyděluje intersex osoby¹² (Trans*parent).

Rozdělení, které zmiňuje Tompkins považují za problematické proto, že implicitně vyvozuje identity jako *agender* nebo *intersex* jako podmnožinu nebinárních identit. Z určitého úhlu pohledu je samozřejmě možné je tak chápat – nějakým způsobem narušují genderovou binaritu – proto jsou nebinární. Avšak je opět důležité mít na paměti, že různí lidé chápou různé sebeidentifikace po svém. Osoba, která se identifikuje jako agender, se zároveň nemusí vnímat jako nebinární osoba. Někteří intersex lidé se identifikují jako nebinární osoby, jiné*jiní ne. Spolek Trans*parent k tomuto uvádí, že „prožívání genderu je velmi individuální a uvedené pojmy tedy jen ukázkou nejčastějších pojmenování nebinárních identit“ (Trans*parent).

Kübra Gümüşay, německá intelektuálka, politoložka, feministická aktivistka a autorka knihy *Sprache und Sein* (Řeč a bytí), v rozhovoru s Hanou Řiřicovou pro feministický server *Druhá: směna*, uvádí (Řiřicová, 2022), že „dnes má každý jazyk potenciál

¹¹ Genderová identita mění se v průběhu života (zdroj: Trans*parent).

¹² Intersex funguje jako zastřešující pojem pro řadu netypických pohlavních variací. Stává se, že bývají zaměňováni nebinární a intersex lidé (lidé, jejichž pohlavní znaky nejsou čistě ani ženské ani mužské). Byť existují osoby, které jsou jak intersex, tak nebinární, drtivá většina intersex lidí se hlásí k čistě ženskému či mužskému pohlaví (zdroj: Trans*parent).

obsáhnout všechny, kteří v něm žijí“. Gümüşay (2022) dále vysvětluje, že musíme mít odvalu s jazykem pracovat, a to samozřejmě souvisí s mocí. Pokud podle ní takovou moc nemáme, jsou naše možnosti změnit jazyk dost omezené.

Nebinární akademiX a aktivistX CN Lester ve své knize *Trans Like Me* několikrát hovoří o jazyce. Jednak upozorňuje na to, že jazyk, který používají média je velmi často transfobní a znevažuje osoby, které jakkoliv překračují genderovou binaritu. Vysvětluje, že jazyk je významným vyjádřením moci a v médiích je „nástrojem, který konstruuje tzv. produkci neznalosti“ (Lester, 2017, s. 4). Produkce neznalosti znamená, že jazyk je mediálními tvůrkyněmi*tvůrci používán tak, aby vlastně jen odrážel současné společenské nastavení. O genderově nekonformních* lidech jsou pak vysílány médii silně stereotypní obrazy, které jen neustále dokola produkují nevědomost a znemožňují skutečné poznání a pochopení nebinárních a genderově nekonformních* osob. Jedním z nejzásadnějších tvrzení CN Lester je jejich apel na to, abychom se obecně nebály*i pracovat s jazykem. Lester tvrdí, že „je důležité tvořit nová slova – slova jsou nástroje proto, abychom našli*y porozumění v proměňujícím se světě – jsou nástrojem pro vzájemné porozumění“ a následně dochází k tomu, že tato slova vybízí čtenářstvo/konzumentstvo mediálního obsahu k tomu, aby se zamyslelo nad konstruovaností jazyka jako takového (Lester, 2017, s. 9).

Podobné sdělení se snažil diváctvu sdělit spolek *TakyTrans* na debatě *Ne/binární čeština* v rámci Prague Pride 2020, a rovněž debata Institutu Úzkosti o kvíření češtiny, na které hovořila i Jana Valdrová. Valdrová (Kvíření českého jazyka, 2021) hovořila mimo jiné i o tom, že někdy stačí velmi málo pozměnit jazyk (nějaké slovo obejít či vynechat genderování slova), aby byl význam více inkluzivní a zahrnoval trans*, nebinární a genderově nekonformní osoby. Hlavní výstup z obou událostí bych shrnul asi takto: „nebojme se kvířit češtinu“. V tomto kontextu je důležité si uvědomit, že diváctvo nemusí být pasivním konzumentstvem mediálních obsahů, ale může tyto obsahy číst vzdorně a subversivně. Sociolog a kulturní teoretik Stuart Hall nepovažuje (2005, s. 44) čtenářstvo či diváctvo za pasivní konzumenty*konzumentky mediálních obsahů, ale naopak si podle něj příjemci*příjemkyně sdělení vybírají, zda významy, které jsou jim médii podsouvány přijmou nebo nepřijmou. Hall tvrdí (2005, s. 45), že význam zakódovaný autorstvem mediálního obsahu nemusí být stejný jako výnamová struktura dekodovaná konzumentstvem obsahu. Hall také vysvětluje (2005, s. 46-50), že během komunikace může docházet k nedorozuměním a výsledné mediální obsahy jsou podle něj významově

polysémnní, což znamená, že není jisté, jak se k nim konzumentstvo obsahu postaví a zda přijme zakódovaný obsah.

Reprezentace trans* identity/nebinarity* a (nová) média

V této kapitole se nejdříve zaměřuji na zobrazování trans*, nebinárních* a genderově nekonformních osob v populárních médiích, a poté pojednávám o významu, který mohou pro trans*, nebinární* či genderově nekonformní osoby mít tzv. nová elektronická média. Denis McQuail, akademik zabývající se komunikační teorií, definuje nová elektronická média jako „soubor inovací soustředěných kolem systému, jehož podstatou je vizuální zobrazovací jednotka spojená s počítačovou sítí“ (McQuail, 2007, s. 4). McQuail tvrdí (2007, s. 21), že nadnárodní mediální obsah je svou kulturní povahou severoamerický, protože USA má v rámci hudební a audiovizuální tvorby obrovský vliv, a je možné, že to povede k vytlačení původních kultur cílových zemí. Myslím si, že uvažování o „ne/binaritě“ je rovněž nutně uvažování v rámci severoamerické kultury. Kulturní transnacionalizací dochází k vymazávání toho, co by mohla znamenat „česká ne/binarita“ jako taková.

Denis McQuail, uvádí (2007, s. 5), že spolu s nástupem televize se začalo hovořit o tom, jaké důsledky bude mít existence tohoto média, pro sociální zkušenosti člověka. McQuail říká: „televize odpovídá za většinu procesů kultivace a kulturní asimilace, neboť diváky soustavně vystavuje selektivnímu pohledu společnosti prakticky na každý aspekt života“ (McQuail, 2007, s. 5). Amy Villarejo, profesorka a teoretička queer mediálních studií, uvádí (2007 s. 389-390), že sledování televize je pro queer mediální studia jedním z nesložitějších předmětů: nelze zde oddělit soukromé od veřejného a mikro a makro přínosy; na jedné straně vazby, vkus, identifikace či nesprávné rozpoznání sledovaného obrazu a na druhé straně hybnost národních politik a globálního trhu. Villarejo proto tvrdí, že „role informativnosti skrze vizuální obraz televize je proto velmi komplikovaná a problematická“ (Villarejo, 2007, s. 390).

Rád bych nyní zmínil konkrétní příklad z nedávných tragických událostí, které se bezprostředně týkají queer/GNC/nebinárních lidí na Slovensku, ale i v České republice, a který bezprostředně souvisí s určitou produkcí neznalosti ze strany médií. Devatenáctiletý terorista zastřelil před queer klubem *Tepláreň* v Bratislavě dvě mladé queer osoby Juraje V. a Matúše H., a rovněž postřelil servírku, která v klubu pracovala. Různá média o teroristickém útoku sice okamžitě informovala, avšak všude psala a mluvila o dvou

zastřelených mužích či gay mužích. Např. ČT 24 uvádí, „podle listu Sme při střelbě zemřeli dva muži ve věku do třiceti let a zranění utrpěla číšnice jednoho z podniků na zmíněné ulici“ (Hosenseidlová, Vrlák, 2022).

Jelikož jsme se s Jurajem nějakou dobu sledovali* na sociálních sítích, věděl jsem, že se identifikuje jako nebinární osoba a používá zájmena „they/them“. Jak jsem se sám později dočetl, také Matuš se neidentifikoval jako gay muž, ale jako bisexuální muž. Na tomto tragickém příkladu vidíme, jak přímo dochází k produkci neznalosti. Ze strany médií dochází k reprodukování binarit genderových (muž-žena) a sexuálních (hetero-homo). Přičemž v případě Juraje se opravdu jen stačilo podívat na jeho sociální sítě – zájmena they/them a popisek „nebinární osoba“ byly uvedeny v jeho biu na *Instagramu*. Termín „gay muži“ bude českou společností rozhodně snadněji rozkódován než termín „nebinární osoba“, protože je obecněji ve společnosti více zažíván a častěji opakován – je tedy kulturně srozumitelný. V souvislosti s mocí, kterou má mediální jazyk, CN Lester (2017, s. 13) tvrdí, že existence trans* lidí se kromě různých problematických reprezentací vyrovnává s konkrétními předsudky jednotlivých osob z řad autorstva, spisovatelstva, moderátorstva atd., jedná se často o upravování či zkracování příběhů tak, aby zapadaly do konkrétních narativů, a také prezentování osobních názorů jakožto obecných faktů: toto jsou způsoby, jak jsou trans lidé popisováni lidmi, kteří* o nich skutečně nevědí vůbec nic. Osobně si myslím, že je vhodné, aby texty o nebinárních a genderově nekonformních lidech tvořily* i lidé, jež se takto identifikují.

Domnívám se, že uvedený teroristický útok nesouvisí „pouze“ se šířením neznalosti, ale s mnoha dalšími faktory. Jedním z takových faktorů je záměrné šíření strachu a nenávisti, kterému média napomáhají. Stuart Hall (2005, s. 54-55) popisuje tzv. profesionální kód, o kterém říká, že jím profesionální televizní pracovníci kódují sdělení, která jsou v souladu s hegemonií. Hall zde (s. 55) vychází z Althusserova pojetí „ideologického aparátu“ a dále vysvětluje, že „profesionálové jsou s elitami propojeni nejen institucionální pozicí vysílání samotného, ale také strukturou přístupu“ – což dle Halla znamená (s. 55), že určití elitní pracovníci* mají snazší přístup k tomu, jak bude vysílání a obsah v televizi/médiích vypadat. Podle Halla (2005, s. 54-55) tedy profesionální kód pracuje pro hegemonický systém, a prostřednictvím např. technického ztvárnění či hereckého obsazení nepozorovaně dochází k ideologické reprodukci.

McQuail uvádí (2007, s. 2), že nejvýznamnějšími činnostmi masově mediálních institucí jsou produkce a distribuce symbolických obsahů, jejich organizace je

profesionální a byrokratická a operují ve veřejné sféře, podle čehož jsou regulována. Dean Spade pro kontext USA uvádí (2015, s. 23), že v médiích byly konstruovány sexistické, rasistické a xenofobní myšlenky a obrazy, které byly stvrzovány výroky politické obce, která se tím snažila odvrátit pohled veřejnosti od rostoucích ekonomických ztrát a obecné nespokojenosti na tzn. zákon o pořádku. Spade (2015, s. 56) rovněž uvádí příklad, kdy mediální reprezentace konstruovaly černošské a mladické komunity jako líné, zločinecké nebo duševně nemocné v kontextu války proti drogám. Domnívám se, že obdobné šíření nenávisti ve spojitosti s trans* lidmi slovenskými a českými politiky*političkami a médii mohlo vést k teroristickému útoku v Bratislavě.

Takovým nenávistným výrokem je i výrok českého prezidenta Miloše Zemana z června roku 2021, kdy v pořadu *Partie s prezidentem republiky* na *CNN Prima News* uvedl: „transgender lidé jsou mi bytostně odporní“ (Roháčková, 2021). Moderátorka Terezie Tománková se prezidenta Zemana ptala, „jak se staví k Orbánovu zákazu šíření osvěty o sexuálních menšinách na maďarských školách“ (*Partie s prezidentem republiky*). Zeman argumentoval moralisticky, že „sexualita je osobní a intimní věc každého člověka“, a proto prý „nepovažuje za důležité šířit v této oblasti osvětu“ (*Partie s prezidentem republiky*). Následně zde uvedl, že mu „homosexuálové a lesbičky“ nevadí, avšak trans* osoby odsoudil naprosto dehumanizujícím způsobem. Domnívám se, že za tímto nenávistným výrokem mohla být skutečnost, že nejprve „nějak“ legitimizoval identity gay/lesba, a proto další část queer komunity odsoudil, aby nadále demonstroval podřízenost queer komunity jako celku. Nebo také skutečnost, že jeho předešlá argumentace o „intimitě sexuality každého člověka“ nedává v případě trans* lidí smysl (*Partie s prezidentem republiky*). V kontextu s uvedeným tvrzením Deana Spadea si myslím, že se Zeman mohl pokusit dát trans* osoby do role hrozby a nepřítele, protože mohl chtít odvést pozornost od jiné problematiky. Doslova uvedl, že „dnes ještě nikoho neurazil“ a pak promluvil urážlivě o trans* lidech (*Partie s prezidentem republiky*). Jednalo se tedy o zamýšlený a cílený útok.

V případě trans* lidí se opakují určité způsoby, jakými jsou v médiích jejich postavy a příběhy stylizovány a zobrazovány. Autorka a profesorka Mariecke van der Berg konkrétně rozeznala (van der Berg, s. 393-394) v nizozemských médiích 6 tzv. „trans skriptů“, aneb 6 způsobů, jakými bývají v médiích trans* osoby zobrazováni*y: 1) Úspěšní trans* lidé, kteří ale už mají „vše za sebou“ a jejich okolí je podporuje, 2) Oběti neustálé šikany, 3) Lidé na okraji společnosti, bezdomovci* bezdomovkyně a sexuální

pracovníci*pracovnice, 4) „Podvodníci“, kteří se jen snaží své okolí „oklamat“ svým genderem 5) Bořitelé*bořitelky statických genderových rolí – avantgardní postavy, jež se snaží někam vést společnost a změnit ji a 6) Osoby neustále bojující za svou emancipaci. Domnívám se, že není problematické uvést tento příklad z nizozemských médií, protože rovněž jako česká média podléhají vlivu severoamerické kultury.

Každopádně, aby se diváctvo, čtenářstvo a obecně konzumentstvo médií mohlo nějak informovat o nebinárních, agender a genderově nekonformních lidech musí o nich vůbec nějaký materiál vznikat. Až v posledních letech se i v České republice začíná otevírat téma GNC* identit. Mé komunikační partnerstvo uvádělo, že se v médiích s tématem nebinarity a genderové nekonformity spíše straší. Za vydařený počín považuji dokument na platformě *Stream.cz* s názvem *Trans**, který byl postupně zveřejňován v průběhu roku 2021. *Trans** lidé v něm sami*y popisují své osobní příběhy spojené s jejich genderovou identitou, ale také popisují svůj každodenní život. Agender osoba Fipah v dokumentu popisuje, jak vnímá nebo respektive nevnímá svůj gender; „pro mě je gender nepochopitelný a necítím ho. Nemám to tak, že bych se pohyboval mezi něčím ženským a mužským, nemusím se v tom nijak piplat, jsem agenderová osoba a je to v pohodě“ (Fipah – Nejsm muž ani žena). Myslím si, že tento popis agender identity je v rámci českých médií zcela ojedinělý a tuto reprezentaci považuji za vydařenou. Fipah rovněž popisuje agender identitu obdobným způsobem jako Zelda, agender osoba z řad mého komunikačního partnerstva, a jejich popis agender identity více rozebírám v analytické části. Pokud jde o celosvětové streamovací služby jako je *Netflix* (který celkově vyhrává v počtu zobrazování queer osob) a další, tak zde počet nebinární reprezentace roste. Zpráva GLAAD¹³ z let 2021-2022 uvádí, že streamovací služby představily v roce 2021; 14 postav trans žen, 6 postav trans mužů a 6 postav nebinárních lidí.

McQuail (2007, s. 4) definuje nová média jako ta média, která postupně nahrazují, a jednou zcela nahradí, televizní vysílání v jeho nynější podobě. Pokud nahlédneme nebinární*, agender a GNC osoby jako subkulturu, které se formuje v rámci queer subkultury, můžeme rovněž nahlédnout na význam, který pro tuto subkulturu představují nová média. Tématu „nebinarita jako subkultura“ se v práci ještě budu věnovat. Marta Kolářová, socioložka a vědkyně, která se věnuje studiu subkultur, konstatuje (2011, s. 29), že internet přispěl významnou mírou k mobilizaci subkultur. Server *Mediagram.cz* uvádí, že „urychlený rozvoj internetu započal v 90. letech, kdy se dostal mezi širokou veřejnost, a

¹³GLAAD je největší světová LGBTQ+ organizace monitorující zobrazování queer osob v médiích.

postupně se stal nejrychleji se rozvíjejícím médiem na světě“ (Mediagram.cz). Podle představitele kulturních studií a filozofa Douglase Kellnera, a jeho studenta Richarda Kahna, který se věnuje internetu a kyberkultuře (2005, s. 15), je internet problematickým prostředím, které využívá levé křídlo, pravé křídlo a střed obou; kultury i subkultury, aby prosazovaly své vlastní zájmy a programy. Kahn a Kellner tvrdí: „politické bitvy o budoucnost se mohou odehrávat v ulicích či parlamentech, ale v budoucnosti budou politické boje zprostředkovávány počítačovými a informačními technologiemi stále více“ (Kahn, Kellner, 2005, s. 15).

Kahn a Kellner uvádějí (2005, s. 15), že se v posledních letech vytvořilo veliké množství online aktivistických subkultur a politických hnutí, jakožto opozičních prostor kultury a politiky, v nichž se nachází široká rozmanitost jednotlivců a skupin. Podle autorů „se některé tyto skupiny a subkultury mohou vtěsnat do hlavního proudu, avšak, mnohé z nich vytvoří opoziční kultury různých alternativních hlasů a praktik“ (Kahn, Kellner, 2005, s. 15). Kahn a Kellner (2005, s. 15) rovněž dále konstatují, že „internet může vytvořit lepší svět v tom smyslu, že poskytuje možnost alternativní symbolické ekonomiky, formy kultury a nástroje k politickému boji“.

Laura Savolainen, badatelka věnující se sociálním studiím, Justus Uitermark, sociolog, a John D. Boy, asistent profesora sociologie, ve svém textu *Filtering feminisms: Emergent feminist visibilities on Instagram* hovoří o aplikaci Instagram a dalších sociálních sítích. Savolainen et al. (2022, s. 560), uvádějí, že řadové uživatelstvo Instagramu, ale i různé celebrity, které tuto aplikaci využívají, se snaží optimalizovat své profily pro co nejlepší reprezentaci sebe sama. Podle autorstva (2022, s. 560) vyžaduje tato sebe-prezentace na Instagramu technickou i emocionální práci a dále zde tvrdí, že sebe-prezentace na sociálních sítích souvisí s finančními prostředky a sociotechnickými systémy, které umožňují a omezují interaktivní chování. Savolainen et al. zde také vysvětlují, že Instagram funguje jako prostředek k vybudování vizuálního portfolia, které je posuzováno podle estetického a afektivního prostředí specifického pro tuto platformu.

Některé momenty a způsoby, jak nebinární, GNC a agender lidé využívají nová média a sociální sítě budou přiblíženy v analytické části mé práce. Z již uvedeného lze konstatovat, že s rozvojem informačních technologií představuje internet místo, kde může subkultura vyjednávat svou existenci. Ovšem, zároveň sociální sítě, aplikace a další online prostory mají své specifické normy pro posuzování kvality obsahu, který na ně přináší jejich uživatelstvo*. Laura Savolainen, Justus Uitermark a John D. Boy (2022, s. 561)

k tomuto uvádějí, že právě pro Instagram je typické vyvažování cílů osobní sebe prezentace spolu se strachem z hanby za tzv. vykročení z řady. A dále tvrdí (Savolainen et al., 2022, s. 561-562), že bychom neměli*y zapomínat na to, že i když uživatelstvo sociálních sítí deklaruje svou sebe prezentaci na nich jako otázku osobní volby a potěšení, právě tato argumentace zatemňuje kulturně dané hranice a odvádí pozornost od kritického pohledu na tyto sítě.

V online prostorách subkultura koexistuje vedle dominantní kultury, která potřebuje nadále demonstrovat svou moc, aby si ji udržela. S tímto problémem úzce souvisí např. existence tzv. gender reveal parties, které jsou nástrojem konstruování, pojmenování a utvrzování povinné heterosexuality a binárních genderů, a bývají často prezentovány na sociálních sítích jako něco skvělého a pozitivního. Termín gender reveal parties bychom do českého jazyka mohly*i přeložit jako „oslava ku příležitosti odhalení genderu“. Přičemž gender, který se má „odhalovat“ se ve skutečnosti rovná biologickému pohlaví dítěte. Tento příklad uvádím pro demonstraci toho, jak v rámci nových médií působí hegemonická kultura. V důsledku těchto párty dochází k zaměňování „genderu“ a „pohlaví“ ještě dávno před narozením dítěte. Dochází tak ze strany rodičů ke vpisování představ (společenských, kulturních) do těla ještě nenarozené bytosti.

Samantha Vincenty, spisovatelka a editorka, která se věnuje sexualitě, vztahům, kultuře a identitě, vychází ze zprávy Human Rights Campaign Foundation a uvádí, že „tyto oslavy přispívají k násilí vůči trans* a nebinárním lidem a vedou k jejich vyšší úmrtnosti“ (Vincenty, 2020). Známa cisgender modelka a herečka Vanessa Morgan, která se proslavila především v teenagerovském seriálu *Riverdale* zveřejnila v červenci roku 2020 na svém instagramovém profilu několik fotografií z gender reveal party, kde oznamuje, že její dítě bude „chlapec“. Na fotografiích z párty nechybí růžové a modré balónky či růžové a modré dortíky. Morgan na jedné z fotografií vyhazuje do vzduchu modré třpytky čímž zřejmě okolí oznamuje údajný „gender“ svého dítěte.

Tento příklad gender reveal party zmiňují z toho důvodu, že příspěvek Morgan získal od 24. července 2020 do 27. října 2022 přes 2 800 000 reakcí (likes). Vanessu Morgan sleduje přes 9 milionů uživatelů*uživatelů Instagramu. Tento a podobné příspěvky dalších známých osobností tedy jistě normalizují existenci gender reveal parties velkému množství osob. Je zjevné, že tyto párty a aspekty s nimi spojené jednoznačně mažou existenci nebinárních osob, protože jinou barvu než růžovou a modrou balónky nemají. Samantha Vincenty uvádí, že tyto „párty sice nejsou hlavní a přímou příčinou nárůstu

násilí na trans* a nebinárních lidech, avšak, předtím, než vypustíte modrý balónek, je dobré vědět, jak byste měly*i reagovat, až vám dítě sdělí, že není chlapec“ (Vincenty, 2020). Vincenty (2020) rovněž poznamenala, že matka, která se bojí růžových obrázců na postýlce svého syna je velmi vzdálena osobě, která zastřelí jiného člověka kvůli vnímaným genderovým stereotypům, nicméně sdílejí stejnou věc: silnou víru, že biologické pohlaví dítěte představuje soubor pravidel, které je nutné povinně dodržovat.

Během svého bádání jsem narazil na některé diplomové práce, které se v posledních letech vznikly na půdě genderových studií. Iva Gejdošová, která, byť ve své práci nejde za hranici genderové binarity analyzovala instagramové selfies. Gejdošová (2020, s. 4) vychází z Butler a tvrdí, že „selfie jsou příležitost, jak genderové normy redefinovat, ale také fungují jako nová rovina monitoringu a upevnění“. Výše uvedený příklad příspěvku a selfie Vanessy Morgan je příkladem toho, kdy dochází k tvorbě a upevňování povinné genderové binarity jako takové – už od rodičů samotných. Agáta Hrdličková (2021, s. 64-65), která se ve své práci zabývala mladými* queer osobami, kteří*které „hledají sami*y sebe“¹⁴ se pozastavuje nad tím, jak velikou roli pro ně hraje kybersvět a internet. Myslím si, že internet – některé sociální sítě více, jiné méně, bývají obecně poměrně kritizovány za tvorbu a reprodukci genderových stereotypů a normativních společenských vzorců. Avšak v některých momentech rozhovorů s mým komunikačním partnerstvím, které analyzuji v pozdější části práce, vycházelo na povrch, že sociální sítě mohou představovat v jistém směru pozitivní místo. Nebo, možná spíše než pozitivní místo, místo, kde se neodehrává jen samotné vyjednávání nebinárního* genderu (byť také odehrává), ale kde je možné nebinární* osobou být.

Překračování genderové binarity v historickém kontextu

Avery Tompkins uvádí, (2014, s. 27) že „pojem transgender byl od 90. let využíván jako zastřešující pojem, který pokrýval velikou škálu genderových variací“. Tompkins vysvětluje, že „v některých kruzích je nyní termín transgender chápán tak, že představuje pouze binární trans identity a odkazuje spíše na trans muže a na trans ženy než na osoby, kteří*které popírají rodovou binaritu“ (Tompkins, 2014, s. 27). Chci opětovně upozornit na to, že se skutečně mnoho osob, které se „vejdu“ do jednoho konceptu, může chápat a samo sebe popisovat zcela různými způsoby. Zajisté najdeme nebinární či genderově

¹⁴ Myšleno ve vztahu ke své sexuální nebo/a genderové identitě.

nekonformní osoby, kterým slovo *transgender* vyhovuje a identifikují se s ním. Ale najdeme mezi nimi i osoby, které spíše preferují výraz *trans* nebo *trans**. Stejně tak mnoho nebinárních, genderově nekonformních či agender osob nepoužívá při popisu a chápání své identity žádné slovo s výrazem *trans*.

Je také zjevné, že to, jak společnost chápe jeden určitý termín v určitou dobu ještě neznamená, že tomu tak bude i o pár let později, a že se jedná o jediné možné/universální uvažování o pojmu/identitě. Termín „transgender“, který, jak zaznělo i z úst mého komunikačního partnerstva, je pro mnohé osoby dnes vnímán jako termín odrážející spíše binární trans identity, každopádně otevřel dveře dalším termínům, které již binární nastavení genderových identit explicitněji zpochybňují. Heather Love, queer teoretička, uvádí: „na konci 80. a začátkem 90. let se začalo používat slovo queer (do té doby užívané spíše jako urážka) jako slovo převzaté a užívané aktivisty*aktivistkami, které nově zachycovalo radikální energie bojů za sexuální a genderovou svobodu tváří v tvář krizi AIDS“ (Love, 2014, s. 172). Love (2014, s. 172) také tvrdí, že pokud lze termín „queer“ chápat jako odmítnutí stabilizace genderu a sexuality implikované kategoriemi gay a lesba a otevření širšímu spektru sexuálních identit, objevil se transgender jako termín k zachycení řady genderových provedení, praktik a komunitních formací, které nemohou být zcela považovány za tradiční binární. Dále Love (2014, s. 173) zmiňuje termín „genderqueer“, který podle ní propojuje intimitu a blízkost mezi termíny transgender a queer. Domnívám se, že jistá volnost a nekonkrétnost termínů, které mají popisovat identity lidí je ku prospěchu, protože když pojmy nebudou mít pevně danou fixní definici budou méně exkluzivní, tudíž se v nich více lidí samo najde a bude je moci využívat pro svou identifikaci.

Love (2014, s. 173) vysvětluje, že queer a transgender studia jsou spojena nejen ve společné kritice sexuální a genderové normativity, ale také v jejich odporu k disciplinárním a metodologickým normám. Dále vysvětluje (2014, s. 173), jak velký význam měl pro vývoj queer a transgender studií Michel Foucault. Protidisciplinární myšlenka Michela Foucaulta byla klíčová pro rozvoj obou oblastí. Foucaultův (1978) popis disciplinární síly moderního režimu sexuality informuje anti-normativní, anti-identitní politiku transgender a queer studií. Love uvádí (2014, s. 173), že Foucaultův genealogický přístup k historii mu pomohl zvážit řadu genderů a sexualit – mimo moderní kategorie identity. Foucaultova kritika vůle ke znalostem, které se maskují jako vědecká objektivita, je zásadní pro metodologii queer i transgenderových studií.

Zásadním a často opakovaným argumentem používaným proti nebinárním a genderově nekonformním osobám v běžném každodenním diskursu (např. v médiích) bývá, že v minulosti lidé jako oni neexistovali*y, a jsou pouze moderním a dokonce módním „výkřikem“ naší společnosti. Tento argument někdy bývá používán směrem ke queer lidem obecně. To, že došlo k novému pojmenování určité skupiny osob, neznamená, že v minulosti neexistovali lidé, kteří/které nějak zásadně překračovali/y/ narušovali/y genderovou binaritu. Feministická historička Leila J. Rupp, tvrdí (2001, s. 200), že existuje obrovská rozmanitost a proměnlivost sexuální touhy a chování se kterými se setkáváme jak v minulosti, tak v dnešní době. Rupp (2001, s. 195-198) poukazuje na to, že představa o tom, že všechny osoby se stejnopohlavními touhami spadají do jedné koncepční kategorie je nebezpečná, protože je redukcující; dnes se totiž pracuje na zpochybnění samotných kategorií „gay/lesba“, „heterosexuální“ a „bisexuální“. Termín *queer* se podle Rupp vztahuje k celé škále lidí, jež se chtějí vymanit z kategorií a zkoumat prostor proměnlivé a neomezené sexuality. Rupp tvrdí, že „nové identity a způsoby chování se rodí neustále“ (Rupp, 2001, s. 197). Rupp obecně klade důraz na historizaci. Používání jednotlivých kategorií je dle ní zásadní v jejich striktním historickém období a my bychom je neměly*i vnášet do období jiných. Právě toto téma bývá často diskutováno ve queer aktivistických kruzích. Domnívám se, že pokud bychom dnešní terminologií hovořili*y o lidech, kteří žili*y v minulosti, vlastně bychom je spíše dehonestovali*y. Tito lidé dozajista čelili*y útlaku svým vlastním způsobem. Myslím si, že bychom si z respektu k nim měli*y všimnout způsobů, jak žili*y, než abychom jim mocensky připisovali*y identity, podle kterých se my domníváme, že by se dnes tito lidé potenciálně mohli*y sebeidentifikovat.

Jonathan Katz, historik věnující se lidské sexualitě a queer studiím, ukazuje (2013, s. 6-8), že heterosexuality jako taková je konstrukt, neboť původně byl „heterosexuál“ jedinec, který si užíval sex mimo reprodukci. Vysvětluje, že „historický přístup k analýze heterosexuality rozvíjí a staví na feministických studiích ženství a mužství, stejně jako na gay a lesbických pracích zabývajících se historickou konstrukcí homosexuality (Katz, 2013, s. 4). Katz vysvětluje (2013, s. 5-7), že v pozdním kapitalismu, kdy do vztahů vstupuje erotika, bylo potřeba pojmenovat lidi, kteří nereprodukuje a tím porušují řád – heterosexuálové. Katz tvrdí (2013, s. 5-7), že doktoři heterosexualitu nadřadili všem ostatním sexualitám – vznikl tzv. erotický apartheid. Je to proces, kdy se heterosexuality vyprofilovala jako ta nadřazená, správná a zdravá a vznikla násilná segregace normálních od perverzních. Na uvedených příkladech Lester, Rupp či Katze je patrné, že k jednotlivým

pojům označující sexuální či genderové identity musíme přistupovat vždy adekvátně k jejich historickému kontextu. Je zřejmé, že lidé, kteří se vymykali*y genderovým či sexuálním identitám „své doby“ existovali*y vždy, jen neexistovala stejná pojmenování, která existují dnes. Jonathan Katz vnímá jako daný fakt, že máme pohlaví. Leila Rupp či CN Lester kategorii pohlaví rozbíjí. Gender a pohlaví popisují jako konstruované kategorie.

CN Lester (2017, s. 150) uvádí, že během svého života dostávala mnoho osobních otázek na svou nebinární sebeidentifikaci, které zněly jako by jejich identita byla nějaký nový módní trend či druh tance. Tvrdí (2017, s. 150), že my lidé často předpokládáme, že něco, co je pro nás nové, je nové pro celou lidskou společnost – a pokud to nevidíme v učebnicích historie a v nedávné paměti, pak to zajisté nemůže existovat dlouho“. Toto tvrzení Lester je naprosto zásadní. Odráží mocenský diskurz jazyka, ale také poukazuje na moc utvářet historii jako takovou. Zde se queer theory velmi zřetelně protíná s jinými feminismy, protože víme, že lidé (zpravidla cis hetero bílí muži), kteří byli v historii u moci, byli těmi, kdo vytvářel pravidla, zákony, prostory (sochy, památníky), texty atd. – a vytvářeli je samozřejmě sobě ku prospěchu, tedy tak, aby se stále udržoval status quo, z něhož čerpali svou moc.

Sally Hines, profesorka sociologie a genderových studií, uvádí (2018, s. 71), že např. pro pochopení mužnosti a následných očekávání toho, co znamená být mužem je zásadní chápat historické i kulturní aspekty. Vysvětluje (2018, s. 73), že navzdory zjevným kulturním a historickým odlišnostem mužských a ženských genderových rolí, tradiční očekávání od obou (žen i mužů) vytvářejí strukturální nerovnosti dodnes. Sally Hines tvrdí (2018, s. 78), že západní genderové systémy hluboce následují a utváří binární modely, ve kterých jsou žena a muž vnímány jako jediné kategorie, které jsou od sebe ještě zcela odlišné. Avšak Hines dodává (2018, s. 78), že historicky existovalo mnoho lidských uskupení, ve kterých byl gender pojímán jinak než pouze „ženský“ či „mužský“. „Genderová pestrost např. v Indii má živou tradici v mytologii a dlouhou historii ve společnosti. V hinduistické literatuře, mytologii a náboženských textech se po mnoho století představují božstva, která se vzpírají genderové binaritě. Zejména komunita hidžra byla dlouho součástí indické kultury“ (Hines, 2018, s. 79).

CN Lester nahlíží do minulosti a zaměřuje se na momenty, kdy byly hranice genderové binarity narušovány. Považuji za zásadní některé momenty také zmínit. Lester zmiňuje důležitost Byzantských eunuchů. Lester uvádí (2017, s. 152), že až do devátého

století mělo slovo „eunuch“ mnoho významů: např. impotentní muž, muž žijící v celibátu, muž, který byl kastrován – jakožto forma antikoncepce, muž, který byl kastrován, aby získal pozici eunuchům vyhrazenou, muž, který byl kastrován jako dítě (svou rodinou) z důvodů budoucí kariéry, či nemanželské dítě (muž) v královské linii – byl kastrován z důvodů zachování „čistoty“ a „neposkvrněnosti“ královské linie“. Důležité však je, že v dobách Byzantské říše, jak Lester uvádí (2017, s. 152), existovali eunuši jako genderová kategorie odlišená od žen a mužů a mohli bychom je v této době najít v celé řadě různých rolí. Eunuši byli generálové, vojáci, političtí rádci, biskupové, členstvem královského dvora, hudebníci, baviči, sekretáři, mniši, kněží, holiči či lékaři. Při pohledu do historie Lester zmiňuje tzv. castrati (muže kastrované kvůli zpěvu). Dále vysvětluje (2017, s. 153), že kastrace vytvořily mnoho lidských těl, která rozmazávala rozdíly mezi „mužským“ a „ženským“. Kvůli papežským pravidlům nemohla žádná žena vystupovat na jevišti v Římě – castrati tedy hráli ženské role. V Evropě (především Itálie a Londýn) byli považováni za hrdiny* operní scény – bohové, králové a miláčkové sedmnáctého, osmnáctého, a dokonce začátku devatenáctého století.

Leila Rupp uvádí (2001, s. 27), že mnoho kultur po dnešním území USA uznávalo muže, ženy i třetí kategorii – např. berdaši. Evropané si dle Rupp nedovedli představit, že člověk nemusí být jednoznačně muž nebo jednoznačně žena a potlačovali sexuální experimentování v rámci stejného pohlaví. Rupp tvrdí (2001, s. 30), že pokud muž hrál aktivní roli při análním sexu, nemusel být považován za devianta – bylo to vnímáno jako „mužné“ pouze si spletl partnera. Vysvětluje (Rupp, 2001, s. 32), že pohlavní aktivity mezi muži nebyly tajemstvím, ale byli sodomií; velká města jako Londýn či Paříž byla po roce 1700 útočištěm zženštilých mužů, kteří se seznamovali s jinými muži např. močením před nimi v parku či náhodou konverzací. Rupp dodává (2001, s. 32), že tito zženštilí muži byli někdy označováni jako „mazlíčci“, byli často zatýkáni a policie vždy věděla, kde je má hledat.

Při popisu tzv. mollies vychází Lester (2017, s. 156) z pařížských policejních zápisů z roku 1748. Tyto zápisky údajně popisovaly mollies jako sodomity a velmi femininní muže. V policejních zápisech přesně stálo: „Dávali si kapesníky na hlavu, imitovali ženy a byli stejně afektovaní jako ony. V soukromí svých vlastních klubů prováděli svatební rituály a rituály falešného porodu“ (Lester, 2017, s. 156). Policie se v zápisech tedy zaměřovala spíše na genderové projevy. Jak Lester vysvětluje (2017, s. 156), spolu s kategorií mollies existovala kategorie tom; označení genderové identity, která nebyla zcela

ženská, ani zcela mužská. Toms také kombinovali maskulinní a femininní genderové módní prvky, manýry a charakteristiky. To jsou jen některé momenty, kdy v historii lidé neodpovídali/y binárnímu genderovému rozdělení. Lester zmiňuje např. také drag shows nebo tzv. femminiello: „termín vycházející z neapolské tradice, který nelze chápat a překládat ani jako gay muž, ani jako trans žena“ (Lester, 2017, s. 156).

Argument, že nebírání/agender/GNC lidé jsou moderním módním trendem jistě tkví v tom, že tato označení jsou poměrně nová. Avšak, přestože byli*y (queer lidé obecně) z historie systematicky vymazávány*i, medikalizovány*i, léčeny*i či vražděny*i apod., tak bezpochyby naprosto vždy existovaly*i – ať už se samy*i označovaly*i jakkoliv, či je nějak označovalo jejich okolí. „Jít proti genderové binaritě bylo označováno jako sodomie a trestáno smrtí“ (Lester, 2017, s. 157). V následujících pár řádcích zmíním konkrétní jména čtyř reálně existujících osob z historie, o kterých hovoří Lester a Rupp. Všechny čtyři tyto osoby překračovaly*i hranice povinné binarity a všechny byly*i odsouzeny k trestu smrti za sodomii. Chci informovat, že by někomu z čtenářstva této diplomové práce nemuselo být příjemné tyto informace číst.

CN Lester (2017, s. 157) popisuje životní osud Rolandino Ronchaia, které byl* upálen* zaživa v Benátkách roku 1354. Ronchaia opustil* svou ženu. Od chvíle, kdy měl* hlas, obličej, chování a hrudník jako mají ženy, lidé na něj hovořili jako na „Rolandinu“. Dával* mužům úplně to stejné potěšení jako jim dávají ženy. Dále Lester zmiňuje příklad ženy z druhé poloviny 15. století. Lester uvádí (2017, s. 157), že v roce 1477 v Německu se Katherina Hetzendorfer snažila* žít jako muž s pomocí falusu. Tento falus byl připoutaný k tělu, používaný při sexu a dalo se s ním také močit. Hetzendorfer byla* obviněna* a shledána* vinou ze sodomie a poté utopena*. Leila Rupp zmiňuje příběh Thomase/Thomasine Hall, který se odehrával okolo roku 1629. Rupp uvádí (2001, s. 45), že Hall se veřejně považoval* za muže i ženu; komunita okolo něj* řešila, jaký oděv má Hall nosit, aby okolí informoval* o svém genderu. Rovněž zmíním příběh Catheriny Linck z roku 1721. Lester popisuje (2017, s. 158), že Linck žil*jako muž, bral* si jiné ženy a měl* s mnohými z nich sex. Používal* svůj kožený falus (kompletní se šourkem) pro vaginální penetraci i pro orální sex. Linck nebyl* obviněn*pouze ze sodomie, ale také z krádeže a uzurpování cizího genderu. Byl* potrestán* useknutím hlavy (Lester, 2017, s. 158).

Susan M. Schweik, profesorka, která se věnuje studiím postižení, kulturním studiím a feministickým studiím, ve své knize *The Ugly Laws: Disability in Public*, popisuje

„zákony o ošklivosti“. Schweik uvádí (2009, s. 24), že „první dohledaný ošklivý zákon je z roku 1867 ze San Francisca“. Tyto zákony existovaly přibližně po dobu jednoho století v různých městech USA. Zaměřovaly se na chudé a „postižené“ lidi, ale rovněž, jak uvádí Schweik (2009, s. 24, 162), „existovaly také velmi podobné *cross-dressing law*¹⁵, tedy zákony postihující osoby, které narušovaly veřejný prostor tím, že narušovaly genderovou binaritu“. Clare Sears, docentka sociologie a studií sexuality, která se věnuje queer a trans studiím, v knize *Arresting Dress: Cross-dressing, Law, and Fascination in Nineteenth-Century San Francisco*, popisuje (2015, s. 41-61), že „zákony o přehozeném oblékání se“ definovaly narušování genderové binarity (např. muž v šatech) a prostituci jako projevy neslušnosti vyžadující postih“. Sears tvrdí (2015, s. 61-121), že „zákony se soustředily na problémová těla, která neměla být veřejnosti na očích“. Schweik vysvětluje (2009, s. 162), že v San Franciscu poté vznikaly první nařízení proti opačnému oblékání se.

Ronchaia, Hetzeldorfer, Hall a Linck dokládají, že lidé mimo genderovou binaritu existovali*y vždy. Jejich životy, byť se odehrávaly staletí od sebe, vždy končily tragicky. Předmětem mého bádání v mé diplomové práci bude to, jak sami*y genderově nekonformní osoby, nebírání či agender apod. lidé dnes chápou, formují a artikuluji své identity. Protože, přestože se za staletí vytvořila nová slova, která umožňují těmto lidem popsat sami*y sebe, tak v drtivé většině zemí po celém světě stále nevznikl systém, který by je legislativně uznával a zaručoval jim ochranu a bezpečí. Jak již bylo zmíněno, i dnes jsou nebinární, trans, genderově nekonformní či agender osoby velmi častými oběťmi násilných činů, a to bohužel i těch nejvíce krutých. Toho je bohužel důkazem i teroristický útok z Bratislavy, který se odehrál dne 12. října 2022.

Dita Jahodová, teoretička zabývající se genderovou a queer tématikou, zmiňuje (2011, s. 289), že vznik pojmu transsexualita je rovněž součástí nového pojmání sexuality, jehož počátky sahají do 19. století. Jahodová vychází z Foucaulta a tvrdí (2011, s. 289), že v druhé polovině 19. století dochází k disciplinaci sexuality a lidský život se od této doby podřizuje vědecké normě; heterosexuality byla ustanovena jako norma – a v rámci medicínského diskursu se na pozadí transsexualita začalo konstruovat vymezení toho, co je „normální“ a „zdravé“. Jahodová vysvětluje (2011, s. 297), že aby lékaři mohli diagnostikovat transsexualitu potřebovali mít definováno, co sami považují za normu; normou v kontextu „zdravé identity“ je identifikace s ženskou či mužskou genderovou rolí v souladu s anatomickými tělesnými aspekty. Jahodová uvádí (2011, s. 303), že snaha

¹⁵ Překládám jako zákony o opačném oblékání se.

konstruovat „normálnost“ translidí na základě genderových stereotypů se v české dokumentaci opakuje; souvisí s tím terminologie typu „měl jsem divného bratra, ale už mám normální sestru“. Jahodová říká, že „translidé často nevnímají transsexualitu jako genderovou otázku, ale jako medicínský problém. Translidé se tak ztotožňují s názorem autorit – lékařské obce a stále se tak utvrzuje heteronormativní řád. Dokumentární filmy o trans lidech z 90. let pouze reprodukují medicínský diskurs transsexuality a chybí jim snaha destabilizovat kategorie ženy a muže“ (Jahodová, 2011, s. 305-307).

Jahodová popisuje problém, který v České republice trvá dodnes. Někteří*některé z mých komunikační partnerů*partnerek v rámci rozhovorů zmínilo situace, ve kterých není nebo nebyla jejich genderově nekonformní, nebinární či agender apod. identita respektována medicínskou a sexuologickou obcí. V analytické části více přiblížím výzkum spolku Trans*parent o ne/spokojenosti trans* osob v ČR. V tomto výzkumu však pouze „13,7 % nebinárních lidí uvádí, že je s životem v České republice spokojeno“ (Pavlica a kol., 2019, s. 54). Domnívám se, že toto číslo, které je razantně nižší než v případě osob, které se identifikují jako trans muž či trans žena, je tak nízké i proto, že medicínská obec nebinární a genderově nekonformní* osoby rovněž zcela odmítá a většinou se s nimi nechce ani bavit.

Metodologické rámování: Konstruktivistické paradigma a výzkumné otázky

Jak již bylo uvedeno, má práce spadá do vědecké oblasti queer studií. Ve své práci jednoznačně vycházím z konstruktivistického paradigmatu. „Gender“ chápu a rovněž jej analyzuji jako sociální a kulturní konstrukt. Tato práce se soustředí na následující výzkumné otázky: *Jakým způsobem nebinární lidé* či genderově nekonformní lidé z ČR formulují svoji identitu?* Nebo jinak řečeno: *Jakým způsobem nebinární* lidé dělají gender?* Či: *Jakým způsobem realizují svoji identitu?* Dalšími otázkami jsou: *Co je nebinárním/ genderově nekonformním lidem z České republiky příjemné ve společnosti i v soukromí?* A také: *Jaký vliv má nebinární* či genderově nekonformní identita na jejich vztahy s lidmi?*

Konstruktivistické zkoumání reality rovněž pracuje s mou subjektivní perspektivou. Uvědomuji si, že realit je mnoho a každý*každá*každé nahlíží na tu svou skrze kulturu v níž se ocitá/ocital*a*e v průběhu života. Jak uvádí Guba a Lincoln (1994, s. 110-111), reality lze pochopit pomocí konstrukcí, které jsou založeny společensky a experimentálně a

jsou lokální. Vysvětlují (1994, s. 114), že jednotlivé konstrukce se stále vyvíjí a mění. Konstrukce jsou tedy ovlivněny časem, prostorem a historickými kontexty. I proto je důležité dívat se na konstruování realit a identit skrze pohledy a hlasy osob, jež bývají společností dehumanizovány a jejich hlasy umlčovány. Z ontologického hlediska tedy pracuji ve výzkumu s faktem, že realit je více a záleží kdo konkrétně se na ní dívá. Z epistemologického hlediska jsem si vědom subjektivity vytvářeného poznávání/vědění a pracuji se skutečností, že já a komunikační partnerstvo jsme ve výzkumu vzájemně spojeni. Snažím se o pochopení a přiblížení reality lidí jejichž identita je společensky zneviditelněna. Konstruktivistické pojetí mi umožňuje dekonstruovat binární společenské genderové ustálení světa a nahlížet tak pod povrch určité „povinné“ nebo „nutné“ genderové binarity, se kterou rovněž pracuji jako se společenskou konstrukcí.

Metody ve výzkumu a sběr dat

Pro sběr dat do svého výzkumu jsem zvolil kvalitativní metodu – konkrétně polostrukturované rozhovory. Rozhovory obecně jsou hojně využívanou technikou ve feministických a genderových výzkumech, např. proto, že umožňují dát hlas těm, kdo dříve nemohli*y mluvit. Reinharz uvádí (1992, s. 24-35), že rozhovory ve feministickém výzkumu podporují empatii, schopnost vcítění se do druhých osob a také zmenšují roli kontroly/moci badatele*badatelky – spíše apelují na sesterství. Rovněž (Reinharz, 1992, s. 24-42) lépe (např. od dotazníkových šetření) umožňují pečlivě naslouchat, budovat vzájemnou důvěru, a tak šířeji vnímat kontexty. Novotná, Jantulová a Špaček uvádějí (2019, s. 322), že každý jeden rozhovor, který je realizován v rámci celého výzkumu pokrývá obdobné tematické oblasti, což následně usnadňuje celkovou analýzu dat.

Mého výzkumu se zúčastnilo 8 osob. Se všemi z nich proběhl rozhovor, který byl posléze přepsán a rozdělen pomocí segmentace a kódování. Novotná, Jantulová a Špaček (2019, s. 429) charakterizují segmentaci textu jakožto rozčlenění textu na jednotlivé části. Ve své práci jsem pracoval s tzv. tematickými jednotkami. „Tematické jednotky se označují části textu, které pojednávají jedno identifikované téma“ (Novotná, Jantulová, Špaček, 2019, s. 430). Dále vysvětlují (2019, s. 430), že tematické jednotky představují častou formu segmentace, protože umožňují flexibilitu – pročitáme pasáže textu a zvýrazňujeme a redukuje data. Tímto způsobem jsem ve své práci postupoval. Poté, co jsem rozkouskoval text na jednotlivé segmenty, začal jsem s kódováním. Novotná, Jantulová a Špaček (2019, s. 430) uvádějí, že kódování je postup, díky kterému

roztřízeným segmentům určíme popis, který jej charakterizuje. Dále vysvětlují (2019, s. 430), že segmenty musíme neustále porovnávat s jinými předchozími segmenty, abychom určily, jakým kódem je máme označit nebo, zda pro ně třeba již kód existuje.

Poté co byly rozhovory rozděleny do 7 tematických segmentů jsem eliminoval segmenty a kódy, které byly spíše mimo rámec mého výzkumu. Vybral jsem 4 tematické segmenty, které mi vhodně pomáhají rozkrývat a zodpovídat výzkumné otázky. Jedná se o segmenty s názvy: význam genderové sebeidentifikace pro mě jako jedince (analyzováno v kap. 1), já ve společnosti (kap. 2), kroky/volby, abych se cítilx dobře (kap. 3), vztahování se k dalším lidem (kap. 4). Myslím si, že hlavní výzkumnou otázkou (*jakým způsobem nebinární lidé* či genderově nekonformní lidé z ČR formulují svoji identitu?*), ale také ostatní výzkumné otázky tyto kapitoly zodpovídají/rozkrývají. Jsem si vědom faktu, že některé kódy a segmenty se do jisté míry působí podobně. Především druhá a čtvrtá kapitola jsou potom ve výsledku „něčím podobné“ protože obě rozkrývají interakce komunikačního partnerstva s lidmi okolo nich. Rozdílů především vnímám v tom, že kapitola 2 je sestavena z kódů a segmentů, které více reflektují situace komunikačního partnerstva ve škole, zaměstnání či veřejném prostoru (např. MHD). Kapitola 4, která také zobrazuje interakce s lidmi, stojí spíše na více osobních interakcích, při kterých dochází v rámci povinné genderové binarity k procesům neustálého „obhajování se“. Interakcí s lidmi se ale dotýkají všechny kapitoly, jen vždy trochu z jiného úhlu pohledu či kontextu.

Významnou technikou, se kterou jsem při analýze pracoval je kritická diskurzivní analýza. Jak uvádí Reinharz (1992, s.152-163), kritická diskurzivní analýza je svou vlastní metodou i teorií, která se využívá především v sociálním konstruktivismu a poststrukturalismu. Tato metoda je pro mou práci důležitá, protože, jak uvádí Reinharz (1992, s.152-163) odkrývá působení jazyka a společnosti, věnuje se otázkám moci a rozkrývá ideologická zaujetí a mocenské vztahy. Uvědomuji si, že je to metoda poměrně subjektivní a je úzce spjata s mou osobou, jakožto badatelem. Kritická diskurzivní analýza pomáhá rozkrývat jak trans*, nebinární* a GNC lidí utváří/smýšlí o své genderové identifikaci a např. také to, jaké mocenské (společenské a kulturní) mechanismy ovlivňují jejich smýšlení či každodenní volby.

Výběr komunikačního partnerstva a etika výzkumu

Potencionální komunikační partnerstvo jsem oslovoval především pomocí sociální sítě *Instagram*. Jelikož jsem se dlouhodobě věnoval queer aktivismu, tak jsem věděl, že mám

na této sociální síti mnoho queer sledujících. V konečném výsledku jsem 7 z 8 osob jsem získal jako komunikační partnerstvo díky této aplikaci, kde sami*y reagovali*y na mou veřejnou prosbu s tím, že mají zájem participovat na mém výzkumu.

Všechny osoby byli*y pečlivě seznámeny*i s kontextem diplomové práce. Rovněž byli*y seznámeny s cílem a smyslem výzkumu a poskytli*y informovaný souhlas, který zahrnoval souhlas s nahráváním a analýzou dat. Dbal jsem na etické aspekty a komunikační partnerstvo bylo obeznámeno s tím, že rozhovor může kdykoliv ukončit, přerušit nebo z něj zpětně odstoupit. „Informovaný souhlas je vyjádřením rozhodnutí dobrovolně se účastnit výzkumu“ (Novotná, Jantulová a Špaček, 2019, s. 71). Novotná, Jantulová a Špaček uvádějí (2019, s. 71), že aby aktérstvo mohlo udělit souhlas, musí být badatelem*badatelkou důkladně seznámeno s povahou výzkumu, jeho smyslem, podmínkách spoluúčasti, případných rizicích i o možnosti z výzkumu kdykoli odstoupit. Uvědomuji si, že rovněž musím citlivě pracovat s osobními údaji a řešit anonymizaci výzkumu (Novotná, Jantulová, Špaček, 2019, s. 71).

Rozhovory se odehrávaly mezi červnem a srpnem 2021. Jedna osoba se v průběhu září 2021 rozhodla, že nechce, aby byl její*jeho rozhovor součástí mé práce. Rovnou jsem tedy tento rozhovor smazal a pracoval jsem dál jen se 7 přepsanými rozhovory. V průběhu každého rozhovoru byl jako první řešen způsob anonymizace. Komunikační partnerstvo vždy uvedlo jméno, se kterým mohu v práci pracovat. Někteří uvedly*i jména, která používají v každodenním životě, jiní*é uvedli*y jména, která jsou specifická jen pro tuto diplomovou práci. Mými komunikačními partnerkami*partnery abecedně jsou: Alex, Ezra, Max, Mily, Nat, Teo a Zelda. Všichni si byli*y dobře vědomi*y toho, jakou volbu anonymizací/neanonymizací svého jména činí. Zvažoval jsem i možnost, zda neanonymizovat všechna jména komunikačního partnerstva. V této souvislosti však nechci pozměnit rozhodnutí, které komunikační partnerstvo učinilo, protože se obávám, abych jim tím neubíral určitou agentnost. Vycházím při tom i z vlastní zkušenosti, když jsem dával rozhovory do bakalářských či diplomových prací, které se týkaly queer tematiky, někdy jsem jméno pozměnit chtěl a jindy ne. Vždy jsem věděl proč to dělám a domnívám se, že obdobně se rozhodovalo mé komunikační partnerstvo. Uvědomuji si otázku kontextovosti, tedy skutečnosti, že komunikační partnerstvo mohlo mít určitý názor na uvedení jména při rozhovoru, a jiný názor může mít o několik let později – byť toto jsme při rozhovorech také probrali*y. Doufám tedy, že pokud by „později“ chtělo být komunikační partnerstvo v rámci této diplomové práce více anonymní, svou roli zahraje

skutečnost, když uvedu, že někteří*některé si svá jména pro mé rozhovory změnili*y a jiní*é nikoliv. Tím, že čtenářstvo mé diplomové práce neví, kdo tak učil a kdo ne, zůstává vlastně komunikační partnerstvo v anonymitě.

Při výběru komunikačního partnerstva nehrál tento aspekt žádnou roli, byť jsem si vědom, že to, jakým způsobem byli*y nebinární/GNC/agender lidé socializováni má pro jejich životy zásadní význam. Na základě provedených rozhovorů mohu konstatovat, že výzkum zahrnuje jak AFAB, tak AMAB osoby a rovněž jednu nebinární intersex osobu. AMAB a AFAB identifikace nespojuji v práci s konkrétními osobami, neboť někteří*některé osoby se s nimi identifikovalx jiné ne.

Pokud jde o samotný výběr komunikačního partnerstva, zpětně jsem si vědom problematických momentů. Samotný fakt, že jsem osoby oslovoval na konkrétní sociální síti – *Instagramu*, se mohl zpětně odrážet v rozhovorech. Konkrétně mám na mysli skutečnost, že mi komunikační partnerstvo často dávalo nějaké reference k online prostředí. Je zjevné, že online prostředí, a především prostředí sociálních sítí, hraje pro nebinární, genderově nekonformní a agender osoby významnou roli. To bude více analyzováno v další části práce. Roli může hrát i skutečnost, že jsem komunikační partnerstvo na sociální síti „našel“. Jak uvidíme, skutečnost, že se někdo nějak identifikuje je možná až v momentě, kdy zná termín této identifikace, ví, že se tak sebeidentifikovat může apod. Byť jsem se snažil o poměrně pestrý výběr osob s různými genderovými identitami, spojuje je fakt, že tyto osoby povětšinou sledovali*y mou queer aktivistickou činnost na sociální síti Instagram. To může znamenat, že sdílíme kódy a diskurzivní rámce k určitým věcem. Avšak z rozhovorů bylo patrné, že tomu tak mnohdy není.

Jak uvádí Novotná, Jantulová a Špaček (2019, s. 279), kvalitativní rozhovory jsou závislé na schopnosti výzkumníka naslouchat komunikačnímu partnerstvu, ptát se, vzbuzovat důvěru, ale také být reflexivní. Všechny rozhovory byly nahrány u mě doma, přestože jsem byl zcela otevřený jakémukoli prostředí, komunikačnímu partnerstvu jsem mohl zajistit absolutní klid a soukromí jen zde.

Snažil jsem se naplno zohledňovat zásadní aspekty kvalitativního výzkumu, ale byly chvíle, kdy to bylo komplikované. Byť se feministické výzkumy, jak uvádí Ramazanoglu a Holland (2004, s. 145-154), vyznačují respektem, „sesterstvím“, etikou péče, schopností navázat osobní vztahy či vzájemností, určitá vlastní angažovanost se mi postupem času jevila jako problematická. V některých momentech jsem nedokázal rozvíjet analýzu

jednotlivých segmentů a kódů, protože jsem se do nich vcítil natolik, že mi přišlo, že mi nepřísluší, abych je, jakkoliv komentoval. Myslím si, že jsem potřeboval určitý odstup a čas na to, abych tento postoj změnil. Vedoucí práce mě v začátcích spolupráce na diplomové práci upozorňovala mimo jiné na to, v čem může být volba tématu práce, které je pro mě osobní, problematická. Zpětně hodnotím svou osobní angažovanost kladně. Myslím si, že se komunikační partnerstvo opravdu mohlo cítit lépe a bezpečněji, protože dopředu vědělo, že sdílíme nějaké podobné zkušenosti.

Škatulka, rebelie či svoboda

V první kapitole analytické části se zaměřuji na to, jakým způsobem moji komunikační partneři*komunikační partnerky o své identitě smýšlí a mluví. Faktem je, že komunikační partnerky*komunikační partneři používají mnoho způsobů pro pojmenování „svého“ genderu – např. nebinární či agender, ale co pro ně právě tato pojmenování znamenají? Ptám se; jaké významy vůbec komunikační partnerstvo dává „své“ genderové identitě? Slovo *své* zde uvádím v závorkách z toho důvodu, že komunikační partnerstvo má různé postoje k tomu, jak moc si genderovou identitu přisvojuje. Někdo ji vnímá jako něco naučeného v rámci socializace, jiní jako formy sebeprojevu, a další ji naopak popisují více esencialisticky a vrozeně, jako něco, co jim je „z hůry dáno“ a nemají nad tím žádnou moc. Myslím si, že pochopení toho, jak moc velkou roli hraje nebinární či genderově nekonformní* sebeidentifikace v životech lidí, kteří se s ní identifikují, mi umožní lepší vhled do toho, jak probíhá smýšlení a tvoření nebinární, agender či GNC* identity jako takové.

Přední česká teoretička genderu Gerlinda Šmausová poukazuje na to, že sociální vědy vnesly námitku přírodním vědám; „nejsou to přírodní znaky (pohlaví, sex), nýbrž specifická socializace k mužským a ženským rolím, která vede k rodovým rozdílům v chování (gender). Naučená komponenta má na vytváření genderu člověka daleko větší podíl než genetická komponenta (Šmausová, 2002, s. 2). Avšak zásadně upozorňuje (Šmausová, 2002), že „se časem ustálila podobná bytostná (ontická) sociologická představa o genderu, jakou byla předchozí biologická definice pohlaví: výchova k muži či ženě implikuje celoživotní neměnné chování jako muž či žena. Genderové role sice pak nejsou chápány jako vrozené, ale během života se stávají jakousi druhou přirozeností.“ Otázkou k zamyšlení také je, zda v naší společnosti, kde je binární gender všudypřítomně vnucován nám všem je vůbec „naše“ genderová identita něco, co je skutečně naše nebo je

to spíše podřízení se společenské nutnosti. Touto problematikou se ale ve svém výzkumu detailně nezabývám.

Pro většinu komunikačního partnerstva termín „nebinární“ přinesl pouze pojmenování něčeho, co dávno samy* i věděli* y/znali* y, jen se s tímto termínem do té doby nesetkali* y. Jak již bylo uvedeno v teoretické části práce, v posledních letech, ve všemožných diskurzech (mediálním, akademickém apod.) se obecně čím dál tím více objevují nebinární identity a lidé, kteří nespádají do norem přísné genderové binarity. Toto pojmenování je tak mnohem více dostupné všem lidem. Což vede k tomu, že se mnohem více lidí může dozvědět o genderově nekonformních identitách a nějakou z nich si zvolit ke své sebeidentifikaci. O takové situaci hovořila v rozhovoru Alex.

Skoro 30 let mi trvalo, než mi došlo, že to není tak, že nejsem holka, která nezapadá do škatulky holka. Nejdřív jsem si myslela, že jen nezapadám do škatulky holka, ale jsem pořád holka, která jen do „boxíku holka“ nepasuje celá. Ale díky tomu, že jsem se pak taky začala pohybovat mezi těmito lidmi [myšleno nebinárními a queer] jsem zjistila, že existuje škatulka, která to, jak se cítím přesně pojmenovává. (Alex)

Alex popisuje situaci, kdy došlo k tomu, že až seznámení se s termínem nebinární, způsobilo, že se tak sama mohla začít identifikovat, protože přesně pojmenovává její dosavadní pocity. Aby se mohli* y lidé identifikovat s určitým konkrétním termínem, musí nejprve vědět, že mají onu možnost se tak identifikovat. Jedná se samozřejmě o naprosto zásadní argument, který do jisté míry může zodpovídat na otázku, proč v posledních letech přibývá trans, nebinárních, agender, genderově nekonformních a dalších queer osob. Protože se termíny dostávají do širšího povědomí, jsou více dostupné a stávají se pro lidi konkrétní další volbou vedle termínů „žena“ a „muž“.

Znamená to ale, že nebinární a genderově nekonformní sebeidentifikace se stává prvotní a ústřední identitou daných osob nebo jen vedlejší identitou, která je jen jednou z mnoha pravd o nich samotných? Jak moc velký význam dávají genderově nekonformní lidé své genderové identitě vůči jiným identitám? Této tematiky jsme se v rozhovorech s komunikačním partnerstvem rovněž několikrát dotkli* y.

Když přemýšlím sám o sobě, tak gender není rozhodně má první identita. Spíše mě napadne třeba, že jsem vědec, a ne můj gender. Ten řeším spíše, když řeším svůj vztah s okolím a s ostatními lidmi. (Ezra)

Obdobně jako Ezra, odpovídá i Max:

Myslím si, že mě v životě tvoří úplně jiné věci, o které jsem se nějak zasloužil než něco, co mi bylo nějak dané. Byl bych hodně nerad, kdyby i v té mojí roli umělce, někdo říkal tohle je ten „the queer artist“, určitě je to má vlastnost, ale není to ta hlavní. (Max)

Ezra i Max popisují gender jako spíše vedlejší část své identity. Max dokonce uvádí, že by byl nerad, kdyby byla jeho identita umělce v očích lidí podbarvena queer identitou. Max svou genderovou identitu pojmenovává také jako vlastnost a v tomto úryvku svou genderovou identitu popisuje jako něco, co mu bylo dáno a nemá nad tím kontrolu a moc. Oba* by byli*y rády*i, kdyby jejich gender nebyl tématem číslo jedna. Ezra hovoří o tom, že gender je pro něj tématem především ve vztahu k okolí. Max dle svých výroků zřejmě nevidí to, kolik ho stojí každodenní práce „v děláni genderu“/genderové prezentaci. To je důsledek a forma symbolického násilí genderového řádu. Šmausová vysvětluje, že „uvědomíme-li si, že rodová struktura je jen jednou ze společenských struktur, pak musíme přijmout tezi, že se i u genderových rolí jedná o „pouhé“ rolové výseče, které jsou sice ve všech interakcích přítomné, ale zdaleka ne rozhodující“ (Šmausová, s. 2.1, 2002). Šmausová (2002) zde odkazuje na Musila (1930) a Dahrendorfa (1959), kteří tvrdili, že člověk je *homo sociologicus* – a má přinejmenším deset charakterů – neboli identit. Zajímavým způsobem diskusi dokresluje Teo:

Pokud jsem sám o sobě nebo s mými nejbližšími, tak má genderová identita není zásadního nebo něco, co mě vystihuje, protože v blízkém či intimním kontaktu to není něco důležitého. To, že já deklaruji, že má identita není tradiční, tak to je taková rebelie, něco, za co musíš jako bojovat. Díky společenskému nastavení si myslím, že je to pak důležitá a zásadní část mé osobnosti. (Teo)

Teo více dovysvětluje tvrzení Ezry. A to sice, že záleží na tom, v jakém prostoru se dotyčný člověk pohybuje. Pokud jsou sami*y, nepovažují Teo a Ezra svou genderovou identitu za zásadní. V momentech, kdy jsou sami*y, nemusí bojovat o kulturní srozumitelnost; o to, aby byli*y srozumitelně čtení* a vnímání*“ svým okolím. V době, kdy jsou sami*y nedochází ke kontaktu s dalšími lidmi a nemusí tedy cokoliv dokazovat, vysvětlovat a stvrzovat svým vzhledem apod. a lze konstatovat, že jsou v klidu, protože se nepouštějí do boje se společenským vnímáním genderu jakožto regulujícího a

kontrolujícího mocenského aspektu. Kulturní antropolog Robert Phillips uvádí, že „trans* těla vzdorují hranicím systémového řádu tím, že odmítají dodržovat jasné definice genderu a pohlaví. Termín „abjection“ (ponížení/vyloučení) v širším slova smyslu označuje proces, kterým identifikační režimy systematicky vylučují subjekty, které činí nesrozumitelnými nebo mimo klasifikaci“ (Phillips, 2014, s. 20). Teo ovšem více odděluje osoby, se kterými je v blízkém a intimním kontaktu a celý zbytek společnosti.

Teo popisuje, že mezi lidmi, kde se cítí v bezpečí, není tolik téma jeho genderové identity podstatné, jako ve zbytku tradiční a velmi binární společnosti, kde se vlastně jako identita, jak sám říká, jeví jako jakási „rebelie“ – v tento okamžik se pro něj jeho nebinární identita stává zásadní součástí jeho osobnosti. Gerlinda Šmausová (2002, s.2.1) vysvětluje, že „členové společnosti se nedají redukovat na jedinou identitu, protože jsou schopni hrát, a také hrají tu roli, kterou od nich aktuální společenský kontext (pracovní trh, rodina, veřejný život, životní svět) vyžaduje. V teorii se stále více prosazuje názor, že genderová role se dynamicky uskutečňuje jako neustálé *doing gender* (Šmausová, 2.1, 2002).

Podobný popis genderu jako Teo používá také Zelda. Zelda se však identifikuje jako agender. Teo jako trans* a nebinární.

Pro mě gender není téma, kdyby to nebylo téma lidí ve společnosti, a lidí okolo mě. Být agender je prostě popis, jak se vztahují ke genderovému systému. Napadá mě, že když je někdo v náboženství ateista, tak je to prostě absence víry v Boha, nikoliv další náboženství. Tak je to u mého chápání agender, to není „tak teď mám tuto kategorii“, ale nemám vztah k žádnému genderu. (Zelda)

Zelda uvádí, že ani pro ně by gender nebyl téma, kdyby nebyl tématem lidí ve společnosti. Termín agender, který používá, nepopisuje jako jednu z mnoha genderových kategorií, jež si same volí, avšak spíše jako určité své stanovisko o odmítání genderu a genderové sebeidentifikace jako takové. Přirovnání genderu k náboženství je velmi silné. Zelda i ve svých dalších výrocích vnímá gender jako silný mocenský aspekt, který řídí lidské životy obdobně, jako může činit náboženství, které mnoha lidským životům dává smysl, řídí je a někam je vede apod. Zelda vnímá společnost jako genderovým systémem kontrolovanou a řízenou a same samo charakterizuje jako někoho, kdo si volí možnost vlastně nehrát hru na tuto víru v gender či genderové sebeidentifikace.

Chce stát mimo genderový systém. Toto tvrzení vlastně nestojí proti posledním uvedenému tvrzení Šmausové o tom, že všichni hrajeme různé gendery v různých společenských kontextech. Zelda svou sebeidentifikací toto konkrétní hraní nepopírá. Odmítá však tyto gendery v jednotlivých společenských kontextech pojmenovat a klasifikovat. Tím se možná snaží zbavit je mocenského nánosu.

Zelda svým přemýšlením a chápáním genderu jako takového rovněž argumentuje proti terminologii, kterou používají anti-gender hnutí. Rétorika anti-gender hnutí často používá argument, že se člověk probudí a cítí se být jednou tím a podruhé oním. Tento argument je mířen proti gender-fluidním, nebinárním, agender a trans* identitám obecně. Zelda však z pozice agender osoby dává stanovisko, že vztah ke genderu nemá vůbec.

Ezra tvrdí, že pro něj nebinarita znamená; *„být v safe space, kde mohu objevovat svůj gender a nemusím ho podřizovat žádným genderovým rolím a ani stereotypům“* (Ezra), Teo popisuje nebinaritu takto; *„nebinarita je veliký prostor bez hranic, který mi umožňuje nacházet více stádií, ve kterých mohu existovat a jak se mohu prezentovat a jak o sobě smýšlet“* (Teo), avšak Teo velmi zásadně dodává následující:

Mé vnímání nebinarity jako nekončícího prostoru možná trochu omezuje to, aby to společnost rychle pochopila jako něco pevně daného vedle termínů muž a žena. (Teo)

Teo zde naráží na bod, kde se vlastně jednotlivá pojetí v chápání nebinarity/genderové nekonformity jako takové nebinárními a genderově nekonformními lidmi samotnými poměrně tříští. Domnívám se, že Teo zcela vhodně a místně pojmenoval tuto situaci sám a jeho výrok je výstižný.

Alex popsala existenci jasných škatulek s tím, že nebinarita představovala novou další škatulku, která popsala její pocity, a tak se s ní Alex identifikovala. Pro Ezru je nebinarita určitý bezpečný prostor bez podřizování se genderovým společenským normám – lze tedy říct, že mu nebinarita přináší svobodu v rámci limitujícího binárního genderového systému. Zelda se svou sebeidentifikací jako agender osoba nevyhýbá jen genderové binaritě, ale genderu samotnému. Dává najevo, že vlastně „nevěří na gender“. Teo na první pohled obdobně jako Ezra popsal nebinaritu jako určitou svobodu v rámci binárního systému.

Ovšem termíny jako „prostor bez hranic“ či „nekončící prostor“ ukazují na to, že nebinaritu chápe jako určitou absolutní genderovou rozmanitost samu o sobě. A sám si rovněž okamžitě uvědomuje, že toto chápání znemožňuje deskriptivní popis „nebinarity“ jako pevně dané identity stojící na stejné úrovni jako termíny „muž“ a „žena“. Dává tím jednak najevo to, že termíny „muž“ a „žena“ vnímá jako fixní termíny, které si samy o sobě tuto rozmanitost v rámci sebe samých dovolit nemohou. Ale také svou určitou nejistotu nad tím, zda je politicky vůbec vhodné nebinaritu popisovat tak, jak ji popisuje, protože to může být pro společnost moc abstraktní a nemusí nebinární lidi „rychle pochopit“. Domnívám se, že dilema, které má Teo ze svého popisu nebinarity jako takové, je zcela legitimní. Vidíme názorovou pestrost a nejasnost u několika genderově nekonformních lidí v pojetí toho, co nebinarita vůbec představuje. Na jedné straně stojí další škatulka na druhé straně absolutní rozvolněnost v nekončícím prostoru. Jak se zdá, schopnost přinášet lidem volnost a svobodu má obojí.

První se jeví jako výhodné v tom, že „to společnost rychleji pochopí“, ale také to mnohem méně narušuje rigidní genderovou binaritu a nucenou heterosexuální. Při ukotvení nebinarity jako třetí možnosti vedle termínů žena a muž mnohem méně dojde k narušení nucené genderové binarity jako takové, protože tato fixní škatulka jen nabídne prostor těm, kteří* které se z jakéhokoliv důvodu nenajdou v možnostech žena a muž, ale tím to pravděpodobně končí. Nebinarita jako nekončící prostor sice může obsahovat nekonečně pestrou paletu všemožných kombinací genderových expresí a identifikací, které by se nějakým způsobem týkaly obrovského množství lidí, avšak působí velmi abstraktně a nejasně. Vidíme, že pro různé nebinární a genderově nekonformní lidi jsou důležité různé skutečnosti. Může to být jak pevná fixní identita, tak absolutní svoboda v genderové volnosti, ale také odmítání genderového systému jako celku.

Mily se identifikuje jako nonbinary intersex osoba a jak říká: „mám dojem, že bych o sobě mohla říct, že jsem cis intersex, ale vlastně v praxi říkám nebinární“ (Mily). Tento moment je z mnoha důvodů zajímavý. Tento výrok by mohl implikovat myšlenku, že nebinarita, jakožto jakási „genderová jinakost“ je jaksi propojená s tím „být intersex“. Anebo, že být intersex nějak automaticky znamená či předurčuje určitou genderovou nebinaritu/nekonformitu. Intersex lidé se však stejně jako endosex¹⁶ lidé identifikují jako

¹⁶Endosex osoba, je osoba, jejíž vrozené *pohlavní/ tělesné* vlastnosti odpovídají normativním lékařským nebo sociálním představám o ženském nebo mužském těle.

muži, ženy, nebinární osoby, agender atd. Mily hned poté výrazně zkritizovala fakt, že intersex lidé bývají mnohdy využíváni k legitimizaci existence nebinárních lidí.

Někdy mě štve dost, že je pro spoustu nebinárních a genderově nekonformní lidí nějaký ten hlavní důkaz toho, že to tak mají a mohou mít toto; máme tu ty intersex lidi. Ale pak chybí podpora a šíření povědomí o intersex lidech – spíše fungujeme jako důkaz pro nebinaritu, že to tak může být. (Mily)

Tento výrok je zásadní a upozornění Mily je velmi důležité. V médiích opravdu někdy slyšíme trans, nebinární a genderově nekonformní osoby argumentovat a legitimizovat svou existenci tím, že „tu máme ty intersex lidi“. A proto, že je zcela v pořádku cítit se genderově nekonformně/trans* či jako nebinární apod. V těchto situacích se vlastně jedná o určitý projev nerespektování intersex identity. Domnívám se, že lidé, kteří takto argumentují, chtějí dodat termínu „gender“ jistou konkrétnost skrze to, že argumentují „tělesným pohlavím“. Avšak není zcela vhodné poukázat při tom na genitálie/tělesnost intersex osob jako na důkaz o genderové pestrosti.

Mily dále popisuje své smýšlení nad genderem takto:

Když jsem v respektujícím prostředí tak na můj gender ani nemyslím. Ale v prostředí, které mě nezná, tak to pak hodně řeším, když mě vnímají jen velmi feminině. Nebinarita je svoboda a vymanění se ze škatulek do kterých mě rvali celý život. Jsem člověk, který stojí o smazání genderu ve společnosti než o zavedení další kategorie genderu. (Mily)

Argumentace Mily se hodně podobá mnoha předcházejícím – např. Teo či Ezra. Upozorňuje však specificky na to, že jí vadí, když je okolím vnímána výhradně feminině. Tento výrok jasně implikuje touhu po určité rozmazanosti maskulinní a femininní genderové exprese, kterou se budu dále v práci ještě zabývat, neboť se vyskytovala ve všech rozhovorech. Mily jasně říká, že stojí o smazání genderu ve společnosti, nikoliv o zavedení nové genderové kategorie. Tímto argumentem se s částí komunikačního partnerstva zcela shoduje, ale s dalšími zcela rozchází. „Smazání genderu“ zcela jistě není to samé jako vnímání genderu, jakožto nikdy nekončícího prostoru, které popisoval Teo. Domnívám se však, že smazáním genderu měla Mily na mysli něco obdobného – zrušení

povinné genderové binarity, které by přineslo svobodu. Mily by ale nechtěla, aby se vytvořily nové genderové kategorie, ale spíše, aby žádné neexistovaly. Pak je její argumentace nejvíce podobná s argumentací, kterou používala Zelda; tedy odmítání genderového systému, ale i genderu samotného.

Je zjevné, že různí nebinární/agender/GNC lidé popisují svou identitu zcela všemožnými a pestrými způsoby. Za ideální považují různá pojetí, avšak v něčem jsou tato pojetí podobná. Je zde zjevná touha po legitimitě a uznání, kterou má být dosahováno všelijakými způsoby – ať už zrušením genderu, genderového systému (genderové binarity), zavedením nové/nových genderové kategorie/kategorií apod. Teo zmínil, jakým způsobem by mohlo být politicky výhodné se vydat, aby společnost snáze legitimizovala existenci nebinárních a genderově nekonformních osob. Aspekt uznání totiž zmínili*y v nějakém smyslu nejen Mily a Teo, ale téměř všemi komunikačními partnerky*partneři. Filozof a sociolog Charles Taylor (2002, s. 42) popsal uznání nejen jako akt zdvořilosti, ale jako základní lidskou potřebu. Podle Nancy Fraser, feministické filozofky, kritické teoretičky a profesorky politologie a sociálních věd nerovnost vychází z nerovnoměrného rozdělování a ze zneuznání. Většina mého komunikačního partnerstva hovoří především o zneuznání ve spojení s institucionalizovanými kulturními vzorci, které nějak reflektuje. Fraser uvádí, že „dvoudimenzionální koncepce spravedlnosti, zahrnuje jak přerozdělování, tak i uznání, aniž by jedno redukovala na druhé“ (Fraser, 2004, s. 64). V plné participaci tedy aktérstvu brání nejen kulturní hodnoty, ale i ekonomické struktury. Fraser (2004, s. 62-63) vysvětluje, že rozdělování materiálních zdrojů má vypadat tak, že bude zaručovat nezávislost participujících osob.

Obecně lze říct, že „nebinární“ gender je pro komunikační partnerstvo zásadní součástí jejich identity především v kontaktu s okolním světem. Samy*i o sobě jej za tolik zásadní nepovažují. Za mnohem zásadnější považují například svá profesní zaměření: vědec (Ezra) či umělec (Max). Max dokonce uvedl, že by do své identity umělce nerad míchal genderovou konotaci a nechtěl by, aby jeho umění bylo vnímáno jako „queer umění“. Mily, která obdobně jako ostatní popsala nebinaritu jako jakousi svobodu a vymanění se ze škatulek do kterých byla celý život společensky tlačena, upozornila na nevhodnou argumentaci, která bývá genderově nekonformními/nebinárními lidmi používána pro zvýraznění legitimacy vlastní existence. Snaha legitimizovat nebinární existenci skrze existenci intersex osob je bezesporu škodlivá pro všechny, protože má

esencialistické konotace. Je potřeba brát v potaz jazyk a skutečnost, že pro mnoho osob je prostě velmi složité popsat, jak se vlastně cítí, pokud neexistují vhodná slova a výrazy, které jim pomohou tato prožívání pospat. Možností je, že taková slova již existují, ale pouze v určitých kruzích a k mnohem lidem se tzv. nedostala. Na problém s jazykem narazil při popisu své identity i Teo.

*Nevím, jak to popsat, nechci říkat, že se někdy nakloním více na femme a někdy na masc stranu, protože já to tak necítím, ale jsou to jediná slova, které v češtině na toto máme. Nechci, aby lidé vnímali*y nebinaritu jako synonymum pro androgynnost. (Teo)*

Opět vidíme, jak je pro Tea zásadní rozmýšlet nad tím, co je ne/výhodné, aby nějak „vnímali*y lidé“. Nemůžeme automaticky od nebinárních a genderově nekonformních lidí očekávat, že budou odbornictvem na jazyk a budou se svou identifikací zavádět do společnosti okamžitě nové termíny, které budou vždy vhodně popisovat jejich sebeidentifikaci. Zároveň je jazyk prostředkem, který i přes všechna omezení, jež způsobuje, jejich nebinární sebeidentifikaci umožňuje. Teo správně využívá termíny, které mu český jazyk nabízí, byť upozorňuje, že to tak sám nevnímá, ale jiné a vhodnější termíny prostě nemá. Kategorie „muž“ a „žena“, „maskulinní“ a „femininní“, ale i termín „androgynní“ bývají ve všemožných kombinacích využívány pro popis nebinárních identit samotnými nebinárními/GNC lidmi. Často samy*i vnímají tyto termíny jako do jisté míry zavádějící, nevhodné či limitující, ale lepší v českém jazyce nenacházejí.

Nikdo z komunikačního partnerstva pro mou diplomovou práci neargumentoval*a*e existenci své genderové identity intersex lidmi. Avšak Mily upozornila na to, že i to se stává. Může se to dít právě proto, že lidé nemají v jazyce oporu, kterou by potřebovali*y mít. V tomto případě se domnívám, že argumentace intersex lidmi působí jako minimálně abstraktní a jako přímý důkaz „pohlavní jinakosti“. Je však zcela nevhodná a zraňující nejen směrem k intersex lidem, ale i k mnoha dalším skupinám lidí, včetně nebinárních lidí samotných. Domnívám se, že tuto argumentaci genderově nekonformní lidé někdy používají nejen proto, že nemají oporu v jazyce, ale proto, že necítí podporu ve společnosti jako takové. Argumentují tedy tím, o čem vědí, že společnost považuje za viditelné – tělo/pohlaví. Pro mnoho lidí je genderová identita stále velmi abstraktní záležitost, což vede k tomu, že se nebinární/trans/gender-queer lidé neustále zamýšlejí nad

argumentačními taktikami, jak svou identitu legitimizovat – právě vyjednávání s neinformovanou společností Teo zohledňuje v uvedených úryvcích.

V práci, ve škole a v MHD

V této kapitole se zaměřuji na to, jak komunikační partneři*partnerky reflektovali*y běžné situace ze svého života. Při rozhovorech chtělo komunikační partnerstvo samo mluvit např. o svých zaměstnáních a pracovním prostředí (o postojích svých kolegů*kolegyň). V souvislosti s tím také komunikační partnerstvo hovořilo o přátelích a queer komunitách. Konkrétně mě zajímalo, kde se mezi lidmi cítí dobře či bezpečně, nedobře nebo jinak/neutrálně. V souvislosti s tím komunikační partnerky*partneři nejčastěji hovořili*y o transfobii a různých jejích podobách.

Sally Hines, v díle *Is Gender Fluid?* Definuje transfobii takto: „je to strach nebo nenávisť či negativní postoj mířený směrem k transgender lidem“ (Hines, 2018, s. 123). Talia Mae Bettcher, trans žena, aktivistka, profesorka trans filozofie a feministické filozofie, uvádí, že transfóbii lze částečně (avšak neúplně) chápat jako strach či nenávisť vůči trans* lidem. Vysvětluje, že toto pojetí je redukcující a nedostatečné. Bettcher tvrdí, že „k transfóbii dochází v širším sociálním kontextu, který systematicky znevýhodňuje trans lidi. Má určitou racionalitu, která je založena na širším sociálním cisgender kontextu“ (Bettcher, 2014, s. 249). Dále uvádí, že „trans* lidé jsou ti lidé, kteří narušují/bourají normy, a zároveň ti*ty, které*kteří jsou problematicky situovány*situováni z hlediska genderové binarity. A pak je nutné transfóbii vnímat jako nepřátelskou reakci na vnímaná porušení genderových norem a narušování genderové binarity“ (Bettcher, 2014, s. 250).

CN Lester (2017, s. 160) poukazuje na skutečnost, že, „je důležité brát na vědomí, že trans* osoby, které se neidentifikují ani jako ženy, ani jako muži jsou oběťmi stejné transfobie a nátlaku jako trans muži a trans ženy – ale my je nadále ignorujeme jako malou, přehlédnutelnou a nepodstatnou skupinku osob, které si něco vymýšlí.“ Bettcher (2014, s. 250) samotný termín transfobie problematizuje a tvrzení Hines o transfóbii více rozvádí. Nedává nebinární a genderově nekonformní osoby na stejnou úroveň jako binární trans osoby – tak činí Lester v tomto svém konkrétním tvrzení, kdy jak trans ženy a trans muže, tak nebinární osoby chápe jako oběti stejné transfobie. Bettcher (2014, s. 250) tvrdí, že transfobie se nejvíce týká právě narušování genderové binarity a genderového řádu.

Osobně si myslím, že v momentech, kdy dochází k narušení genderové binarity/genderového řádu jedincem, je pro něj*ní*je snazší se setkat s tranfobickým chováním okamžitě a aktuálně (např. nadávkami na ulici) – toto se bude pravděpodobně častěji stávat těm osobám, které viditelně narušují povinnou genderovou binaritu, čímž narušují institucionalizovanou heterosexuality, na denní bázi. Ovšem strukturální transfobie – např. problémy s občanskými průkazy, zákony či s legislativou jsou něčím, na co pravděpodobně narazí všechny trans* osoby a výrazně jim to z dlouhodobého hlediska komplikuje život.

Při rozhovorech v rámci výzkumu byla transfobie (ať už strukturální či v každodenních interakcích) často popisována jako významný argument, proč se moji komunikační partneři*partnerky necítí v určitém prostoru dobře. Je na místě zmínit výzkum spolku Trans*parent¹⁷, který byl provedený v roce 2018. V tomto výzkumu se jako „muž“ identifikovalo 225 osob, jako „žena“ 116, jako „nebinární osoba“ 51 a jako „intersex osoba“ 3. V brožuře *Obavy a přání trans* lidí* spolku Trans*parent vydaném v roce 2019 stojí, že; „trans ženy jsou se svým životem v ČR v průměru spokojeny na 56 %, trans muži na 55,6 % a nebinární lidé na 13,7 %“ (Pavlica a kol., 2019, s. 54). Nyní rozeberu konkrétní výroky komunikačních partnerů*partnerek z mých rozhovorů.

*Těžké to pro mě je v interakcích s rodinou. Pak také v práci či ve škole. Někdy mám dojem, že zatěžují lidi, aby používali*y jiné jméno, než mám uvedené v SISU apod., a že dělám problémy tam, kde nejsou. Když někdo řekne něco jako „vy dámy“ nebo když někde jdu se svou přítelkyní a někdo řekne „vy slečny“ tak je to fakt strašné. A nedá se to ani pořádkem vysvětlit každé osobě na úřadě či číšníkovi apod.*
(Ezra)

Situace, o kterých Ezra mluví jsou také projevy transfobního chování. Sally Hines uvádí, že „jako formy násilí vůči trans* lidem lze vnímat misgendering a záměrně chybné oslovení, chybějící či zavádějící reprezentaci v médiích či vysokou míru nezaměstnanosti či bezdomovectví, a dodává, že tyto formy násilí bývají často utvrzovány

¹⁷ Sběr dat probíhal v období od 7. 7. do 11. 10. 2018. Výzvy k vyplnění byly publikovány na Facebooku ve skupinách pro členy Trans*parentu, v regionálních skupinách příznivců tohoto spolku, dále ve skupinách „MtF a FtM CZ/SK“, „FTM Czech“, „MTF (z kluka holkou a jejich ženské sympatizantky)“, „Jsme trans v médiích“, „Transgender.cz“. Výzvy byly rozeslány i individuálně emailem a publikovány na webu www.jsmettransparent.cz, zveřejňovány na podpůrných skupinách a volnočasových aktivitách Trans*parentu. O spolupráci jsme požádali i sexuologické ordinace MUDr. Fifkové, MUDr. Entnerové a MUDr. Vrzáčkové. Dotazník měl dohromady 27 otázek různých typů (uzavřené, otevřené, škálové). (Pavlica a kol., 2019, s. 10).

a legitimizovány vládními zaměstnanci*zaměstnankyněmi a policií“ (Hines, 2018, s. 124). Ezra hovořil o celospolečenské transfóbii v rámci našeho rozhovoru několikrát.

O transfóbii, ale také o každodenním boji za uznání o genderovou srozumitelnost mluvili*y všichni komunikační partneři*partnerky. Za zásadní považují např. moment, kdy vidíme, že akademický prostor nebinárnímu/trans* studentstvu mnohdy výrazně škodí, přestože by někteří komunikační partneři*partnerky zřejmě očekávali*y, že bude více vstřícný – „dokonce i ve škole se mi stávalo, že...“ (Alex), „zklamalo mě, že i v univerzitním prostředí“... (Teo).

Ezra konkrétně zmiňuje SIS¹⁸. Nutnost uvedení genderu nebo uvedení nepreferovaného jména/oslovení studenta*studentky v SISU jsou problémy, které se v posledních letech začaly tematizovat. Tyto aspekty samy o sobě výrazně legitimizují a spoluutváří společenskou transfóbii a daly by se zařadit mezi formy násilí, které zmiňuje Hines. V roce 2020 byla zveřejněna online petice, která vyzývá k tomu, aby SIS prošel reformou a byl více inkluzivní směrem k trans* a nebinárním lidem. Na stránkách petice např. stojí:

*Prvním z údajů by bylo pole se studentem*studentkou upřednostňovanými zájmeny a rodem oslovení (ženským/mužským/neutrálním). Druhým polem by potom bylo „zobrazované jméno“, jež by se mohlo lišit od legálního. Dále se domníváme, že je pole pohlaví mezi osobními údaji zbytečné. Pokud by toto pole mělo zůstat součástí profilu z důvodů identifikace, myslíme si, že by mělo být i nadále pouze neveřejné.*
(Online petice; Návrh k SIS4)

V reakci na to, dne 20. října 2020 vyšel článek na *Idnes.cz*, který byl plný výroků z řad trans* a nebinárních lidí, jež se vyjadřovali*y podpůrně k tomuto návrhu na nový SIS. Zároveň se ve článku vyjadřují i lidé z řad autorstva petice:

Vyjadřujeme názor, že by kolonka pohlaví měla zůstat neveřejná, pokud je její přítomnost vůbec nutná. Nepřipadal bych si bezpečně, kdyby z mého profilu mohl

¹⁸ Studijní informační systém UK

kdokoli poznat na první pohled, že jsem trans,“ popisuje student a spoluautor petice.
(Vlčková – Idnes.Cz)

Ezra dále zmiňuje bolest, kterou zažívá např. z oslovení „slečny“, když je ve společnosti se svou partnerkou. Rovněž Alex uvedla: „špatně se cítím v práci, kde jsem vnímána jako cis žena. Pracuji na letišti a většina lidí je tam homofobní a queerfobní. Kolegové říkají věty typu zdravím dámy a já se vždy ošiji“ nebo Max: „špatné jsou nějaké momenty na každodenní bázi, třeba když mi lidé říkají pane anebo mě osloví špatným jménem“. Kateřina Stachová (2020), která se ve své bakalářské práci věnovala nebinárním lidem, uvádí, že „jazyk je jediným prostředkem, kterým dávají všichni¹⁹ nebinární komunikační partnerky*komunikační partnerky najevo svou nebinární identitu. Další prostředky sebevyjádření se u všech již odlišují.“ Stachová dále uvádí, že „na základě rozhovorů lze tvrdit, že za největší projev podpory berou komunikační partnerky*komunikační partnerky respektování jejich preferovaných zájmen a oslovení. Nejčastěji zmiňovanou negativní reakcí je rovněž slovní vyjádření neuznání identity – např. misgendering či nerespektování zájmen a oslovení (Stachová, 2020, s. 65).

Nejzásadnějším aspektem, bavíme-li se o jazyce, je dle mého názoru tvrzení nebinárníX autorX CN Lester, „neměli*y bychom se bát jazyk si uzpůsobovat podle sebe – je důležité tvořit nová slova a nalézat porozumění“ (Lester, 2017, s. 9). Všechny*všichni komunikační partnerky*partnerky zmiňovali*y své nejbližší přátele a queer přátele z komunity jako osoby, se kterými se cítí dobře. Avšak důležitá je skutečnost, že se již déle navzájem znají. Nové osoby a kontakty i v rámci queer/trans komunity mohou být pro mě komunikační partnerky*partnerky frustrující. Předešlá pozitivní zkušenost nebinárních a genderově nekonformních osob z mého výzkumu znamená pocit bezpečí a dává jim určitou jistotu, že „to bude v pořádku“. Uváděli*y například: „Mezi nejbližšími přáteli se cítím dobře. Nebo příroda, kde jsou fajn lidi nebo žádní lidé. Anarchistická queer komunita je pro mě skvělé safe místo“ (Mily). „Dobře mi je s mojí queer partou nejlepší přítel, když spolu chodíme na karaoke do *Pater*²⁰“ (Alex). „Dnes chodím na místa s lidmi, kteří mě znají a kam chci, a vím dopředu, že to bude dobré“ (Ezra).

¹⁹ Termínem „všichni“ je zde myšleno veškeré nebinární komunikační partnerstvo z bakalářské práce Kateřiny Stachové. Jedná se o 6 osob.

²⁰ Queer podnik (klub a kavárna) v Praze.

Zajímavé momenty, ve kterých se cítí dobře a špatně zachycuje Zelda:

V MHD, když si vedle mě přisedne skupina mužů, tak je mi úzko. Ve škole na tělocviku, to mi vždy bylo úzko. Jsou to takové každodenní situace. Ve skupině jen žen tohle nepocítuji, protože mám pocit, že mě chrání to, že „vypadám teple“ a jsem „vnímán teple“. Lépe se mi mezi nimi mluví a mám pocit, že jejich prostředí není tak toxické jako mezi cis muži (Zelda).

Zelda, který by se z hlediska genderové identity nejraději neidentifikovalx nijak, používá při své identifikaci termín agender. Z jejich dalších výroků je zjevné, že vnímá gender jako určitou společenskou hru a v praxi potom svou stylizací „vyjednává“ svou identitu. Rádx si např. „barví vlasy“ nebo „nosí náušnice“ (Zelda). Pocit bezpečí mu alespoň mezi ženami dává fakt, že je alespoň podle svých slov „vnímán teple“. Jedná se o použití společensky zarytých stereotypů a norem, kterých jsou si trans* a genderově nekonformní lidé vědomy*i, ale samy*i je občas využijí k tomu, aby si usnadnily*i svou každodenní existenci a v určitých prostředích se cítily*i dobře.

Profesorka a autorka Eve Kosofsky Sedwick uvádí (2006, s. 157), že gay hnutí se nikdy příliš nevěnovaly zženštilým mužům. Používá termín (2006, s. 157) „effeminophobia“, který bychom mohli*y přeložit jako „fobie/strach vůči zženštilosti“. Kosofsky Sedwick (2006, s. 156) také vysvětluje, že „chronicky zženštilí malí chlapi“ jsou strašákem revizionistické psychoanalýzy a popisuje vznik diagnózy 302.60: *Gender Identity Disorder of Childhood*. Dále zde uvádí, že dívky získávaly tuto „diagnózu“ vždy poměrně zřídka, protože musely explicitně uvést, že se cítí být chlapi. Zatímco chlapcům k této „diagnóze“ stačilo manifestovat stereotypně dívčí chování v podobě převlékání se do šatů či pronést větu „bylo by lepší nemít penis“ (Kosofsky Sedwick, 2006, s. 156). Argumentaci Kosofsky Sedwick uvádím proto, že Zelda tvrdí, že „vypadat teple“ mu pomáhá existovat v prostoru. Byť o své sexuální identitě vůbec nehovoří, jeho zženštilost je projevena skrze výrok „vypadat teple“. Zelda tak předpokládá, že společnost ví, že když bude vypadat zženštile, tak bude společensky vnímán jako gay, což podle Zeldy alespoň naruší, že bude lidmi vnímánx jako cis člověk. Avšak v konečném důsledku dochází touto terminologií ke stereotypnímu vnímání gay mužů a k určité záměně genderové a sexuální identity, které spolu mohou, ale také nemusí vždy souviset.

Výrok Zeldy „být vnímán teple“, bezpodmínečně znamená genderový výraz, který se opírá o stereotypní představu cisnormativní a heteronormativní společnosti o „zženštilých gay mužích“, jež zmiňuje Sedwick Kosofsky či Lester. Přestože „lesba“ a „gay“ jsou pojmenování pro sexuální identity osob a nikoliv genderové, v případě Zeldy zahrnuje implicitně termín „gay“ i genderový rozměr. Avšak v souvislosti s argumentací Butler či Wittig je zjevné, že v důsledku institucionalizované heterosexuality je Zeldy „únik“ genderové binarity skrze využití termínu „být vnímán teple“ relevantní. Být „teplý“ totiž v logice instituce nucené heterosexuality znamená „nebýt muž“.

Zelda se cítí špatně v čistě cis mužském prostředí, které pojmenovává jako „toxické“. Být vnímán „teple“ se tedy z hlediska příjemnosti jeví jako příjemné a bezpečné v případě ženského prostředí, avšak nedobře v případě cis mužského prostředí. Jistě se jedná o kombinace všemožných aspektů, například, pokud je vnímán jako gay muž mezi ženami, nemusí on* sám* znamenat pro tyto ženy potenciačního svůdníka, které z něj pak mohou mít pocit čitelnosti a dojem bezpečí tak může být vzájemný. To opět evokuje narušení povinné heterosexuality. Naproti tomu cis mužský kolektiv v takovém prostředí jako je škola při tělocviku je prostředím soupeřivé maskulinity, kde „vypadat teple“ určitě neznamena bezpečný prostor, protože je narušující pro demonstraci „mužství“, která se v těchto prostorách odehrává.

„Být vnímán teple“ však může také reprezentovat moment, kdy Zelda nemá jiná slova, jak svou sebe prezentaci a vnímání okolím popsat. Teoretizování toho, že se jedná o vztahování se ke stereotypním představám zženštilosti gay mužů jsou až mou analýzou této situace. Avšak Zelda sám* používá jen výroky jako; „vypadat teple“ či „jako teplouš“, ale nijak se přímo nevztahuje k femininitě. Poté až v praxi popisuje svůj styl, barevné delší vlasy apod. Avšak může se jen snažit říct, že je prostě zásadní vypadat „jinak“ – zvýraznit svou jinakost pro okolí či prostě vypadat ne-cis. Vypadat ne cis se jeví jako velmi zásadní aspekt pro většinu komunikačních partnerů*partnerek, a to přiblížím v pozdější kapitole.

Taktiky, které trans* a genderově nekonformní volí při své sebe prezentaci v každodenním životě rozeberu v následující kapitole, avšak pozastavuji se nad samotným výrokem, že mezi ženami může „vypadání teple“ přinášet bezpečí ve spojitosti s genderovou identitou. Lester uvádí, že „mnoho cis lidí, především ti, kteří a které nevědí nic o trans lidech anebo je nemají rádi, se domnívá, že být trans je něco co se vám stane,

když jste moc gay. Tato představa rovněž souvisí se stereotypem, že gayové jsou zženštilí a lesby jsou maskulinní; domnívají se, že trans ženy jsou opravdu zženštilí muži, a trans muži jsou velmi butch ženy“ (Lester, 2017, s. 163-164). Zamýšlím se nad tím, co když tento předpoklad někdy genderově nekonformní lidé samy* i vědomě využívají, jako vidíme na příkladu Zeldy, protože jim v důsledku genderového řádu a povinné genderové binarity a povinné heterosexuality pomáhá cítit se bezpečně.

„Rozmazávání genderu“: Taktiky vyjednávání nebinarity

Ve třetí kapitole rozebírám momenty, kdy komunikační partnerstvo mluvilo o svých taktikách, které volí, aby se cítilo v souladu se svou genderovou identitou. Jedná se především o úpravy vzhledu (účesy, módní doplňky, osobité styly) apod. Abych více pochopil, jakým způsobem probíhá konstruování nebinární* identity u lidí v České republice, považuji za důležité nahlédnout to, jak stylizují svou každodenní image. Již v teoretické části jsem odkazoval na práce Judith Butler a teorii o kulturní srozumitelnosti (cultural intelligibility). Butler tvrdí (2016, s. 21), že člověk, jehož* gender není společensky rozpoznáván a uznáván (je tedy „nesrozumitelný“) vlastně společensky „neexistuje“ a jeho lidství je zpochybněno. Zajímá mě proto, jaké taktiky nebinární a genderově nekonformní* lidé volí, aby se cítili*y dobře a aby se stali*y srozumitelnými pro sebe i pro okolí (stojí-li o to). Neexistuje žádný správný a univerzální způsob, jak být a vypadat jako nebinární či agender apod. Jak říká např. trans* a nebinární aktivistX a bloggerX Danny Jackson H. ve svém článku „There’s No Right or Wrong Way to Be Nonbinary“, „můžete být velicí*veliké a statní*statné – a pořád nebinární, můžete být drobní*drobné a roztomilí*roztomilé – a pořád nebinární, a rovněž můžete používat zcela jakákoliv zájmena a můžete být nebinární. Není žádný univerzální způsob, jak být nebinární“ (Jackson, 2019).

Většina mých komunikačních partnerů*partnerek hovořila o nějakém typu pokrývky hlavy – především o kšiltovkách. Kšiltovky komunikační partnerstvo často spojovalo s pocitem euforie²¹. Přičemž u kšiltovek nehrála roli jen čepice samotná, ale také její pozice na hlavě a způsob nasazení. „Čepici nosím otočenou dozadu. Tím, že mám dlouhé vlasy, to vytvoří takový maskulinnější styl“ (Nat). „Kšiltovka je pro mě dost genderově euforická,

²¹ Příjemný/ euforický pocit, který zažívají trans*, nb, GNC či agender osoby ve spojitosti se svou genderovou identifikací. Většinou ve chvílích, kdy nabíjí pocit, že svou identitu zviditelňují. [A.L.]

protože mi dává trochu pocit nějakého frajerství, a tím, že se schovají vlasy, se změni i tvar obličeje a vypadám pak více androgynně“ (Teo). Z výpovědi vyvozují, že pro nebinární/genderově nekonformní osoby se jeví jako důležité kombinovat módní prvky, které jsou vnímány společností jako maskulinní či naopak femininní. Přímo o tom hovořila Nat takto: „Miluji také náušnice, někdy si je i tvořím vlastní a někdy objednávám. Líbí se mi, když se mísí ty feminněji vnímané náušnice a ta maskulinnější čepice. Náušnice mě velmi baví na jednom uchu nosím třeba symbol ženy a na druhém symbol muže, a to je super“ (Nat).

Laura Kate Dale, novinářka a aktivistka, která se věnuje tématům queer viditelnosti či propojování trans* komunit nebo komunitám lidí na autistickém spektru se světem video her, je rovněž autorkou knihy „Gender Euphoria“. Laura Kate Dale (2021, s. 4) popisuje genderovou euforii pocit štěstí, který vzniká ve chvíli, kdy se člověk začne vzdalovat genderové identitě přiřazené po narození směrem ke genderové identitě, kterou se cítí být. Genderová euforie je termín, který využívalo mé komunikační partnerstvo při popisu příjemných pocitů. Často jsem během rozhovorů i v aktivistickém prostředí slyšel využití tohoto termínu jako do jisté míry opaku slova genderová dysforie. Organizace Trans*parent ve svém slovníku pojmů na sociální síti Facebook uvádí, že „genderová dysforie je nepříjemný pocit, kteří někteří trans lidé cítí mezi svou genderovou identitou a pohlavím, které jim bylo určeno při narození“ (FB – Trans*parent, 23. 12. 2020). Přičemž zde vysvětlují, že „míra dysforie je individuální u každého člověka a typy dysforie jsou tělesná a sociální“ (FB – Trans*parent, 23. 12. 2020). Domnívám se, že odtud pramení užívání slov „genderové euforie“ mého komunikačního partnerstva ve spojitosti s příjemnými pocity.

Laura Kate Dale (2021, s. 4) rovněž uvádí, že genderová euforie jsou příjemné momenty jako například ostříhání vlasů či správné oslovení a použitý zájmen ze strany rodičů a přátel. V případě mého komunikačního partnerstva je euforie zmiňována v souvislosti s „rozmazáváním genderu“. Vzhledem k tomu, že tělesný nesoulad a genderová dysforie je spíše terminologie užívaná v medicínském diskursu, protože sexuologická obec stanovovala a stanovuje na vydefinovaných pocitech *genderového nesouladu* své diagnózy, domnívám se, že „genderová euforie“ může být určitou formou o snahu vzít si zpět (*reclaim*) tyto výrazy (dysforie a euforie), získat nad nimi moc a kontrolu

či pozměnit jejich významy. Může se jednat tedy o určitou resignifikaci výrazů samotných podobně jako využívání výrazu „queer“ či „crip“.

Binárním genderovým rolím jsme ve společnosti učeni*učeny celý život. Susan W. Wooley, která se zaměřuje na queer studia a studia vzdělávání, hovoří (2015, s. 380) o tom, že je nám dělení na chlapce a dívky vštěpováno již od ranné socializace. A to jak vrstevníky*vrstevnicemi, autoritami (učitelkami*učiteli), prostorem (toaletami, učebnami) či institucemi obecně (separovanými předměty), ale samozřejmě také vlastní rodinou a rodiči. To vše nás učí nejen dělení na dívky a chlapce, ale také o všem, co je „holčičí“ a co je „klučičí“ chování a projevy apod. Nebinární, trans*, genderově nekonformní lidé z tohoto binárního světa vypadávají, avšak samozřejmě se také „učí“ a vstřebávají společenské normy, i když v jejich důsledku trpí.

Jak se z úryvků rozhovorů zdá, nebinární a genderově nekonformní lidé, nějakým způsobem kombinují, co je společensky považováno za „maskulinní“ a co za „femininní“ projevy. Právě míchání a kombinování těchto aspektů přináší euforické pocity. Moje komunikační partnerstvo do jisté míry považuje za příjemné, když jsou kolemjdoucí lidé neschopni zařadit je podle binárních genderových vzorců do skupiny „žena“ a současně do skupiny „muž“. Popisují tak do jisté míry subversivní techniku *gender fuck*, kterou ve své bakalářské diplomové práci analyzovala socioložka Hana Porkertová. Porkertová (2009, s. 40) popisuje *gender fuck* jako vědomý akt, jehož aktérstvo se záměrně pokouší nabourávat genderovou binaritu. Porkertová uvádí, že „*gender fuck* působí zmatení a rozostření hranic, vyvolává nejednoznačnost, snaží se o cílenou nehokerenci složek pohlaví/gender/touha, a konfrontuje okolí s jeho představou o naturalizované genderové podobě, odhaluje tak diskurzivní původ genderu“ (Porkertová, 2009, s. 40). Příkladem je výrok Tea:

Když předpokládám, že si ostatní budou myslet, že jsem cis žena, pak se obleču tak, abych to popřel, tzn. vezmu si kšiltovku, a vlastně tak nějak schovám své tělo, ale ne v tom smyslu, že bych se do toho oblečení chtěla schovat, ale spíše chci rozmazat to, aby mě nevnímalo okolí jako ženu. (Teo)

Nebinární, agender a genderově nekonformní komunikační partnerstvo často hovořilo o tom, že dopředu musí myšlenkově skenovat a poznávat situaci do které se chystá nebo ve které se právě nachází a tomu uzpůsobovat ono rozmazání genderu. Jedná se tedy

o soustavě probíhající proces, který musí být velmi vyčerpávající a je formou násilí, která ve společnosti vzniká v důsledku povinné genderové binarity. Zajímavé je, že přestože se komunikační partnerstvo téměř jednotně vyjadřovalo, že se snaží někdy rozmazávat svým vzhledem to, aby na ně společnost koukala jako na osoby s binárním genderem, rovněž si uvědomovalo, že společnosti nedluží androgynní vzhled. „Nebinární člověk nemusí vůbec vypadat androgynně, ale může mít většinový cis look. Já se ale snažím o to vypadat queer“ (Nat). Podobně jako Nat hovořile Zelda, když zmiňovalx potřebu „vypadat teple“, kterou jsem již analyzoval v předešlé kapitole. Nebinární a genderově nekonformní osoby z mého výzkumu se cítí lépe, když binární gender svým vzhledem nějak narušují a rozmazávají. Přičemž tuto taktiku „vyjebávání“ s genderem volí zcela vědomě.

Zásadním se zdá být vlastní vnitřní pocit, že nebyli*y osobami ve svém okolí jednoduše přiřazeni* přiřazeny k nějakému ze dvou binárních genderů. Byť si komunikační partnerky*partneři uvědomují, že to dělat nemusí, většinou se potřebují odrazit od společenských binárních vzorců femininity a maskulinity a jejich různým kombinováním „rozmazat“ binární gender. Přičemž rozmazání binárního genderu se zdá být důležitější než „zviditelnění“ vlastní nebinarity. „Rozmazání“ binárních genderů se díky kulturní ne/srozumitelnosti o které hovořil*a Judith Butler totiž jeví jako proveditelnější. „Zviditelnění“ nebinarity, která není jako samostatná genderová identita nijak celospolečensky legitimizována, chápána a vnímána se jeví jako nemožné. Domnívám se však, že vědomé „rozmazání“/genderfuck může být projevem snahy právě o zviditelnění nebinární identity lidmi, kteří se tak identifikují, a zvědomení této sebeidentifikace svému okolí.

Důležité je, že taktiky o rozmazávání svého genderu vznikají pod nátlakem, který vychází ze skutečnosti, že nebinární gender není uznáván, a tak samotná potřeba rozmazat svůj vzhled nemusí být zcela svobodnou volbou, ale spíše nutností k přežití – aby lidé nebyly*i zařazeny*i do skupin a prostorů, do kterých nepatří. Veškeré taktiky v úpravě vzhledu se pak jeví jako nefunkční (ve smyslu zviditelnění nebinarity), protože se pouze zrcadlí v tradičních pojetích maskulin a femininit. Tyto taktiky jsou tedy reakcí na agresi vytvořenou pevnou genderovou dualitou a zdá se, že aktérky*aktéři těchto gender fuck strategií nemohou díky kulturní nesrozumitelnosti dosáhnout automatického přiřazení k nebinárním genderovým identifikacím. Dalším problematickým aspektem je také

skutečnost, že zdaleka ne všichni, kdo „rozmazávají“ binární gender se identifikují jako nebinární*/agender či genderově nekonformní.

„Rozmazávání“ genderu může mít různé významy pro různé lidi. Domnívám se, že může být také chápáno a interpretováno jako určitá taktika pro vyjádření vlastního vzdoru vůči všudypřítomným a od okolí očekávaným binárním normativům. José Esteban Muñoz, akademik, který se věnoval studiím performativity, vizuální kultury, queer teorii či kulturním studiím se ve svém díle *Disidentifications: Queers of Color and the Performance of Politics* zavádí termín „disidentifikace“. Muñoz (1999, s. 4) tento termín popisuje jako taktiku přežití pro příslušnost některých minorit v nepřátelském prostředí. Muñoz přesně uvádí (Muñoz, 1999, s. 4), že „disidentifikace je strategie pro přežití, který vykonává menšinový subjekt, jež musí přežít v nepřátelských veřejných prostorech, které jej neustále vylučují nebo trestají, protože nevyhovuje jejich představě o normativním občanství“. Komunikační partnerstvo často deklarovalo určitou vědomou práci a zamýšlení se nad tím, jaké styly oblečení a jejich kombinace volí. Muñoz (1999, s. 26) vychází z argumentace Stuarta Halla a následně tvrdí, že disidentifikace umožňuje subjektu přepracovat kulturní kódy hlavního proudu tak, aby se vepsal do hlavního proudu, ale současně jej tak podvrací a oslabuje. Lze konstatovat, že se jedná o strategii přežití, o které rovněž hovořilo i mé komunikační partnerstvo – vědomým přemýšlením si vybírá taktiky k přežití v prostředí, které je neustále vylučuje, avšak, tímto vyjednáváním dochází k určitému nabourávání dominantního cis, hetero a genderově binárního prostředí.

Zajímavý fakt uvedla Nat, když v souvislosti se svým vzhledem hovořila o binárních trans lidech a tranzici v České republice. Poznamenala, že „binární trans lidé musí většinou dokazovat svou binární roli sexuologům nebo sexuoložkám a uzpůsobovat tomu velmi binárně svůj vzhled, ale vzhledem k tomu, že na nebinaritu česká sexuologie nevěří, nemusím doktorům a doktorkám alespoň nic dokazovat“ (Nat). Tento výrok uvádím pro přiblížení tématu „dokazování své identity...“, a ne kvůli případnému rozboru medicínského či sexuologického diskursu ve vztahu k nebinárním lidem. Tomu jsme se v rozhovorech věnovali*y spíše okrajově. Pro upřesnění, skutečností je, že proces tranzice v České republice je komplikovaný a pro mnoho trans* lidí obecně je velmi ponižující. Rovněž je faktem, že naprostá většina sexuoložek*sexuologů v České republice se staví zcela odmítavě k nebinárním*, agender a genderově nekonformním lidem. Ovšem také k těm trans* lidem, kteří nechtějí projít medicínskou tranzicí dle představ

sexuologů*sexuoložek (tzn. nepřejí si zákroky do těla) apod. Profesorka genderových studií a vědecká asistentka Jana Dvořáčková se ve svém textu „Diagnóza F64.0: Transexualita optikou sexuologie“ v podkapitole, která se příznačně jmenuje „*Normální muž a „normální“ žena*“ věnuje právě tomuto problému. Dvořáčková (2008, s. 70) uvádí, že určité prvky a specifické aspekty chování, vzhledu a koníčků apod. jedinců jsou ustaveny jako nutnost vedoucí k diagnóze transsexuality – tzn. sexuoložky/sexuologové mají jasné představy o tom, co má „správný muž“ a „správná žena“ splňovat. Tyto představy však vycházejí především z aktuálních kulturně podmíněných genderových vzorců a stereotypů. Silně binární pojetí rozbíjejí nebinární a genderově nekonformní* lidé již svou samotnou existencí a sebeidentifikací a je zjevné, že s nimi sexuoložky*sexuologové (ty*ti, kteří smýšlení jen v binárních rolích) posléze nechtějí či neví, jak pracovat. Tuto problematiku jsem také podložil relevantním příkladem z nedávné sexuologické konference VFN, kterou uvádím v první kapitole.

Kromě kšiltovek či náušnic komunikační partnerstvo hovořilo o různých stylech účesů a úprav vlasů – obvykle zkracování. Mily hovořila o účesu „mullet“ (vpředu krátký, vzadu dlouhý), který ráda nosí. Uvedla, že pro ni má mullet „genderový význam“ a ráda se také maluje a používá make-up. Nějakou formu kombinování tradičně „mužských“ a tradičně „ženských“ konstruktů uvedl*a při rozhovorech všichni. Mily rovněž uvedla, že se „často snaží mít binární passing, kvůli svému duševnímu i fyzickému zdraví“ (Mily). Nevyžádané pohledy lidí okolo, posměšky či nevhodné poznámky lidí, kteří jsou nepřijímající vůči androgynním stylům a rozmazávání tradičně ženských a tradičně mužských aspektů jsou jasným důkazem symbolického násilí vůči nebinárním, genderově nekonformním a genderově variabilním lidem. Pakliže se Mily, která se identifikuje jako nebinární osoba, někdy rozhoduje pro „binární vzhled“ jedná se rovněž o určitou strategii disidentifikace. Jde o vědomě zaujatou pozici, kdy se Mily na jednu stranu identifikuje s „většinovou cis společností“ avšak svou identitou je vůči ní subversivní. Obava z újmy na duševním i fyzickém zdraví je zcela legitimní, protože dehumanizace kulturně nesrozumitelných lidí se projevuje na všech možných úrovních. Mimo jiné také v tom, že je pro ně třeba často nemožné najít vhodné terapeutstvo, které by jim rozumělo, což zmínila při rozhovoru Nat. CN Lester (2017, s. 95) hovoří o tom, že trans* a nebinární lidé bývají často stereotypizováni a démonizováni i v rámci institucí, které se zabývají duševním zdravím. Nelze se divit tomu, že se někteří nebinární a genderově nekonformní lidé někdy (či vždy) snaží vypadat „binárně“ a volí taktiky, které jsou pro ně relativně bezpečné.

Jak již bylo řečeno, s nebinaritou a genderovou nekonformitou nejde androgynní vzhled vždy ruku v ruce. Nebinární*, GNC a agender osoby zjevně vědí, že i se svou sebeidentifikací mohou vypadat zcela jakkoliv – že se mohou k tradičním aspektům femininity a maskulinity vztahovat zcela jakkoliv. Avšak všichni z mého komunikačního partnerstva do nějaké míry svým stylem a vzhledem binární genderové normy narušují. Je však jisté, že společenská ostrakizace nebo strach z ní hrají roli v tom, proč lidé svůj vzhled a styl uzpůsobují a mění svou sebe prezentaci tak, aby více odpovídala genderové binaritě. Kromě zjištění, že nebinární* komunikační partnerstvo nějakým způsobem vzhledem a stylem dává najevo genderovou nekonformitu svému okolí, jsem si všiml momentů, kdy si komunikační partnerstvo určité genderové nekonformity ve společnosti na lidech samo všimá. To jsem dělal proto, abych zaznamenal, zda a jak konkrétně je nebinární identita vizualizována. V této souvislosti uvedu dva příklady, Tea a Mily:

U nebinárních nebo agender apod. lidí nejde genderová identita poznat, ale někdy mám dojem, že je venku potkávám. Všimám si, jak jsou oblečení, zda nemají nějakou placku s nějakou trans nebo nebinární vlajkou, nebo taky jaký mají účes a barvy vlasů či piercingy, protože to by mohlo teoreticky ukazovat na to, že jsou queer. (Teo)

Často si na lidech třeba v MHD všimám takových těch stereotypních věcí, co znám z internetu – piercingy, tetování, barevné vlasy, mulety – věk člověka taky hraje roli, a říkám si, že jsou asi nebinární. Nemám radost z toho, že to dělám a myslím si, že ty trendy mám prostě odpozorované. (Mily)

Teo tvrdí, že genderová identita nb či agender člověka nejde jednoznačně „na oko“ poznat, ale queer identita teoreticky poznat jde. Mily, Teo a téměř všichni ostatní z mého komunikačního partnerstva popisovaly aspekty jako barevné vlasy, piercingy či tetování jako rysy, které jim na lidech připadají, že by mohly odrážet jejich queer identitu. Téměř všichni z komunikačního partnerstva si obdobně jako Mily posteskli*y, že toto pozorování dělají, přestože jim samotným to bývá nepříjemné. Domnívám se, že to především z toho důvodu, že sami*y neradi*y hodnotí druhé osoby podle genderově binárních stereotypů, které jim každodenně tolik ubližují, avšak jejich „rozmazání“ je tím jediným, co jim samotným umožňuje potencionální „nebinaritu*“ číst na druhých. Vidíme, že jakési

povědomí o tom, jak má vypadat nebinární/queer člověk nebinární* lidé mají. Tento styl, jak se zdá, je především určený projevy nebinárních* a queer osob, které znají z internetu. Po popsání vlastních osobitých stylů, které mi komunikační partnerstvo poskytlo, se zdá, že zrovna takových stylů si všímají na druhých lidech a hledají v nich stejnou či obdobnou sebeidentifikaci. Jde tedy o vzájemnou podobnost.

Mily rovněž uvádí, že si všímá „věku“, což uvedla* také Nat nebo Zelda. Otázka věku samozřejmě hraje roli z několika důvodů. Především proto, že s globalizací a rozvojem sociálních sítí se veškeré informace šíří rychleji a mladí lidé mají více možností ke své sebeidentifikaci. Významnou roli zde hrají jevy, které byly již výše uvedeny; stále častější coming outy slavných osobností, častější zájmena „they/them“ a jejich visibilita jako taková, zobrazování „spíše mladších“ nebinárních* a GNC osob v televizních a streamovacích pořadech atd. Myslím si, že obraz nebinárního* jako „mladého člověka, který nese změnu“ bývá (pokud vůbec bývá) zobrazován médií. To souvisí s produkováním neznalosti ze strany médií. I proto nebinární* lidé mnohdy čelí narážkám o tom, že jsou moderním trendem. Je možné, že tento předsudek má dopad na ně samotné v tom smyslu, že je do jisté míry přejímají. Jako nebinární/genderově nekonformní se pochopitelně identifikují lidé napříč všemi věkovými kategoriemi. Komunikační partnerstvo má ale dojem, že je větší pravděpodobnost najít je mezi mladšími, což je zajímavé zjištění. Obecně si však myslím, že roli hraje i věk mých komunikačních partnerek*partnerů. Většina z nich dává velký význam sociálním sítím nebo je minimálně používá. Pravděpodobně zde sledují profily osob, které jsou v podobném věku jako ony*oni samy*sami.

Faktem je, že i když nebinární lidé vědí, že mohou vypadat, jakkoliv často si vybírají nějak narušovat tradiční genderovou binaritu a rovněž si tohoto narušování všímají na ostatních lidech. Tím, že jsou si v této *zobrazené jinakosti* navzájem podobní usuzují, že se navzájem identifikují stejně či podobně. Jak uvedl Ezra, „queer-coding někdy funguje... někdy se stane, že se člověk, co vypadá mega queer na mě koukne zpátky a pousměje se a já pak vím a ten člověk taky ví“ (Ezra). Lze tedy konstatovat, že jev, kterému Ezra říká „queer coding“²² je určitým souborem představ o tom, jak by mohl queer/nebinární/trans* člověk vypadat. Všichni*všechny komunikační partneři*partnerky hovořili o trans či

²² Termín queer coding se obvykle používá jako termín, kdy média nějakou postavu určitými náznaky kódují jako queer charakter, byť daná postava není jako queer charakter v daném médiu nahlas identifikována.

nebinární vlajce, případně o pinech a odznamech se symbolem trans či nebinární vlajky jako o dalších aspektech čeho si na lidech okolo sebe všimnout. Téměř všichni z nich rovněž takové předměty mají a někteří*některé z nich i nosí.

Mnohé z uvedených výroků odkazují na rysy subkultury, především popisy specifických stylů, které nebinární a GNC lidé přejímají či vytvářejí. Sociolog Dick Hebdige uvádí (2012, s. 45), že subkultury využívají svůj osobitý styl pro získání si pozornosti a zároveň jím symbolicky vyjadřují narušení společenského pořádku. Hebdige říká (2012, s. 45), že styl je základním nositelem významu. Dále vysvětluje (2012, s. 193), že díky ideologické inkorporaci dochází k začleňování subkultury do mainstreamové kultury, protože se subkultura zbavuje nežádoucích konotací a je tak vhodná pro veřejnou spotřebu. Ezra specificky použil termín queer coding, pomocí kterého se mu již někdy úspěšně podařilo interagovat vzájemným úsměvem s dalším člověkem. Konkrétně však popisoval pod tímto označením obdobné aspekty, jako všichni ostatní z komunikačního partnerstva; barevné vlasy, piercingy apod.

Všechny výše uvedené „popisy nebinarity“ však nejsou ničím výrazně specifickým, jež by kódovalo nějak výhradně nebinární a genderově nekonformní identity. Nejvýraznějším prvkem se zdá být ono „rozmazávání genderu“ nebo projevy takzvaného „vyjebávání s genderem“. Vzhledem k tomu, že jsou si nebinární a GNC lidé vědomi*y, že „rozmazání genderu“ nemusí být záležitostí jen nebinárních a GNC lidí, poté pro ně platí jako nejvýraznější a nejjistější kód k vzájemnému rozpoznání se, jak konstatovala Alex, „placka s nebinární vlajkou na batohu“.

„Coming out jako nebinární* člověk“

Ve čtvrté a poslední kapitole analytické části se zaměřuji na konkrétní momenty, které jsou pro komunikační partnerstvo při setkávání s lidmi příjemné, nepříjemné nebo úplně jiné a nové. Přiblížím momenty, kdy komunikační partnerstvo usiluje o to, aby setkávání se s lidmi bylo příjemné, i když se např. obává, že bude nepříjemné – např. obává se misgenderingu, a tak jako způsob vyhnutí se mu, dopředu napíše svá zájmena. Tento příklad je velmi typický pro sociální sítě – např. *Instagram* či *Twitter*, kde mnozí trans*, cis i nebinární/genderově nekonformní* lidé uvádějí a případně aktualizují svá zájmena. O tomto jevu rovněž hovořilo několik mých komunikačních partnerů*partnerek.

Všichni z komunikačního partnerstva uvedly* i, že je pro ně nějakým způsobem příjemné, když mají ostatní lidé, se kterými se setkají již nějakou zkušenost s nebinárními* či queer lidmi. Mily říká, „abych se cítila s lidmi dobře, je důležitá předešlá znalost o problematice u těch lidí a taky schopnost učit se novým věcem a pak také jejich zkušenosti s queerness“ (Mily). „Mám ráde, když lidi o trans věcech něco vědí a jsou obecně nějakým způsobem nekonformní – nejen třeba v genderu, ale ve queer věcech obecně“ (Zelda). Předešlá znalost nebinární/trans problematiky ostatních lidí například znamená, že se nebinární* lidé spíše vyhnou nevhodným otázkám a trapným momentům.

Nevhodných otázek, které trans* lidé obecně dostávají je obrovské množství. National Center for Transgender Equality (Questionable Questions About Transgender Identity, 2016) uvádí, že se často jedná o nevhodné otázky spojené s tělesností, operacemi a hormony, případně „tou hlavní operací“ a tím „kolik operace stála“ apod. Jedná se také o otázky typu „kým jsi byl*a předtím“, „mohu vidět tvé staré fotky“ či „jak jsi se jmenoval*a předtím“ (Questionable Questions About Transgender Identity, 2016). S obdobnými otázkami se setkává i mé komunikační partnerstvo. Jedná se zřejmě o tzv. symbolické násilí, které probíhá v důsledku působení hegemonie, která vyžaduje neustálé opakování symbolické moci. V českém kontextu upozorňuje na nevhodnost těchto otázek kampaň organizace Trans*parent s názvem #JsmeTrans z roku 2018, jejíž hlavním cílem je boj proti nucené sterilizaci trans* lidí v České republice.

Je zjevné, proč je pro komunikační partnerstvo důležitá předchozí znalost druhých osob s queer tématikou. Cítí se díky tomu bezpečněji. Avšak vyhnout se nepříjemným otázkám je jen jedna věc. Další věcí, proč je pro ně tak důležité, aby lidé, se kterými se setkají, byli*y vzděláni*vzdělány je obvykle proto, aby mohli*y žít svůj život, navazovat vztahy a chovat se podle svých vlastních představ. Přesně o tom se rozhovořila Alex:

Psala jsem si s jedním klukem na Tinderu, který byl i na rozdíl od většiny hodně otevřený queer věcem. Jedna z jeho prvních otázek dokonce byla „jaká používáš zájmena?“. Později však ale psal věty typu „většina holek má problém s tím a tím“ a snažil se mě zahrnout mezi ty holky. A já na to: „no to je dobře, protože já nejsem holka“. Což je chvíle, kdy bych chtěla svůj gender snad ještě více gender zviditelnit, aby to bral více vážně. Na profilu mám napsaná zájmena – na Instagramu, ze srdíček

mám nebinární vlajku, a na Tinderu mám vyloženě napsané, že jsem nebinární.
(Alex)

Ve snaze seznamovat se a být u toho zároveň sama sebou, dala Alex jasně najevo svou nebinární identitu pomocí vizualizace na svých profilech na sociálních sítích. Přesto se nevyhne konfrontaci s genderovou stereotypizací. Zamýšlel jsem se již nad tím, jak zásadní roli hraje samotná „nebinární/genderově nekonformní“ identita v životech nebinárních a genderově nekonformních lidí, resp. jak moc pro ně samotné znamenána spektru všech jejich identit/aspektů identity. Zde vidíme rozpolcení, které nebinární* a GNC lidé zažívají a jak se zdá, není před ním úniku. I kdyby nebinární, agender či jiná GNC identita nebyla primární a nijak zvlášť zásadní pro jejich sebe prezentaci a identifikaci jako takovou, stejně je potřeba zvědomovat tuto identitu lidem v okolí; lidem se kterými se seznamují apod. Většinou se diskuse s druhými lidmi stočí zpět k jejich identitě. Společnost lidí, kteří nejsou informováni o nebinárních* či GNC apod. identitách představuje pro tyto osoby právě ona realita neustálého vysvětlování, argumentování či vyvracení genderových stereotypů. Na tomto příklad vidíme, jak kulturní nesrozumitelnost, se kterou se Alex setkává v prostoru online seznamky, sice přímo nevyklučuje z existence, ale uzavírá ji v neustálém koloběhu vysvětlování a obhajování sebe sama.

Koloběh vysvětlování své identity, a tedy i obhajování sebe sama se zdá být v důsledku všeho co bylo doposud uvedeno něčím neoddělitelným od nebinární a jiné genderově nekonformní sebeidentifikace. Z mého komunikačního partnerstva všichni kromě Maxe hovořili*y tak, že jsem nabil pocitu, že toto „obhajování se“ má jiné prvky v online prostředí a prostředí každodenního života v ne-online realitě. Důležitým aspektem je, že v prostředí online seznamky či profilu na sociální síti lze dopředu na nějakém viditelném místě informovat další osoby o tom, jaká je vaše genderová identita a jaká preferujete zájmena. Zdá se, že „tam venku“ tj., v ne-online prostředí nebinární osoby zviditelňují svou identitu několika způsoby: 1) pomocí placek či vlajek s nebinárním* a dalšími queer symboly, což ale spíše zobrazuje jakýsi queer coding, díky kterému se např. navzájem poznávají a vědí tak o sobě, 2) pomocí stylu a módy apod. což má jednak význam osobní sebe prezentace, ale také snahy o rozmazání genderové binarity v očích všech kolemjdoucích, což někdy způsobuje příjemné pocity. Avšak online svět nabízí zcela jiný prostor, protože umožňuje informovat všechny jasně a hlavně – předem.

Online prostředí nabízí jakýsi před-krok, kdy člověk sdílí informaci o sobě zcela jinak než v prostředí „venku“, které není online. Genderově nekonformní lidé, kteří*které chtějí, ať o nich ostatní lidé vědí, že jsou genderově nekonformní, mohou předem (ještě, než začnou konverzovat/chatovat s lidmi) dát najevo, jak se genderově identifikují. Zásadním aspektem je vzdálenost mezi osobami, která představuje jakési ochranné pásmo. Na jedné straně je člověk, který si dává na viditelné místo na svém profilu popisek „nebinární“ a na druhé straně může být osoba, která může být mnoho kilometrů od první osoby. To ve společnosti, která odmítá všechny jiné, než binární genderové identity může dodávat i jakýsi pocit bezpečí. Byť i online prostředí často znamená „obhajování se a vysvětlování“ jako v případě Alex. Konfrontace se však odehrává přes zprávy a neprobíhá v tak, že by aktérstvo stálo v bezprostřední blízkosti vedle sebe, což se jeví jako bezpečnější možnost. Jak uvedla Nat „na internetu mám svá zájmena jasně uvedena na několika profilech v biu apod. – je to jasně vidět, přála bych si, aby to teda bylo lidmi respektováno“ (Nat). Domnívám se, že dalším významným aspektem online prostředí je určitá fluidita, kterou prostředí nabízí. Jak již bylo uvedeno v úvodu práce např. zpěvačka* Demi Lovato si ve svém biu na profilu několikrát v posledních letech aktualizovala* preferovaná zájmena. Nebinární a genderově nekonformní osoby tudíž mohou několika kliknutími snadno změnit popis a sebeidentifikaci a svá zájmena v profilu upravit. O určité možnosti genderové fluidity v online prostředí hovořila Nat:

Hraju online hru s názvem Dungeons and Dragons a je to o tom že si vytvoříš svou postavu a pak plníš úkoly a házíš kostkou. Hraje to víc lidí online a jeden je vypravěč. Zajímavé je, že ty si vytvoříš svou postavu a během hry na tebe pak ostatní lidé mluví jako na tu postavu, tím jménem a také zájmeny té postavy – takže člověk je plně ta svá postava, a tento online role play pomáhá lidem prostě uvědomovat si svůj gender/identitu/jméno, mě pomohl. Tvá postava může mít jeden gender, ale klidně i pět. Člověk si navrhne postavu z nějakého výběru elfové/satyři/skřítci apod. a pak si vybere své jméno, celý příběh, jako kdybys psal knihu nebo tak. (Nat)

Nat, která se identifikuje jako nebinární osoba, jasně říká, že v jejím případě to bylo online prostředí, jež jí pomohlo s uvědomováním si své genderové identity. Hra Dungeons and Dragons je celosvětově známý fenomén, která se např. objevil i ve světovém seriálu *Stranger Things*. Tato hra má několik možných provedení a způsobů realizace. Její provedení v online prostoru je pouze jedním z nich. Nat popisuje, jak přínosné je, že

člověk si vytváří vlastní postavu, což mu*jí*jim pomáhá nacházet svou identitu. Tato postava přitom vychází z nějakého základu mýtických bytostí – elfové, skřítki apod. Tyto bytosti jsou nějakým způsobem podobné lidem. Mají ve své fyzické podobě aspekt lidství – podobná těla. Ale zároveň úplně lidmi nejsou. Domnívám se, že tento fakt může ve hráčstvu podporovat pocit vytvořit a upravit si svou postavu podle vlastního záměru, protože tato postava ve svém základu není pouze člověkem. Tedy bytostí, která je v naší kultuře v důsledku povinné heterosexuality a patriarchálního nastavení tak dominantně spojována s tím „být muž“ nebo „být žena“. To může hráčstvu pomoci k tomu, aby se více uvolnilo a prozkoumávalo svou identitu.

Důležitá je samozřejmě interakce s dalšími osobami. Během hry všichni komunikují a oslovují se navzájem jmény a zájmeny, které si každý*á zvolil*a. To může pro osoby představovat nejen hledání „své“ identity, ale rovněž nácvik a zkoušení toho, jak jim různé identity vyhovují nebo nevyhovují. Fakt, že si každý hráč*ka může s postavou dělat „co chce“ znamená, že jí také může změnit genderovou identitu i několikrát během jedné hry. Gender fluidní identita jako taková může být během jedné hry zcela zobrazena a „realizována“. Jak uvádí článek autorky Lucindy Slevin, ve kterém se vyjadřuje několik trans* lidí, existuje obdobná verze D and D, která však probíhá v realitě, a ne v online světě. Slevin uvádí, „nikdy jsem nehrála Dungeons and Dragons ani jiné videohry. Ovšem tzv. LARP²³, což je fantasy hra, kde si vytvoříte, kým chcete být. Hraje se např. na poli. Jedná se o bezpečný prostor, kde mnoho lidí prozkoumává či nachází svou genderovou či sexuální identitu“ (Slevin, 2022).

Myslím si, že pro nebinární*, agender či GNC* osoby hraje online prostředí významnou roli. Ať už uvedení zájmen či jasné pojmenování a zviditelnění své genderové identity ostatním lidem, nácviky a hledání sebe sama či možnost realizovat genderovou fluiditu v interakcích s dalšími lidmi, vše je zásadní. O zcela jiném případě vztahování se k lidem hovořil Max. Na rozdíl od Alex a Nat popisoval dlouhodobý rodinný vztah. Max hovořil o tom, jakou roli měl coming out jako nebinárního člověka vliv na intimitu vztahu s jeho strýcem:

Nejvíce příjemné jsou momenty, kdy lidé nějak změni ten přístup ke mně. S mým strýcem mám velmi dobrý přátelský vztah od mých osmnácti let. Občas jsme spolu pili a tak, ale v určitý moment, jsme už oba cítili, že to není ono. On je jakoby dost

²³ LARP – Live Action Role Play – neboli „fantasy hra na postavy, která se odehrává živě“.

chlapský chlap. No a já, když jsem udělal ted' coming out jako nebinární člověk, tak mi řekl, že ho to vůbec nepřekvapuje a že je to úplně v pohodě. A najednou se změnila komunikace. Volal mi, že byl smutný z něčeho, co řeší s přítelkyní a ať dorazím, že to probereme. Tak jsem dorazil a on mi říká: „ty jo, to se mě vlastně nikdy nikdo nezeptal, jestli mám z toho a toho strach“ apod. Takže nejvíce příjemné je, že se mění způsob intimity. A že mám pocit, že se mnou někdo jedná jako by jednal s kámoškou, a ne s kámošem. Zásadněji to vnímám u mužů, ženy většinou to chování moc nezměnili, ale u mužů mám pocit, že si dost kladou otázku, jak ted' mají směrem ke mně jednat. (Max)

Na příběhu vztahu Maxe a jeho strýce vidíme, že coming out nebinárního člověka může mít velmi zajímavou funkci, což postupně vysvětlím. Svého strýce Max popisuje jako člověka, který silně naplňuje tradiční pojetí aspektů maskulinity. Uvádí, že spolu „popíjeli a tak“, což má být zjevně spolu s tvrzením, že strýc je „dost chlapský chlap“ potvrzení tradiční maskulinity. Zároveň jde o situaci, ve které mi Max při rozhovoru dává najevo, že i on sám tuto maskulinní roli předváděl a v komunikaci se strýcem projevoval. Přičemž následně zmiňuje zajímavý moment, kdy „oba cítili, že už to není ono“. Domnívám se, že tím Max popisuje chvíle, kdy sám nebyl zcela v souladu s „popíjením a tak“, tzn. nevnímal sám sebe na takové úrovni pojetí tradiční maskulinity, na kterém sám vnímal svého strýce a nemohl se v komunikaci s ním chovat otevřeně. Rovněž strýc patrně mohl vycítit jeho Maxovu nejistotu.

Po coming outu se Max dozvěděl, že strýc není „vůbec překvapený“. Strýc tvrdí, že vnímal nějakým způsobem Maxovu jinakost a s coming outem pouze došlo ke stvrzení této jinakosti. Není zřejmé, zda strýc vnímal Maxovu jinakost obecně nebo konkrétně vnímal genderovou jinakost. Následně ale vidíme, že společné přátelství obou dostalo nový rozměr, který bych nazval tradičně či stereotypně femininním rozměrem, protože strýc začal vnímat Maxe jako „kámošku“ nikoliv „kámoše“ a začali* společně řešit emoce a vztahy. Důležitá mi přitom připadá změna chování strýce směrem k Maxovi, ale rovněž určitá změna chování Maxe.

Max mi vyprávěním tohoto příběhu při rozhovoru demonstroval, jak se s coming outem mění chování lidí okolo nebinárních, GNC či agender osob. Myslím si, že není takovým překvapením, že se i v rámci okruhu nejbližších osob setkávají nebinární*, GNC

či agender lidé se stereotypizací a přisuzování nejrůznějších genderově binárních konotací směrem ke své identitě. Rovněž není takovým překvapením, že v silně binární společnosti, kde jsou v rámci socializace lidé učeni pevným a statickým genderovým rolím, bude po vyoutování každý cis/binární člověk vědět, jak má jednat směrem k nebinární osobě. V tomto případě si však Max i jeho strýc najednou dovolují chovat se více feminině a řešit spolu vztahy. Max zjevně proto, že se vyoutoval, čímž se vlastně velmi konkrétním způsobem k femininní roli sám přihlásil a následně byl strýcem přijat. A strýc proto, že skrze objevení a přijetí Maxovi tradičně femininní role mohl projevit své vlastní „tradičně femininní aspekty“ (kterými jsou emocionalita či probírání vztahů).

Vidíme tedy, že coming out nebinárního člověka může mít velmi zajímavou funkci – narušit vlastní binárně zakořeněné sebevnímání, přehodnotit tak vlastní chování (možná i identitu jako takovou) a pozměnit celkový pohled na nejbližší osoby, společnost či celý svět. Současná patriarchální společnost je směrem k mužům svazující např. v tom, že se často nemohou projevovat emocionálně a neučí se mluvit o svých problémech a vztazích, které žijí. Mimo jiné i z toho důvodu jsou čísla o sebevraždě mužů vysoká. Americká nadace pro prevenci sebevražd uvádí, že „v roce 2020 tvořili bílí muži 68 % z celkového počtu sebevražd, které skončily smrtí“ (American Foundation for Suicide Prevention: Suicide statistics).

Na ukázce, kterou nám poskytuje Max vidíme, že skrze coming out k nebinární identitě se může změnit uvažování o genderových rolích a projevech i osobám, kterých se přímo netýká. Max i jeho strýc si ve vzájemném vztahu dovolují být více „tradičně femininní“ až po Maxově vyoutování, kdy společně probírají strýcův smutek. Do té doby bylo pro oba zásadní držet konstrukci masky maskulinity, kterou projevovali* při „společném popíjení“, i když se oba nějakým způsobem postupně dostávali* do fáze, kdy se v této roli cítili* nekonformně.

Michael Warner, literární kritik a sociální teoretik, hovoří v knize „The Trouble with Normal: Sex, Politics, and the Ethics of Queer Life“ o sexuálním studu. Warner uvádí (1999, s. 3-5), že potřeba kontrolovat sexualitu druhých lidí vyplývá z nedostatku kontroly nad vlastním sexuálním životem. Vysvětluje, že „sexuální stud je přítomný v rovině každodenního života, ale má i politickou moc“ (Warner, 1999, s. 3). Warner tvrdí (1999, s. 3-5), že ne všichni jsou sexuálnímu studu vystaveni stejně a v případě některých lidí

dochází k tomu, že jsou v důsledku studu stigmatizováni, vězněni nebo vražděni. Sexuální stud podle Warnera (1999, s. 8) způsobuje to, že jsou nějaké lidské touhy vnímány jako nemyslitelné, což u queer kultury vede k potřebě „coming outu“. A právě spojení queer kultury se studem funguje podle Warnera (1999, s. 8) jako argument pro moralisty o nemorálnosti neheterosexuálních identit.

Domnívám se, že potřeba kontrolovat dodržování genderové binarity u druhých lidí rovněž do nějaké míry může souviset s pocitem nedostatku kontroly nad vlastní genderovou a sexuální identitou. Nebinární* lidé a další genderově nekonformní lidé svému okolí ukazují, že genderová identita je společensky konstruovaná. To je ale v rámci ukotvení společenské binarity a nucené heterosexuality jakožto „normy“ bráno jako nepřípustné. Lidé mají naučenou povinnou binaritu a povinnou heterosexuality z institucí jako je škola či rodina a podle ní poté často řídí a uzpůsobují své životy. Změnit proto pohled na něco prvotně naučeného a vštěpovaného by pro mnoho lidí znamenalo např. zpochybnit některé volby ve svém dosavadním životě. Mám na mysli takové volby, které učinili* z toho důvodu, že je považovali* za „povinné“, vzhledem ke své genderové identitě, kterou díky patriarchálnímu a heteronormativnímu systému vnímají jako vrozenou a fixní. Východiskem by pro ně mohlo být odsoudit k určitému genderovému nebo sexuálnímu studu osoby překračující a narušující genderovou dualitu a přenést tak svůj stud na ně. Byť Warner hovoří především o sexuálních identitách a sexuálním studu jeho popis „coming outu“ jakožto procesu, který sám o sobě poukazuje na otázku moci, a na fakt, že společnost je hierarchická se dá připodobnit ke coming outu, který zažívá Max v interakci se svým strýcem.

V této kapitole jsem poukázal např. na to, jaký význam dávalo mé komunikační partnerstvo online prostředí. Online prostředí pro nebinární, agender a GNC* osoby v České republice hraje veliký význam mimo jiné proto, že si v něm mohou vyzkoušet i určitou genderovou fluiditu a najít si role, které jim budou vyhovovat a se kterými se poté budou moci identifikovat. Ať už v online prostředí nebo v každodenním světě, komunikační partnerstvo se setkává s opakujícím se obhajováním sebe sama či neustálým vysvětlováním nebinární, genderově nekonformní či agender identity. Důležitá se tedy na obecné rovině zdá být informovanost (o queer tématice) lidí v okolí nebinárních* agender a GNC lidí. V očích komunikačního partnerstva jsou pak informovaní lidé vnímáni*y jako

přátelštější a důvěryhodnější. Rovněž jsem v této kapitole poukázal na to, jaký vliv může mít coming out nebinárního člověka na intimitu ve vztahu s jiným členem rodiny.

V závěru kapitoly jsem se zamýšlel nad otázkou studu a nad tím, zda právě změny intimity a následné „rozevírání možností“ ve smyslu chápání a dekonstruování genderové binarity nějakým způsobem nesouvisí s nepřátelstvím se kterým se nebinární, agender a GNC lidé setkávají. Byl bych rád, kdyby se někdo další ve svém výzkumu zaměřil* a* e např. na bádání mezi cis lidmi a sledoval* a* e, jaké další vlivy a dopady na ně má setkávání se s nebinárními/agender či GNC lidmi. A jak probíhá jejich artikulování a smýšlení o genderu, když se s nimi setkají.

Závěr: Donekonečna nesrozumitelní*nesrozumitelné

Při tvorbě diplomové práce jsem si uvědomil několik věcí. Zaprvé, o nebinárních, agender a genderově nekonformních identitách se začíná více psát a mluvit, avšak v těchto debatách/diskusích se nemluví s lidmi, kteří se jako nebinární, agender či GNC* identifikují. Pokud se tak děje, je to často v rámci aktivismu anebo případně v akademickém prostředí. Za druhé si myslím, že je potřeba dát více prostoru lidem, kteří teprve jazyk a pojmenování „své“ genderové identity hledají. Protože je velmi mnoho jazyka obsaženo v jejich činech. V této souvislosti chci zmínit text „Can the Subaltern Speak?“ od literární kritičky a teoretičky postkoloniality, Gayatri Chakravorty Spivak, která tvrdí (1994, s. 67-110), že podrobení lidé nemají hlas, nečeká se od nich, že budou mluvit, a jejich zkušenosti a reflexe dokonce nikoho nezajímají. Spivak uvádí (1994, s. 67-110), že tito marginalizovaní lidé mají své strategie, skrze které promlouvají, a které bychom měli*y pochopit. Vnímám zde určitou podobnost s „rozmazáváním genderu“ či snahami „být vnímán* teple“ apod., jakožto strategiemi, které ve svém životě volí mé komunikační partnerstvo.

Spivak rovněž představuje termín strategický esencialismus, nad kterým jsem při psaní této práce hodně přemýšlel. Tento termín popisuje momenty (Mambrol, 2016), kdy je možné a vhodné např. používat binární konstrukty „muž“ a „žena“ např. k důležitému upozornění na existující násilí či nerovnost. Jedná se o strategii (Mambrol, 2016), kterou mohou menšinové skupiny využívat. Termíny „muž“ a „žena“, jak se zdá, nebinární lidé potřebují, aby mohli*y konstruovat svou nebinaritu, čímž zároveň termíny „muž“ a „žena“ dekonstruují/nabourávají. Příkladem této situace je již zmíněný moment, kdy Nat hovořila

o tom, že nosí náušnice a na „jednom uchu má náušnici se symbolem ženy“ a „na druhém uchu se symbolem muže“ (Nat). Nebinární identita Nat je tak vizuálně konstruována skrze využití znaků binárních genderů „žena“ a „muž“. Avšak v kontextu s tím, že Nat využívá souběžně s tím určité „míchání genderů“ (Nat) – např. kombinaci kšiltovky + náušnic. Taktika Nat je tedy taková, že svou identitu prezentuje skrze jasnou vizualizaci tradičních genderových identit, a jinými prvky zároveň vykonává „rozmazání“ tradičních genderových identit. Domnívám se, že využívání binárních genderových rolí, byť ze strategických/taktických důvodů, může v konečném důsledku utužovat genderovou binaritu, spíše než, aby docházelo k jejímu narušení. Myslím si, že v důsledku kulturní nesrozumitelnosti nemusí být „rozmazání genderů“ v kombinaci s jejich přímým zobrazením na jedné osobě funkční, protože společensky bude spíše dekodováno to, co je lidem více známé a dostupné – tzn. genderová binarita.

Je důležité myslet na to, že „nebinární člověk“ či „nebinarita“ je zrovna takový konstrukt jako „žena“ či „muž“. Avšak mnohem více subversivní vůči kulturní ideologii, povinné heterosexuality a patriarchátu. V této souvislosti se zamýšlím nad tzv. politickým lesbismem. Politický lesbismus chápu tak, že upozorňuje a zviditelňuje lesbickou identitu, působí subversivním způsobem proti patriarchálnímu nastavení, napomáhá osvobození žen, ale zároveň nijak nevymazává lesbickou identitu jako sexuální identitu. Proto si v závěru práce kladu otázku, zda by „politická nebinarita“ mohla fungovat podobným způsobem. Znamenalo by to, že pokud by se jedinec* identifikovalx politicky jako „nebinární*“ byt' by to „ve skutečnosti“ neodpovídalo jeho genderové identitě, mohl*a by svou pozicí demonstrovat konstruovanost genderu jako takového. To by v konečném důsledku mohlo vést např. k vyššímu zájmu společnosti o nebinární*/GNC* osoby a k dekonstrukci binárního genderového systému.

Někteří lidé z mého komunikačního partnerstva se aspektu politiky identity dotkli*y. Vnímají a cítí, že jejich identity narušují patriarchální systém už jen samotnou svou existencí. Myslím si, že identita „politické nebinarity“ by nutně nemusela vymazat existenci „nebinarity“ jako takové. Avšak umožnila by mnoha lidem jakýchkoliv genderových identifikací vystoupit z genderového řádu. Jednalo by se o symbolickou politickou identitu, která by v konečném důsledku mohla vést k redefinici genderového systému jako celku. Pokud by si lidé, kteří se „necítí nebinárně“ volily*i možnost identifikovat se „politicky nebinárně“ sami*y by se především osvobodili*y z konotací, které na sebe vážou binární konstrukce „žena“ a „muž“. V konečném důsledku by vedle

této politické nebinarity mohly být zachovány všechny genderové sebeidentifikace jako „žena“, „nebinární“, „agender“ či „muž“ a další. pro osoby, které by se s nimi nadále chtěli*ytotožňovat. Je však otázkou, kolik lidí by se poté chtělo, jakkoliv genderově identifikovat. Zde pouze teoretizují, protože si plně uvědomují, že genderová binarita je v naší kultuře hluboce zakořeněna a je vyžadována patriarchální společností a institucí povinné heterosexuality. Politická nebinarita by však zajisté byla způsobem, jak tuto hegemonii narušit. Myslím si, že mnoho osob se již v dnešní době hlásí k určité politické nebinaritě, ale nikdo z mých komunikačních partnerek*partnerů takto primárně nehovořilx.

Za třetí se chci vyjádřit k tomu, zda je dnes vůbec možné, aby nebinární* lidé mohli*yt „být nebinárními lidmi“ ve veřejném prostoru. Rád bych tento argument vyjádřil co nejvíce citlivě. Vycházím z Judith Butler a jejich* konceptu kulturní nesrozumitelnosti, a tvrdím, že v kontextu prostoru sdíleného „venku“ s jinými lidmi (např. v MHD) to dnes možné není. Důvodem je, že kulturní nesrozumitelnost bude osoby, které se v kultuře, v níž jsme učeni*yt dekódovat všechny lidi jako „ženy“ nebo „muže“ stavět do role marginalizovaných, Rovněž je bude stavět do pozice, ve které se musí neustále obhajovat, přičemž, jak uvádí mé komunikační partnerstvo, se opakovaně setkávají s nepochopením. Komunikační partnerstvo samo, ač nerado, dekóduje osoby v MHD dle vzorců spojovaných s tradičními binárními gendery. Také produkce neznalosti ze strany médií (CN Lester), minimální snahy ve společnosti kvířit český jazyk (Kvíření české jazyka) či nemožnost změnit a uvést své preferovaná zájmena např. na akademické půdě (viz. příklad se SIS) nepomáhají dekonstruovat genderovou binaritu.

Pokud jde o hlavní výzkumnou otázku, „jaký způsobem nebinární* lidé či genderově nekonformní lidé z ČR formulují svou identitu?“, myslím si, že byla zodpovězena dostatečně. Vidíme, že neexistuje jasný konsenzus na tom, co je nebinární identita a nebinární, agender či genderově nekonformní lidé dávají genderovým identitám různé významy a různou váhu. Někdo hovořilx stylem, který ve mně vzbuzoval dojem, že chce existenci 3. legitimní identity vedle „žena“ a „muž“. Někdo jiný spíše zvažovalx kompletní rozbourání genderové sebeidentifikace. Většina komunikačního partnerstva kombinovala obě možnosti. Nebinární* a genderově nekonformní lidé formují a realizují svou identitu různými způsoby; změnami zájmen na sociálních sítích a online prostředím, specifickým kódováním, které má subkulturní rysy – queer kódováním a „rozmazáváním genderu“, který je mnohdy vnímán jako určitý „pokus“ o nebinární passing – tedy jako snaha o to, být čtený*čtena jako „nebinární“ ve veřejném prostoru. V tomto kontextu se však stávají

kulturně nesrozumitelnými a dostávají se do pozice neustálého obhajování sebe sama a vysvětlování. Situace je jiná, pokud jsou obklopeni* y osobami, kteří jsou informováni o genderově variabilních identitách a queer tématice.

Další výzkumnou otázkou je, „jakým způsobem svou identitu realizují?“. Dozvěděli* y jsme se, že existují specifické způsoby, při kterých je možné reflektovat, či prožít anebo vyzkoušet si různou genderovou expresi či fluiditu. Tyto způsoby se objevují v online prostředí – střídání zájmen v biu na sociálních sítích anebo online hry spojené s imaginací – např. „Dungeons and Dragons“. Osobně se domnívám, že i další možnosti, jako např. vytvořit si na sociální síti „falešný účet“ s osobou „jiného“ genderu či zkusit různé maskulinní či femininní filtry mohou být způsoby, kdy technologie přispívají k dekonstruování binarity.

Rovněž jsem naznačil, že způsoby „rozmazávání genderu“, „genderfuck“ nebo disidentifikace jsou vlastně do nějaké míry subversivními taktikami, které v prostoru již působí a nebinárním* lidem samotným např. někdy pomáhají se navzájem rozpoznávat. To vede ke vzniku určité nebinární a genderově nekonformní subkultury, která existuje v rámci queer subkultury, ale není mým komunikačním partnerstvem (Teo, Ezra, Zelda, Nat) vnímána stejně. Odlišuje se např. i tím, že používá specifický jazyk, který se však snaží rozšířit mimo rámec své „subkultury“. Spolu s argumentací Dicka Hebdige (2012, s. 193) konstatuji, že v důsledku ideologické inkorporace se subkultura začleňuje do mainstreamové kultury, protože se subkultura zbavuje nežádoucích konotací a je tak vhodná pro veřejnou spotřebu. Domnívám se, že těmito způsoby se mohou postupně otevírat dveře k přijímání osob, které se nechtějí identifikovat genderově binárně. Avšak je bezpochyby velmi složité dekonstruovat povinnou genderovou dualitu v cisnormativní a patriarchální společnosti. Jak uvedl Teo, „má identita je politická, už tím, že je“ (Teo).

S výše uvedeným souvisí i další výzkumná otázka „co je nebinárním a genderově nekonformním lidem z ČR příjemné ve společnosti i v soukromí?“. V tomto směru hraje rovněž významnou roli předešlá znalost queer problematiky lidí ve společnosti, protože silný důraz dávají nebinární* lidé na jazyk či správné oslovení a používání zájmen. Pokud není respektováno oslovení, není respektována ani jejich identita jako taková. Bezpečnější prostřední představuje logicky prostředí „známých“ lidí. Pro mnoho nebinárních lidí je důležité, aby byla brána v potaz jejich nebinární identita, což společnost neumožňuje. Tudíž, jak již bylo uvedeno, dobře jim dělá např. ono rozmazávání genderu ve veřejném prostoru, protože si do jisté míry užívají, že ve společnosti, která je v důsledku

kulturní nesrozumitelnosti nevidí a vidět nechce či nemůže, dekonstruuji binaritu *alespoň* tímto způsobem. Tento aspekt rozmazávání genderu byl vlastně popsán také jako „dočasný“, protože kvůli duševnímu zdraví (Mily) se nebinární lidé snaží prezentovat někdy pomocí binárních genderových konstrukcí, aby se neustále nesetkávali**y* s nepochopením a nepřijetím.

K závěrečné výzkumné otázce, „jaký vliv mají genderově nekonformní/nebinární identity na jejich vztahy s lidmi“ bylo řečeno asi nejméně. Pokud jde o osobnější vztahy, např. na příkladu Maxe a jeho strýce jsme viděli**y* změnu intimity ve vztahu. Došlo zde současně s coming outem Maxe k prolomení konstruktů povinné maskulinity, což způsobilo určitou změnu vztahu nejen k sobě navzájem, ale k tématům, která najednou mohla být ve vzájemném vztahu otevíráni – emoce a vztahy. Pokud je druhou osobou někdo z rodiny, přátel nebo někdo dopředu „znalý**znalá*“ problematiky mohou být setkání příjemná. Ve vztahu s cizími lidmi dochází, jak již bylo řečeno, k nejasnostem plynoucím z kulturní nesrozumitelnosti a následuje proces sebe obhajování se. Osobně se domnívám, že obdobné situace, kdy se lidé skrze „nebinaritu“ ostatních odhodlávají promýšlet, dekonstruovat vlastní gender či narušit vzorce chování, které doposud braly**i* jako povinné, by mohly být více zkoumány v budoucích výzkumech.

Seznam literatury

American Foundation for Suicide Prevention. 2020. Suicide statistics 2020 [online]. AFFSC [cit. 02.11. 2022]. Dostupné z: <https://afsp.org/suicide-statistics/>. (American Foundation for Suicide Prevention, 2020).

Barša Pavel. *Panství člověka a touha ženy: feminismus mezi psychoanalýzou a poststrukturalismem*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002.

Berg Mariecke v. d., Mir Marinus. „Trans scripts: The representation of transgender people in the media in the Netherlands (1991-2016)“. In. *Tijdschrift voor genderstudies* vol 20.4. Utigave: Amsterdam University Press, 2017. s. 379-397.

Bergado Gabe. 2019. „Sam Smith Shares Their Pronouns Are They/Them After "Lifetime of Being at War" With Their Gender“ [online]. 13. 9. 2019. [cit. 10. 4. 2021]. Dostupné z: <https://www.them.us/story/sam-smith-pronouns-they-them-gender-nonbinary>. (Bergado, 2019).

Bettcher Talia M. „Transphobia“. In. *TSQ: Transgender Studies Quarterly* vol. 1.1-2. Duke University Press, 2014. s. 249-252.

Bílková Kristýna. 2019. „Oscarový zpěvák, který zápolil s vlastní identitou, má jasno: Oslovujte mě ONI, požádal své blízké“ [online]. 13. 9. 2019. [cit. 16. 12. 2022]. Dostupné z: <https://www.super.cz/658756-oscarovy-zpevak-ktery-zapolil-s-vlastni-identitou-ma-jasno-oslovujete-me-oni-pozadal-sve-blizke.html>. (Super.cz, 2019).

Bílková Veronika. *Role sociálního pracovníka při práci s transgender komunitou*. České Budějovice, 2018. Bakalářská diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta.

Brestovanský Pavel. *Analýza zobrazení fenoménu "coming out" v rámci festivalu Prague Pride*. Praha, 2017. Bakalářská diplomová práce. Univerzita Karlova. Fakulta humanitních studií.

Butler Judith. *Gender Trouble*. Routledge. 1999.

Butler Judith. *Závažná těla*. Routledge, Taylor & Francis Group. 2016.

Dale Laura K. *Gender Euphoria*. Unbound. 2021.

Dvořáčková Jana. „Diagnóza F 64.0: Transsexualita optikou sexuologie“. *Sociální studia*. Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity, 1/2008. s. 55-75.

Fípah: Nejsem muž ani žena – Dokumentární série Trans*. [online]. Stream.cz. 2021. Dostupné z: <https://www.stream.cz/trans/fipah-nejsem-muz-ani-zena-64100032>.

Fraser Nancy. *Přerozdělování nebo uznání?* Praha: Filosofia, 2004.

Gejdošová Iva. *Selfie jako nástroj utváření genderové identity*. Praha, 2020. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Fakulta humanitních studií.

Guba Egon G, Lincoln Yvonna S. „Competing Paradigma in qualitative research“. In. Benzin N. K., Lincoln Y. S. *Handbook of qualitative research*. London: SAGE Publications, 1994. s. 105-116.

Hall Stuart. „Kódování/dekódování“. Překlad Jan Baloun. In. *Teorie vědy*, vol. XXVII, no. 2, 2005. s. 41-58.

Hebdige Dick. *Subkultura a styl*. Dauphin, Volvox Globator. 2012.

Hines Sally. *Is gender fluid*. Thames & Hudson. 2018.

Hosenseidlová Petra., Vrlák Jakub. 2022. „Střelec v centru Bratislavy zabil dva lidi a dalšího zranil“ [online]. 13. 10. 2022. [cit. 26. 11. 2022]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3535945-strelec-v-centru-bratislavy-zabil-dva-lidi-a-dalsiho-zranil>. (ČT 24, 2022).

Hrdličková Agáta. *„Questioning youth“: Strategie a podpora rozvoje dospívajících v kontextu českého vzdělávacího systému*. Praha, 2022. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Fakulta humanitních studií.

Jackson Danny H., 2019. „There’s No Right or Wrong Way to Be Nonbinary“ [online]. 25. 10. 2019. [cit. 10. 9. 2022]. Dostupné z: <https://aninjusticemag.com/theres-no-right-or-wrong-way-to-be-nonbinary-134244f639b1>. (Jackson, 2019).

Jahodová Dita. *Konceptualizace transsexuality v českém medicínském diskurzu a dokumentárním filmu po roce 1989. dějiny – teorie – kritika*. Praha: ERMAT, 2011. s. 289-308.

Ježková Adéla. 2022. „Oplzlé výsledky na sexuologii se týkají i trans teenagerů, popisuje Králová z Transparentu (Rozhovor)“ [online]. 6. 4. 2022. [cit. 18. 12. 2022]. Dostupné z: <https://refresher.cz/112833-Oplzle-vysledky-na-sexuologii-se-tykaji-i-trans-teenageru-popisuje-Kralova-z-Transparentu-Rozhovor> (Refresher.cz, 2022).

Jordánová Tereza. *Obraz LGBT+ tematiky v knihách pro mládež*. Brno, 2022. Diplomová práce. Masarykova Univerzita. Pedagogická fakulta.

Josephson Jyl, Einarsdóttir Porgerdur. „Language Purism and Gender Icelandic Trans* Activists and the Icelandic Linguistic Gender Binary“. In. *TSQ: Transgender Studies Quarterly* vol. 3.3-4. Duke University Press, 2016. s. 376-385.

Kahn Richard, Kellner Douglas. „Oppositional Politics and the internet: A Critical/Reconstructive Approach“. In. *Cultural Politics* vol. 1. no. 1. 2005.

Katz Jonathan N., 2013. *Vynález heterosexuality*. *Gender, rovné příležitosti, výzkum* vol. 14.2. Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2013. s. 4-13.

Kdo jsou trans* lidé. [online]. *Webové stránky organizace Trans*parent*. [cit. 26. 11. 2022]. Dostupné z: <https://jsmetransparent.cz/kdo-jsme/>.

Kolářová Marta. *Revolta stylem. Hudební subkultury mládeže v České republice*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON. 2011.

Kolek Vít. „Nonbinary Czech language: Characteristics and discourse“. In. *Gender and Language* vol. 16.3. Equinox Publishing, 2022. s. 265-285.

Kosofsky Sedgwick, E. *Tendences*. Duke University Press. 1993.

Křížová Iveta., Surmanová Kateřina. 2019. „Slovo roku 2019: čtenáři serveru Lidovky.cz vybrali motýle, redakce LN zvolila klima“ [online]. 28. 12. 2019. [cit. 16. 12. 2022]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/slovo-roku-2019-ctenari-serveru-lidovky-cz-vybrali-moty-le-redakce-ln-zvolila-klima.A191227_220434_In_domov_vag. (Lidovky.cz, 2019).

Kvíření českého jazyka – O užívání genderově inkluzivního jazyka v institucích a organizacích. [online – YouTube]. Záznam diskuse Institutu úzkosti. 2021. Dostupné z: <https://youtu.be/HqgDI4nMACQ>

Lester CN. *Trans like me*. Virago Press. 2017.

Love Heather. „Queer“. TSQ: Transgender Studies Quarterly vol. 1.1-2. Duke University Press, 2014. 171-174.

Malúšek David. *Sociální a psychický vývoj transsexuálních osob v období školní docházky*. Brno, 2019. Bakalářská diplomová práce. Masarykova Univerzita. Pedagogická fakulta.

Mambrol N., 2016. „Strategic Essentialism“ [online]. 9. 4. 2016. [cit. 3.12.2022]. Dostupné z: <https://literariness.org/2016/04/09/strategic-essentialism/>. (Literary Theory and Criticism, 2016).

McQuail, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Portál Praha. 2007.

Mediagram.cz. „Vývoj médií od knihtisku po internet“ [online]. [cit. 26. 12. 2022]. Dostupné z: <https://mediagram.cz/dejepis/vyvoj-medii-od-knihtisku-po-internet>

Merriam-Webster. 2019. Singular „They“ [online]. Merriam-Webster Dictionary [cit. 3. 7. 2022]. Dostupné z: <https://www.merriam-webster.com/words-at-play/singular-nonbinary-they>. (Merriam-Webster Dictionary, 2019).

Morgan Vanessa. [online]. Instagramový profil @vanessamorgan. 24. 7. 2020. [cit. 10. 12. 2021]. Dostupné z: https://www.instagram.com/p/CDCcImTpopp/?igshid=YmMyMTA2M2Y%3D&fbclid=IwAR0AIFe4OaoRyFEcaXgxbf-5gL8FSgXq2TAslOqCve_UKppXmyeU8yZPqpQ

Muñoz J. E. *Disidentifications: Queers of Color and the Performance of Politics*. Univerzity Of Minnesota Press. 1999.

National Center for Transgender Equality. 2016. Questionable Questions About Transgender Identity [online]. NCTE [cit. 27. 10. 2022]. Dostupné z: <https://transequality.org/sites/default/files/docs/resources/QuestionableQuestions.pdf>. (National Center for Transgender Equality, 2016).

Návrh k SIS4. [online petice]. [cit. 3. 4. 2022]. Dostupné z: https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLScdB0KKgBZhtX7ux4bEHbf9gYuZW4_ZemAkhsoUMDLsr_owzww/viewform?fbzx=1831045603898535869.

Novotná Hedvika, Štvoříčková Magdaléna, Špaček Ondřej. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: FHS UK, 2019.

Partie s prezidentem republiky. [online – YouTube]. Záznam. 27. 6. 2021. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=0ngQqFPIW_A&ab_channel=OVTV

Pavlica Karel a kol. *Obavy a přání trans lidí*. AMOS repro, spol. s.r.o., 2019.

PEXESO: Rodičovství. [online]. Freya. [cit. 20. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.freya.live/cs/sluzby/edukacni-pomucky/9/pexeso:-rodicovstvi>.

Phillips Robert. „Abjection“. TSQ: In. Transgender Studies Quarterly vol. 1.1-2. Duke University Press, 2014. s. 19-20.

Porkertová Hana. *Gender fuck: subversivní potenciál genderově nenormativních strategií*. Brno, 2009. Diplomová bakalářská práce. Masarykova Univerzita. FSS – Katedra sociologie.

- Pratt Annis. *Archetypal Patterns in Women's Fiction*. Indiana University Press, 1982.
- Putri Anita, Sarwoto Paulus. *Saussurian Binary Opposition as the Narrative Structure of Williams' Summer and Smoke*, 2016.
- Ramazanoglu Caroline, Holland Janet. *Feminist Methodology: Challenges and Choices*. 2002.
- Reinharz Shulamit. *Feminist methods in social research*. New York: Oxford University Press, 1992.
- Roháčková, Kristina. 2021. „Transgender lidé jsou mi bytostně odporní, prohlásil Zeman. Štvou ho i sufražetky a Me Too“. [online]. 27. 6. 2021. [cit. 26. 12. 2022]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/transgender-lgbt-pride-milos-zeman-partie_2106271235_kro. (Roháčková, 2021).
- Rupp Leila J. *Vytoužená minulost. Dějiny lásky a sexuality mezi osobami stejného pohlaví v Americe od příchodu Evropanů po současnost*. Přeložila Věra Sokolová. Praha: One Woman Press. 2001.
- Řiřicová Hana. 2022. „V každém jazyce jsem se během svého života cítila jako hostka. Rozhovor s Kubrou Gümüşay“. [online]. 7. 11. 2022. [cit. 10. 11. 2022]. Dostupné z: <https://druhasmena.cz/clanky/v-kazdem-jazyce-jsem-se-behem-sveho-zivota-citila-jako-hostka-rozhovor-s-kubrou-gumusay>. (Řiřicová, 2022).
- Savolainen Laura, Uitermark Justus, D. Boy John. „Filtering feminisms: Emergent feminist visibilities on Instagram“. In. *New Media & Society* vol. 24.3. Sage, 2022. s. 557-579.
- Schweik Susan M. *The Ugly Laws: Disability in Public*. New York University Press. 2009
- Sears Clare. *Arresting Dress: Cross-dressing, Law, and Fascination in Nineteenth-Century San Francisco*. Duke University Press. 2015.
- Slevin Lucinda. 2022. „Queer LARP: Exploring gender and sexuality through Live Action Role Play“ [online]. 28. 7. 2022. [cit. 9. 11. 2022]. Dostupné z: <https://archermagazine.com.au/2022/07/larp-queerness-live-action-roleplay/>. (Slevin, 2022).
- Smith Sam. [online]. Twitter profil @samsmith. 13. 9. 2019. [cit. 3. 7. 2022]. Dostupné z: <https://twitter.com/samsmith/status/1172519872464662530>.
- Stachová Kateřina. *Nebinární gender identity*. České Budějovice, 2020. Bakalářská diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta.
- Stranger Things*. 1. řada, 1. díl, Zmizení Willa Byerse. Netflix, 15. 7. 2016.
- Šmausová Gerlinda. „Proti tvrdošijné představě o ontické povaze gender a pohlaví“. In *Sociální studia 7: Politika rodu a sexuální identity*. Brno: FSS MU, 2002. s. 15-28.
- Spade Dean. *Normal Life*. Duke University Press. 2015.
- Spivak Gayatri Chakravorty. „Can the Subaltern Speak?“. In *Colonial Discourse / Post-Colonial Theory* (ed. by Patrick Williams and Laura Chrisman). Columbia University Press. s. 66-112.
- Taylor Charles. *Multikulturalismus: Zkoumání politiky uznání*. Filosofia. 2002.

Tompkins Avery. „Asterisk“. In. TSQ: Transgender Studies Quarterly vol. 1.1-2. Duke University Press, 2014. s. 26-27.

Trans*parent CZ. [online]. Facebooková stránka. 23. 12. 2020. [cit. 29. 11. 2022]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/transparentCZ/posts/2548633688765441/>

Trans*parent CZ. 2022. „Dopis VFN k neetické tiskové konferenci prof. Weisse“ [online]. 26. 10. 2022. [cit. 20. 12. 2022]. Dostupné z: <https://jsmettransparent.cz/dopis-vfn-k-neeticke-tiskove-konferenci-prof-weisse/> (Trans*parent, 2022).

Villarejo Amy. „Materiality, Pedagogy, and the Limits of Queer Visibility“. In A Companion to Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, and Queer Studies. Blackwell Publishing, 2007. s. 389-404.

Vincenty Samantha. 2020. „Why Gender Reveal Parties Should Have Been Canceled Long Before the California Fires“ [online]. 9. 9. 2020. [cit. 10. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.oprahdaily.com/life/relationships-love/a33956772/gender-reveal-parties-problem/>. (Vincenty, 2020).

Vlčková Tereza. 2020. „Nezařazujte do nového studijního systému označení pohlaví, žádají studenti“ [online]. 20. 10. 2020. [cit. 17. 1. 2022]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/univerzita-karlova-petice-pohlavi-zajmena-rod.A201014_212412_domaci_vlc. (Vlčková, 2020).

Wittig Monique. „The Straight Mind“. The Straight Mind and Other Essays. NY: Harvester/Wheatsheaf, 1980.

Warner Michael. *The Trouble with Normal: Sex, Politics, and the Ethics of Queer Life*. The Free Press. 1999.

Wehle Toby. *Breaking the Silence: Translating Non-binary Identities in Literary Texts from English to Czech*. Olomouc, 2020. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Palackého.

Where We Are on Tv Report: 2021-2022. GLAAD

Wooley Susan W. „Boys Over Here, Girls Over There – A Critical Literacy of Binary Gender in Schools“. In. TSQ: Transgender Studies Quarterly vol. 2.3. Duke University Press, 2015. s. 376-394.